СТУДЕНТСКИ АЛМАНАХ

2017 ТОМ 4

ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
СТАРА ЗАГОРА

ТРАКИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
СТАРА ЗАГОРА

СТУДЕНТСКИ АЛМАНАХ

Том 4, 2017

STUDENT ALMANAC

Volume 4, 2017

TRAKIA UNIVERSITY
FACULTY OF EDUCATION
STARA ZAGORA

В четвъртото си издание СТУДЕНТСКИЯТ АЛМАНАХ на Педагогическия факултет представя актуални изследователски позиции,визиращи значими за теорията и практиката проблеми.

Изданието е предназначено за учени, студенти, учители и за всички, които проявяват интерес към образователната проблематика.

In its third issue the STUDENT ALMANAC of the Faculty of Education presents up-to-date researchers' views on significant theoretical and practical problems.

The Almanac is designed for scientists, students, teachers and everyone who is interested in education.

Редакционна колегия

доц. д-р Елена Лавренцова
доц. д-р Иванка Шивачева
доц. д-р Мария Тенева
доц. д-р Ани Златева
ас. д-р Анна Арнаудова
ас. Мариан Делчев
Бранимира Нонова
Яна Бабрикова, студент

Editorial Board

Assoc. Prof. Elena Lavrentsova, PhD
Assoc. Prof. Ivanka Shivacheva
Assoc. Prof. Maria Teneva, PhD
Assoc. Prof. Ani Zlateva, PhD
Assist. Prof. Anna Arnaudova, PhD
Assist. Prof. Marian Delchev
Branimira Nonova
Yana Babrikova, student

Езикова редакция

ас. д-р Анна Арнаудова (*английски език*)
ас. д-р Теодора Илиева (*български език*)

Language Editor

English Language Editor:
Assist. Prof. Anna Arnaudova, PhD
Bulgarian Language Editor:
Assist. Prof. Teodora Ilieva, PhD

Художник на корицата

доц. д-р Ани Златева

Cover artist

Assoc. Prof. Ani Zlateva, PhD

Поддържане на електронните издания

ас. инж. Мима Трифонова

Maintenance the electronic publications

Assist. Prof. Mima Trifonova

Броят е издаден по Общоуниверситетски проект № 2 / 2017
при Тракийски университет – Стара Загора

The issue is published through Trakia University project № 2 / 2017
of the Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora

ISSN 2603-3178

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

ИНОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

1. ТЕХНОЛОГИЯ НА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОТО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛЕН ЕТАП 6
Яна Димитрова Бабрикова

2. ПРОБЛЕМНО-ПРОДУКТИВНАТА СТРАТЕГИЯ И ВАРИАНТИ ЗА НЕЙНОТО ПРИЛОЖЕНИЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО МАТЕМАТИКА В 1–4 КЛАС 17
Росица Минчева, Петя Чаркова, Стефка Иванова

3. ИНОВАТИВНИТЕ МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ В СОФТУЕРЕН УНИВЕРСИТЕТ 24
Кристиан Михайлов

4. ВИРТУАЛНА РЕАЛНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ 31
Деница Недева, Миглена Николова

5. ФОРМИРАНЕ НА ЛЕКСИЧНИ УМЕНИЯ ЧРЕЗ ИГРОВА ДЕЙНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК В НАЧАЛЕН ЕТАП 40
Стелиана Иванова Кисьова-Иванова

ТЕХНОЛОГИЧНО ОБУЧЕНИЕ

6. СЪВРЕМЕННА ТЕХНОЛОГИЧНА ПОДГОТОВКА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ 48
Жана Колева, Невин Ереджебова

7. ПРОБЛЕМЪТ ЗА УСПЕШНОТО УЧЕНЕ В ТЕХНОЛОГИЧНОТО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ 55
Ангелина Калинова

ИЗКУСТВОТО В ОБРАЗОВАНИЕТО

8. ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СТАТИЧНОСТТА В ИЗОБРАЖЕНИЕТО НА ЧОВЕШКА ФИГУРА ПРИ ДЕЦАТА ОТ ПОДГОТВИТЕЛНА ГРУПА 63
Зорница Иванова

9. КАКВО ПРАВИ ПРИВЛЕКАТЕЛЕН ПОП ИЗПЪЛНИТЕЛЯ КРИСКО ЗА ДЕЦАТА В НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ 72
Ренета Кръстева

10. МУЗИКАТА В ЕПОХАТА НА ИНТЕРНЕТ 78
Елена Петрова

11. BACKSTAGE РАЗХОДКА НА ЕДИН РОК ФЕСТИВАЛ 85
Милена Минчева

СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА

12. ПРИЛОЖЕНИЕ НА АКАДЕМИЧНАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТА ПО СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА В ЦЕНТЪР ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РЕСОЦИАЛИЗАЦИЯ 96
Живка Христова

CONTENTS

INNOVATIONS IN EDUCATION

1. TECHNOLOGY OF INTERDISCIPLINARY EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL — 6
Yana Babrikova

2. PROBLEM-PRODUCTIVE STRATEGY AND OPTIONS FOR ITS IMPLEMENTATION IN THE EDUCATION IN MATHEMATICS FOR GRADES 1.–4. — 17
Rositsa Mincheva, Petya Charkova, Stefka Ivanova

3. INNOVATIVE LEARNING METHODS OF A SOFTWARE UNIVERSITY — 24
Khristian Mihaylov

4. VIRTUAL REALITY IN TRAINING AT GEOGRAPHY — 31
Denitsa Nedeva, Miglena Nikolova

5. VOCABULARY BUILDING BY USING GAMES IN ENGLISH LANGUGE TEACHING IN A PRIMARY SCHOOL — 40
Steliana Ivanova Kisyova-Ivanova

TECHNOLOGICAL LEARNING

6. MODERN TECHNOLOGICAL TRAINING IN PRIMARY SCHOOL — 48
Zhana Koleva, Nevin Eredzhebova

7. THE PROBLEM FOR SUCCESSFUL LEARNING IN TECHNOLOGICAL LEARNING IN PRIMARY SCHOOL — 55
Angelina Kalinova

ART IN EDUCATION

8. THE OVERCOMING OF STATIC POSTURES OF DEPICTED HUMAN FIGURES BY CHILDREN IN PREPARATORY GROUP AT KIDERGARDEN — 63
Zornitsa Ivanova

9. WHAT MAKES THE POP SINGER KRISKO ATTRACTIVE TO CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE — 72
Reneta Krasteva

10. MUSIC IN THE INTERNET AGE — 78
Elena Petrova

11. BACKSTAGE STROLL IN ONE ROCK FESTIVAL — 85
Milena Mincheva

SOCIAL PEDAGOGY

12. APPLICATION OF THE ACADEMIC TRAINING OF THE SOCIAL PEDAGOGY STUDENT IN A CENTER FOR REHABILITATION AND RESOCIALIZATION — 96
Zhivka Hristova

ИНОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

INNOVATIONS IN EDUCATION

ТЕХНОЛОГИЯ НА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОТО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛЕН ЕТАП

/Върху примера на обучение по учебен предмет „Човекът и обществото”/

Яна Димитрова Бабрикова

TECHNOLOGY OF INTERDISCIPLINARY EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL

/Based on the training in the subject Man and Society/

Yana Dimitrova Babrikova

***Abstract*:** The paper reviews the practical applicative possibilities for solving current pedagogical problems through the methods of interdisciplinary education. The main trends set in it are brought out – encouraging learning, developing critical thinking and the ability to understand multiple points of view. An innovative model of teaching in the content framework of "Man and Society" subject in 3rd grade is outlined, namely: transition from subject model to a thematic one. The presented technology of interdisciplinary education on "Man and Society" subject in primary school is such an innovative educational technology that puts students in activity-educational situations. The paper presents the results of the application of an interdisciplinary innovative model to the educational content of the subject "Man and Society" in 3rd grade. The results highlight increased activity and motivation for learning on behalf of the students and active construction of their own knowledge, as well as developed skills of teamwork and interaction through solving didactic cases. The most satisfying result that this technology has achieved is the feeling of satisfaction and joy from the results achieved with independent efforts and in collaboration with the classmates. The interdisciplinary technology outlines the path for the acquisition of knowledge, skills and competences related to the future vision of education. The student is put in an active subject-subjective position in it, working in activity-educational situations, solving didactic cases.

***Key words*:** activity-educational situations, innovative didactic model

Традиционният урок като основна организационна форма в училище може да бъде осъвременен и конструиран така, че да поставя учениците в активна, действена субект–субектна позиция. Урокът – уникален и различен, повишава ефективността и привлекателността на обучението. Ето защо, като учител се опитвам да внеса в урочната традиционна форма нови елементи: да преподавам съдържанието от един учебен предмет като активно включвам познавателни елементи и от други учебни дисциплини. Обръщам се към всички учебни предмети и там, където успявам да намеря допирни точки, ги включих в

уроците по „Човекът и обществото“ за трети клас. Усилията ми са насочени към превръщането на урока в един миниспектакъл, в който всеки участник има своя собствена роля и така усвоява знания, формира умения, преследвайки сам знанието. За тази цел трябва да се подберат и използват методи на работа, които са интересни за учениците и повишават тяхната активност. Съвременният учител трябва да приеме предизвикателството да подготви учениците с оглед на тяхната реализация в бъдеще. Необходимо е да намери начини да мотивира учениците, да ги направи активни субекти в процеса на обучение, като отчита индивидуалните им интереси и ги поставя в организирана и подкрепяща учебна среда. Иновационните елементи в обучението по „Човекът и обществото“ в трети и четвърти клас поставят приоритет върху това „Как да се учи?“, защото, „Какво да се учи?” – в учебните програми и планове е записано, но въпросът „Как да се учи?“ е изцяло в ръцете на учителите и учениците. Те са онези, които могат и трябва да намерят най-ефективния, най-точния, най-интуитивния и най-желания път за усвояване на знанията. Съвременните ученици трябва да бъдат провокирани и заинтригувани да мислят, да развиват творческите си способности, да търсят и да намират свои собствени нестандартни решения. Изграждането на активни, творчески и самостоятелни личности изисква в обучението да бъдат използвани форми и методи, които да гарантират усвояване и интегриране на учебното съдържание, да стимулират мисловната дейност, да осигуряват мотивация и желание за учене. Затова е и усилието ми в тази посока – да предложа технология на интердисциплинарно обучение по „Човекът и обществото“ в начален етап, базирана върху теми от учебната програма за трети клас.

Интердисциплинарното обучение, като система от активни, репродуктивни и интегриращи се дисциплинарни подходи, е продиктувано от потребностите на високотехнологичното общество. С интердисциплинарното обучение се преследва да бъдат развити интердисциплинарните умения, като дидактическа предпоставка или възможност за развитие на трансверсалните умения на учениците (Neminska, R. 2015). Р. Неминска определя, че „целта на интердисциплинарното обучение е не учениците да знаят всичко, което е необходимо, а да притежават достатъчно познания и умения в области като четене, математика, обществени, природни, технологични науки така, че да приложат наученото в реални проблемни ситуации.” Интердисциплинарността като взаимодействие между дисциплини (учебни предмети) се разбира като познавателно взаимодействие между определени благодатни теми за постигане на познанието чрез различни перспективи и методически плурализъм. Тук водещият фактор е учителят, който насочва познавателната активност на учениците. Р. Неминска посочва също, че интердисциплинарният подход към учебната програма се придържа към запазване на границите между дисциплините при решаването на познавателния проблем, но откриване на допирни точки при решаването на реални дидактически казуси. (Neminska, R. 2015). Ако искаме да демократизираме образованието, пътят за това е иновацията: новата конструктивна идея да бъде вложена в технология, която да бъде апробирана и резултатите, анализирани обективно, а после и

въведена в практиката. Новаторските подходи са онези подходи, чрез които новаторът учител е един от първите, който въвежда в училище метод, модел, концепция, по-ефективна от предишните. Според Р. Неминска „дейностно-ориентираният подход е насочен към създаване на условия за „…овладяване на комплекс от компетенции, осигуряващи потенциал и способности за устойчива и ефективна дейност в условията на съвременното пазарно и информационно пространство.“ (Neminska, R. 2015). Интердисциплинарният подход предоставя условия за допълващи и развиващи елементи в методиките на обучение. В него се акцентира върху креативното преподаване и творческо пресъздаване, на умението да се използват интегративните функции на учебното съдържание. Тенденцията към интер-дисциплинарност не е отрицание на предметната система на обучение, а е предпоставка за изграждането на продуктивен познавателен процес на основата на многостранна, когнитивна дейност на учениците. В познавателен план интердисциплинарните учебни програми са обвързани с емпиричния характер на знанията на учениците от начален етап. Тази специфика се отразява в дейностната перспектива в начален етап за изграждане на интердисциплинарни учебни програми по теми. Дейностната перспектива за интердисциплинарния подход регламентира възможности за развитие и прилагане на интерактивни, интердисциплинарни, симулативни и case studies методи на обучение (Neminska, R. 2015). (**Схема 1)**

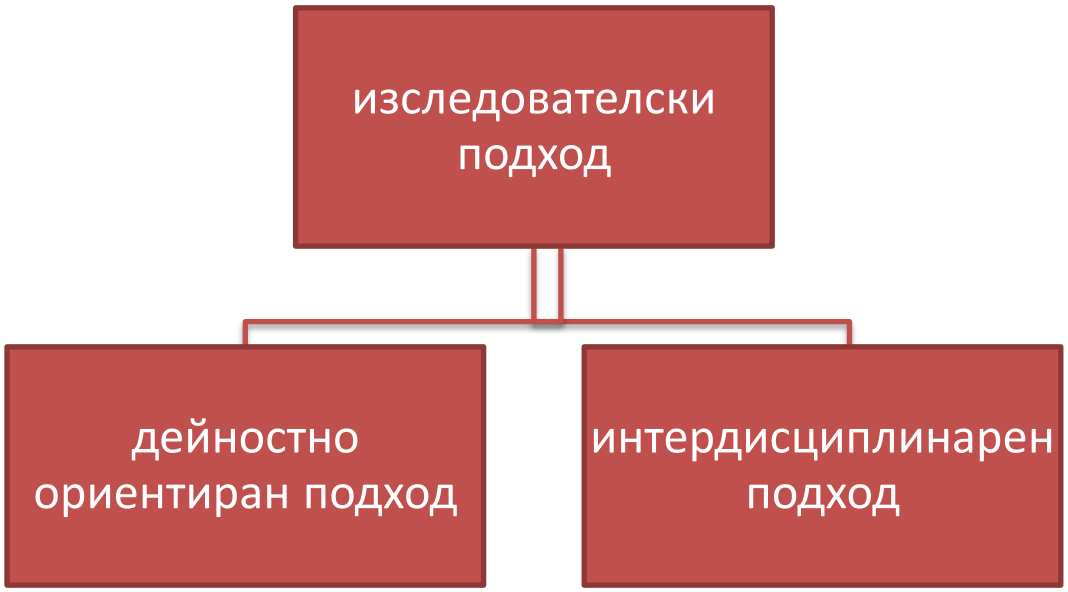

Схема 1.

Интердисциплинарният подход, също като дейностно-ориентирания, е операционален спрямо изследователския и е един от фундаментите за реализация на развиващата роля на образованието. „Доскоро интердисциплинарният подход се разглеждаше като се запазваха границите между дисциплините при решаване на познавателния проблем и откриване на допирни точки при решаването на реални дидактически казуси. (Neminska, R., 2016). В своята публикация, Неминска Р. допълва, че „днес, на базата на изследователската основа, интердисциплинарният подход се разглежда като възможност за допълващи и развиващи елементи в методиките на обучение.” Той очертава качествено ново емпирично равнище за

изграждането на продуктивен познавателен процес на основата на многостранна и многократна умствена дейност на учениците. Интердисциплинарният подход очертава перспектива за планиране на дейностно-обучителни ситуации. Да постигнем учебните цели по уникални, различни начини – такъв трябва да бъде интердисциплинарният образователен дизайн. Съвременните тенденции при педагогическия дизайн са фокусирани върху проектирането на учебни дейности, които изграждат знания, умения и отношения чрез решаването на житейски проблеми, дискусии и сътрудничество между обучаваните. Основна роля на учителя е ролята на „посредника“, който формулира задачи, контекст и средства за изпълнение на задачите, подпомага учениците и предоставя информация за резултатите (Neminska, R., 2015).

Интердисциплинарното обучение насърчава всички участници в него към по-пълноценни, креативни и ефективни педагогически взаимодействия. Интердисциплинарният подход често е наричан „преподаване на мислене“. Той провокира учителя да създава познавателна среда за творческа рефлексия, ангажира към проблемно-ситуативно проектиране на процеса на познание. Интердисциплинарното обучение влияе положително на познавателните, емоционалните и мотивационните нагласи на учениците. Създава се интерес на учениците към учебното съдържание, което превръща това учебно съдържание в субект на познанието. Учениците, участващи в интердисциплинарното обучение, често усвояват учебното съдържание като вълнуващо преживяване, когато учителят успее да обвърже темите не само интердисциплинарно, но и с времевото, реално ситуативно пространство. Интердисциплинарното обучение е процес, в който учениците се насърчават да възприемат, коментират, разсъждават от гледна точка на множество дисциплини, да откриват отговори и да представят резултати. Целта е да се създаде интердисциплинарно звено между две, три или повече дисциплини. (Neminska, R. 2015). Интердисциплинарното обучение няма да замени отделните дисциплини, а ще сближи, допълни, развие и надгради обучението. Чрез интердисциплинарното обучение се утвърждава самочувствието, усеща се самоефикасността и се утвърждава страстта за дейност в общността. Интердисциплинарното обучение помага на учениците да откриват и преодоляват заедно, на емпирично ниво, стереотипи и предразсъдъци, помага да се насърчи ученето, развива критическото мислене, развива различни учебни техники и умения да се разбират множество гледни точки. Интердисциплинарното обучение е предизвикателство, свързано с философията на промяната. Само чрез интердисцилинарното обучение можем да отговорим на предизвикателството, свързано с ефективността да боравим на емпирично ниво с многообразието на информационното общество, така че да моделираме новия тип личност у младото поколение.

Ситуационното обучение е част от интердисциплинарното обучение, разглеждано от Р. Неминска като проблемно-ситуационно, ситуационно базирано. Авторката го определя като „упражнение, кратък сценарий (скрипт), практическо упражнение за актуализиране на определени (целеви) знания, умения, практики важни за решаването на колективна задача;

свързва се с тренировка, упражнение в конструирано реалистична среда.” (Neminska, R., 2015). Според цитирания автор „едно ситуационно обучение обикновено съдържа множество колективни задачи, включва множество игри, чрез които се участва в реалистичния сценарий. Целенасоченото включване подпомага малкия ученик при изпълнение на колективни задачи, развива самооценката му за изпълнение на различните роли в ситуацията и го подготвя познавателно, личностно и мотивационно за работа в следващия етап – проектно-базираното обучение. (Neminska, R. 2015).

Проектно-базираното обучение е интердисциплинарен подход, чрез който учениците от начален етап: придобиват умения да откриват, изследват и развиват познанията си в определен познавателен контекст; работейки в екип и група, придобиват умение да предлагат различни начини и изработване на краен продукт чрез конструиран контекстуален процес. Проектно-базираното обучение е субектно ориентирано спрямо познавателния процес, активността и мотивацията на учениците. Ролята на учителя е да служи като треньор, режисьор, сценарист, т.е. да учи как да се постигне резултат, но не конструира и не ориентира към него. (Neminska, R. 2015).

Проблемно базираното обучение, според Неминска, Р**.** е свързано с преразглеждане на знанието, като същевременно се развиват уменията за критическо мислене, сътрудничество, комуникация, разсъждение, синтез, както и устойчивост на вниманието. Акцентира се върху многообразието на проблема, а не на неговото решаване или създаване на реален продукт или артефакт. Тези подходи могат да се съопределят към възрастовите специфики на учениците в начална училищна възраст по следния начин: **(Схема 2)**

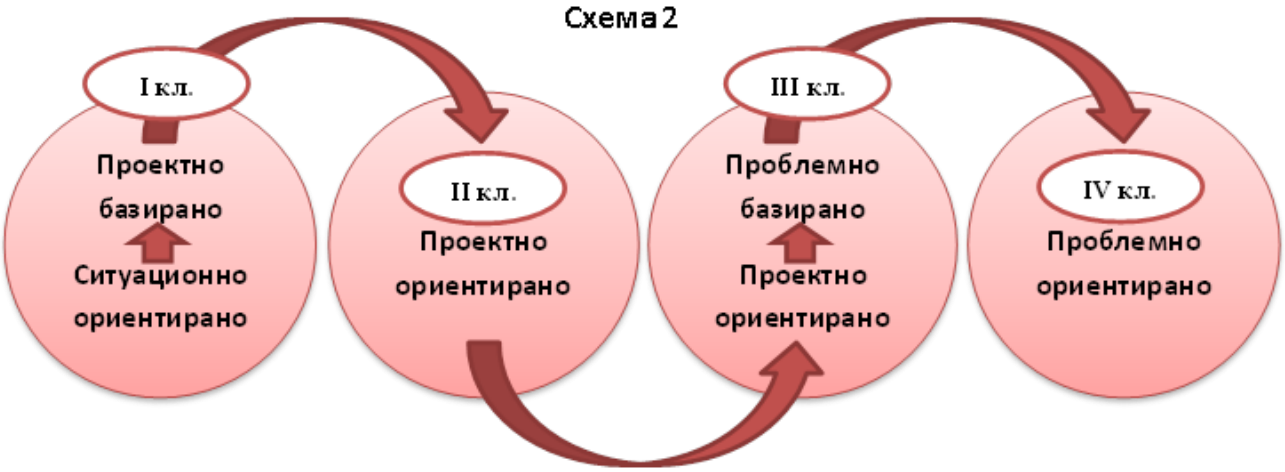

За да се констатира приложимостта на интердисциплинарната технология, бе проведено изследване, свързано с обучението по „Човекът и обществото“ в трети клас. При приложението на интердисциплинарната технология се повишава активността на учениците и мотивацията им за учене; развиват се умения за общуване и работа в екип; дава се възможност на учениците да изживеят удовлетвореност от собствените постижения и резултати, при което се повишава продуктивността, резултатността и ефективността на учебния процес.

Целта на изследването е да се установи приложимостта на технологията на интердисциплинарното обучение по „Човекът и обществото“ в трети клас, нейната ефективност и влиянието и върху активността, мотивацията, общуването и удовлетвореността на учениците от учебния процес. Обект на изследване е процесът на обучение по „Човекът и обществото“ в трети клас при приложението на технологията на интердисциплинарното обучение, апробирана в III б клас на НУ „Димитър Благоев“, гр. Ст. Загора.

Предмет на изследване е прилагането на дейностно ориентирания и интер-дисцпилинарния подход в технологията на обучение по „Човекът и обществото“ в трети клас.

За решаване на задачите се използват следните **методи** на изследване: теоретичен анализ, проучване на документация, наблюдение, педагогически експеримент, анкета, беседа и разговори с ученици, родители и учители. Предложената технология е апробирана чрез интердисциплинарни ситуации, а схемата, по която е описана, е предложена от доц. д-р Р. Неминска.

Интердисциплинарна ситуация

Тема (от учебната програма): Българското общество през Средновековието.

Тема (за ученика): Какво е общество?

Цели, като компетентности – очаквани резултати от обучението:

- Свързва събития за единение на българското общество (създаване на Дунавска България, създаване на единно законодателство) с даден владетел.
- Посочва приноси на България в Средновековна Европа.

Основна цел: Учениците да се запознаят с причините за възникването на България и ролята на създателя ѝ хан Аспарух. Развиване на умения за извличане на информация от миналото с помощта на различни източници.

Задачи:

- да се развият умения за търсене и селектиране на информация;
- да се развият умения за работа в екип и сътрудничество;
- да се развият умения за представяне на историческа информация от позицията на роля (исторически личности).

Очаквани резултати по темата: Учениците развиват умения за четене с разбиране, аналитични и практико–приложни умения чрез организиране на интерактивна учебна среда.

Интердисциплинарни взаимодействия с: БЕЛ+ИИ+ЧП

Казус – съдържание за технологизиране: *Вие ще се качите на „ВЕКОМОБИЛА” и ще пропътувате много столетия назад във времето. Ще стигнете до началото, когато на картата все още не е съществувала страна България. Вие самите ще участвате в нейното създаване, като влезете в роли. Ще бъдете траки, славяни, прабългари, велики ханове – Аспарух, Крум, Омуртаг. Ще можете да разкажете как живеете, с какво се занимавате, в какво вярвате. Можете да си направите и облекла от хартия, плат, прежда, за да се*

представите още по-убедително. Всеки от вас ще влезе в роля, от позицията на която ще ни представи действията, които е извършвал. Хановете ще разкажат накратко за своето управление, така ще можете да се пренесете в миналото и по-добре да разберете събитията, които са се случили. Разпределете си ролите в екипите и следващия час ще претворим великото историческо събитие - създаването на Българската държава.

Дидактическа технология:

Мотивация: Запознаване с казуса;

Ориентация: Анализиране на ситуацията;

Дейности: Извеждане на основните ситуационни проблеми, роли, отношения;

Решения: Разпределение на дейностите по екипи за предлагане на решения.

Използвани методи: Интерактивни и ролеви игри, подреждане на пъзел, визуализация с постер, групова работа.

Технология на урочната дейност: Мултимедийна презентация; Екипна работа – вземане на решения, споделяне, търсене на информация, представяне на всички изведени решения. Всички екипи влизат в роли, целият урок преминава под формата на ролева игра.

Дейности на Екип 1 – учениците влизат в ролята на траки, които разказват за живота си в първо лице като племе. Ученик от екипа влиза в ролята на хан Аспарух и разказва за своята дейност.

Дейност Екип 2 – учениците влизат в ролята на славяни, които разказват за живота си като племе, в първо лице. Ученик от екипа влиза в ролята на хан Крум и разказва за своята дейност.

Дейност Екип 3 – учениците влизат в ролята на прабългари, които разказват за живота си като племе в първо лице. Ученик от екипа влиза в ролята на хан Омуртаг и разказва за своята дейност.

Класът е разделен на 3 екипа. Първи екип – 8 ученици, втори екип – 8 ученици, трети екип – 9, на които са поставени различни задачи за решаване на казуса.

Първи екип: По критерий 1 (К1), избор на вариант на действие, учениците, които попадат в А група, са трима. Те са разбрали ситуацията, аргументират се с няколко варианта и правят своя най-адекватен избор. Учениците, които попадат в Б група, са нула. Учениците, които попадат във В група, са петима. Те са разбрали ситуацията, но не правят избор и не аргументират решение. По критерий 2 (К2), кооперативност, учениците, които попадат в А група, са двама. Те излагат аргументи, защитават собствена позиция, постигат изработване на общо решение. Ученикът, попадащ в Б група, е един. Той излагат аргументи, защитава собствена позиция, постига изработване на не повече от две решения. Учениците, които попадат във В група, са петима. Те излагат аргументи, но не защитават собствена позиция и не се постига изработване на собствено решение. Първият екип е с ниска ефективност на работа, не е добре организиран и няма добро взаимодействие и сътрудничество, самоподготовката им е на средно ниво. **(Таблица 1, Графика 1)**

Таблица 1.

Екип 1			
Критерии	В група	Б група	А група
К1	5	0	3
К2	5	1	2

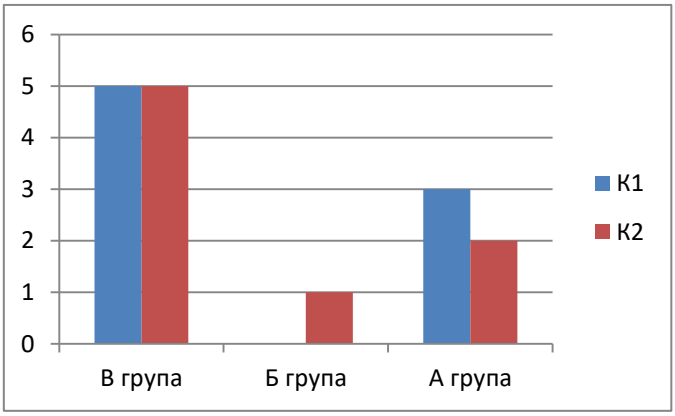

Графика 1

Втори екип: По критерий 1 (К1), избор на вариант на действие, учениците, които попадат в А група, са четирима. Те са разбрали ситуацията, аргументират се с няколко варианта и правят свой най-адекватен избор. Ученикът, който попада в Б група, е един. Той е разбрал ситуацията и се аргументира с едно решение. Учениците, които попадат във В група, са трима. Те са разбрали ситуацията, но не правят избор и не аргументират решение. По критерий 2 (К2), кооперативност, учениците, които попадат в А група, са двама. Те излагат аргументи, защитават собствена позиция, постигат изработване на общо решение. Учениците, попадащи в Б група, са нула. Показателите за тази група е учениците да излагат аргументи, защитават собствена позиция, постигат изработване на не повече от две решения. Учениците, които попадат във В група, са шестима. Те излагат аргументи, но не защитават собствена позиция и не се постига изработване на собствено решение. Вторият екип е с добра ефективност на работа, добре организиран, с добро взаимодействие и сътрудничество, самоподготовката им е на добро ниво. **(Таблица 2, Графика 2)**

Таблица 2.

Екип 2			
Критерии	В група	Б група	А група
К1	3	1	4
К2	6	0	2

Графика 2

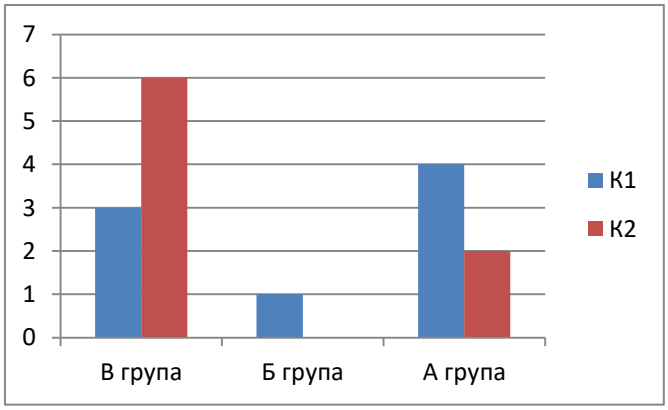

Трети екип: По критерий 1 (К1), избор на вариант на действие, учениците, които попадат в А група, са четирима. Те са разбрали ситуацията, аргументират се с няколко варианта и правят свой най-адекватен избор. Учениците, които попадат в Б група, са двама. Те са разбрали ситуацията и се аргументират с едно решение. Учениците, които попадат във В група, са трима. Те са разбрали ситуацията, но не правят избор и не аргументират решение. По критерий 2 (К2), кооперативност, учениците, които попадат в А група, са двама. Те излагат аргументи, защитават собствена позиция, постигат изработване на общо решение. Учениците, попадащи в Б група, са трима. Те излагат аргументи, защитават собствена позиция, постигат изработване на не повече от две решения. Учениците, които попадат във В група, са четирима. Те излагат аргументи, но не защитават собствена позиция и не се постига изработване на собствено решение. Третият екип е с висока ефективност на работа, добре организиран, с добро взаимодействие и сътрудничество, самоподготовката им е на много добро ниво. **(Таблица 3, Графика 3)**

Таблица 3.

Екип 3			
Критерии	В група	Б група	А група
К1	3	2	4
К2	4	3	2

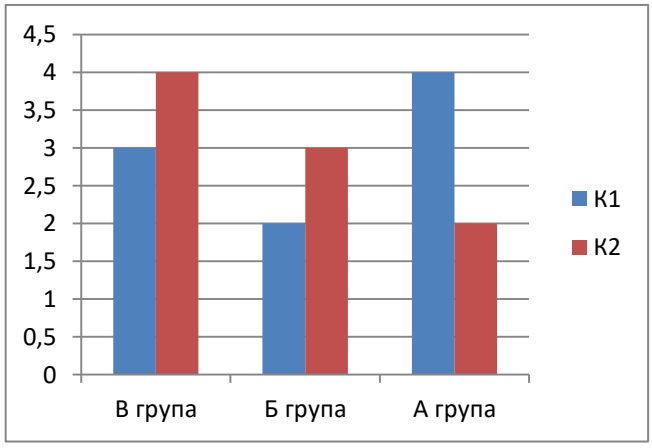

Графика 3

Изводите, които могат да се направят, са: в практиката на началното училище липсват (не се предлагат и няма внедрени) нови, нестандартни, уникални и действени обучителни технологии. Налице е точно такава необходимост – в този момент от обучението на начален етап да се внедрят обучителни технологии, изградени върху принципите на дейностно-ориентирания и интердисциплинарния подход. За повишаване активността на учениците и ефективността на обучението, трябва да се използват форми и методи на работа, които да поставят ученика в активна действена позиция – дейностно-обучителни ситуации (казуси). Апробираната технология на интердисциплинарното обучение по „Човекът и обществото" в трети клас среща одобрението, а от там и желанието на учениците, родителите и педагозите за работа по този модел (разработване на теми от учебното съдържание чрез казуси). Тази технология стимулира, активизира и мотивира учениците за самостоятелно конструиране на знания, а от там – и за постигане на по-добри резултати. Придобитите по този начин знания са по-трайни и преносими. Екипната работа, добре организирана от учителя, оказва положително влияние върху личността и ценностната система на учениците, формират се умения да работят и мислят заедно, способност да се адаптират, готовност за сътрудничество, умение да се аргументират, уважение към другия и толерантност към различни мнения. Очертава се реална възможност интердисциплинарното обучение да продължи своето развитие като бъдеща визия на началното училище и фактор за развитие на продуктивността, резултатността и ефективността на учебния процес.

Основният **извод**, който се налага, е:

Предложеният интердисциплинарен модел на обучение по „Човекът и обществото" в трети клас, изграден върху дейностно-обучителни ситуации (казуси), е обучението, което е насочено не към преподаването, а към процеса на ученето и научаването, и е необходимият, желаният и ефективният начин на обучение в началното училище.

Такова учене – интересно, любопитно, нестандартно, активно и продуктивно, е необходимо днес в нашето училище. Това е ученето, което дава възможност за индивидуална изява на всеки ученик според неговите лични знания, умения и ценности, влизайки в активно взаимодействие със субектите в обучението, проявявайки уважение и зачитайки мнението им. Това е ученето, което позволява на ученика да постига собствени добри резултати, които да му носят удовлетворение и радост от положените активни усилия. Това е пътят, по който трябва да се върви, за да се сведе до минимум академизмът, който съществува в учебните програми на началното училище. Това е предизвикателството, който всеки уважаващ себе си педагог трябва да приеме, за да бъде полезен на своите ученици.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. БАН. (1958). *Кратка история на България.* София: Държавно издателство "Наука и изкуство".
2. Георгиев, Л. (2011). *Преподаване чрез казуси.* София: Нов български университет.

3. Иванов, Г., & Василева, Е. (2012). *Основи на началната училищна педагогика.* Стара Загора: ИК Кота.
4. Каснакова, Ц. (2008). *Гражданското образование в България.* Стара Загора: Печатница Контраст.
5. Каснакова, Ц. (2008). *Краезнание и педагогически взаимодействия в обучението по човекът и обществото III-IV клас.* Стара Загора: Контраст.
6. Каснакова, Ц. (2012). *Методика на обучението по човекът и обществото (III-IV клас).* Стара Загора: Печатница Контраст.
7. *Министерство на образованието и науката, Учебни програми.* (н.д.). Свалено от Учебни програми I-IV клас: http://www.mon.bg/?go=page&pageId=1&subpageId=28
8. Неминска, Р. (2016). Изследователският подход в учебните програми на начален етап на образование. *сп. Педагогика,бр.7*.
9. Neminska,R. (2016). Research Training in an Academic Environment (scientific-theoretical reflection), *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME),2016*
10. Неминска, Р. (2015). *Интердисциплинарното обучение (I-IV клас).* София: Фондация Буквите.
11. Петрова, В. (2009). *12 интерактивни метода в обучението по РК, ОС, ЧП, ЧО в I-IV клас.* Стара Загора: Издателски консорциум КОТА.
12. Петрова, В. (2003). *Работата по проект при запознаване с природната и обществената среда в I-IV клас.* Стара Загора: Кота.
13. Фол, А., Гюзелев, В., & Генчев, Н. (1981). *Кратка история на България.* София: Издателство Наука и изкуство.

Яна Димитрова Бабрикова
Педагогически факултет,
Тракийски университет – Стара Загора
България
Специалност Начална училищна педагогика с чужд език, 4 курс

Yana Dimitrova Babrikova
Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor's Degree Programme in Primary School Education with Foreign Language
4th year

E-mail: qna.d.b@abv.bg

Рецензент: доц. д-р Румяна Неминска

ПРОБЛЕМНО-ПРОДУКТИВНАТА СТРАТЕГИЯ И ВАРИАНТИ ЗА НЕЙНОТО ПРИЛОЖЕНИЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО МАТЕМАТИКА В 1 – 4 КЛАС

Росица Минчева, Петя Чаркова, Стефка Иванова

PROBLEM-PRODUCTIVE STRATEGY AND OPTIONS FOR ITS IMPLEMENTATION IN THE EDUCATION IN MATHEMATICS FOR GRADES 1. – 4.

Rositsa Mincheva, Petya Charkova, Stefka Ivanova

Abstract: The article studies the application of the problem-productive strategy in the education in mathematics for Grades 1 – 4. Different options for its application are presented during which the students use cognitive, modelling and technical productivity. As a result of the use of a problem-productive strategy the students acquire knowledge, form skills and develop mathematical competency. They are put in active position and develop such qualities like creativity, observability and critical assessment.

Key words*:* problem-productive strategy, cognitive productivity, modelling productivity, technical productivity, mathematical competency

Проблемно-продуктивната стратегия на обучение има специфично място в дидактичното пространство. Тя е ориентирана към процеса на обучение по математика и е насочена към постигане на всички цели на обучението. Подпомага изграждането на система от знания, разбирания, умения и компетенции у учащите се във всички области на компетентност, очертани от учебните програми по математика 1-ви – 4-ти клас.

В обучението по математика в 1.–4. клас използването на проблемно-продуктивната стратегия е насочено към създаване на педагогически условия за ефективни действия по генериране на идеи, прилагане на решение, проучване, доказване, планиране и оценка при решаване на задачи от учениците. Основна отличителна страна е преносът, трансферът на усвоените знания, умения и навици от учащите се при решаване на задачи в нови, творчески ситуации или „в позната ситуация да намират нови за себе си знания, правила за действия (сами да конструират алгоритъма). При това не се изключват и действия по образец, по готов алгоритъм“.

В обучението по математика в 1.–4. клас могат да се осъществят различни варианти на продуктивност.

Когато децата самостоятелно предлагат идеи, съобразно конкретно учебно съдържание, откриват и описват път, начин или алгоритъм за решаване на някои задачи, като правилно използват математическата терминология, е налице продуктивност. В общо-педагогическата

литература тя се нарича **когнитивна продуктивност** и на нея ще се спрем в по-нататъшното изложение.

В обучението по математика в 1клас на вниманието на учениците се предлага следната задача:

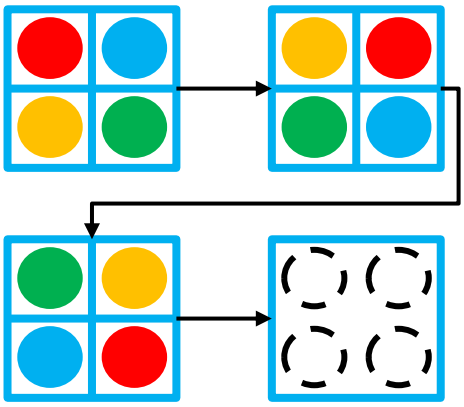

При решаването на тази задача от област на компетентност „Равнинни фигури“ се прилага проблемно-продуктивната стратегия. Основен източник на продуктивната дейност е задължителното учебно съдържание. За първокласниците проблемна ситуация е откриването на закономерностите. Създават се условия за реализиране на когнитивна продуктивност. Учителят използва евристична беседа, чрез която учениците установяват каква е логиката на подреждане и записване на розовото, синьото, жълтото и зеленото кръгче в първите три групи. Определя се последователността, в която ще се оцветят кръгчетата в последната група. Повечето ученици оцветяват самостоятелно.

В обучението по математика в 2 клас при решаване на следната задача:

от области на компетентност „Числа“ и „Моделиране“ се прилага проблемно-продуктивната стратегия. Създават се условия за реализиране на когнитивна продуктивност. Второкласниците извличат информация от картината и текста на задачата – сакът струва 40лв., шапката струва 4лв., откриват и описват начина, алгоритъма за решаване на тази текстова задача. В процеса на решаване на проблема учителят прилага евристичния, частично-изследователски метод и проблемно-търсещата беседа. Учениците не решават цялостно проблема, а само няколко негови етапа, формулират предложения и хипотези за решаване на проблемната задача. Второкласниците отговарят на въпросите *„Колко пъти 4лв.*

ги откриваме в 40лв.?“, „Колко пъти в 40лв. се откриват 4лв.?“. Учениците изказват числовия израз 40:4=, чрез който намират колко пъти шапката е по-евтина от сака и числовия израз 40:4=, чрез който намират колко пъти сакът е по-скъп от шапката. Установяват, че чрез един и същи числов израз намират различно кратно отношение между дадените компоненти в задачата. Изказва се извод.

Когато учениците решават задачи от област на компетентност „Моделиране“ от учебното съдържание по математика в 1–4 клас, оформят идеи за решаване на текстови задачи, като средство за разбиране на съдържанието на задачата, изработват модели, схематични рисунки, чертежи и таблици, в педагогическата литература се говори за **моделираща продуктивност**.

В обучението по математика в 1. клас се предлага следната текстовата задача: ***Мая, Нели и Петя са на 6, 7 и 8 години. На колко години е всяка от тях, ако мислите, които изказват, НЕ са верни:***

Мая: ***Аз съм по-голяма от Нели и от Петя.***

Нели: ***Аз съм по-малка от Мая и от Петя.***

	на 6 години	**на 7 години**	**на 8 години**
Мая		**НЕ**	**НЕ**
Нели	**НЕ**	**НЕ**	
Петя			

При решаването на тази задача от област на компетентност „Моделиране“ се прилага проблемно-продуктивната стратегия. На първия етап, определени от Пойа за решаване на текстови задачи, при разбирането на съдържанието на задачата чрез евристична беседа се подчертава, че мислите, които изказват децата НЕ СА ВЕРНИ. Децата самостоятелно трябва да направят извод кое е вярното твърдение. Въз основа на това се извлича информацията от изказаните изречения, учениците проявяват самостоятелна активност и попълват таблицата. Учителят използва и метода проблемно-търсещо продуктивно упражнение.

В обучението по математика в 3 клас в урок за нови знания при решаване на задачата: ***Липата живее до 110 години. Тополата живее с 40 години повече от липата. Борът живее с 420 години повече от тополата. До колко години живее борът?*** от области на компетентност „Числа“ и „Моделиране“ се прилага проблемно-продуктивната стратегия. На втория етап от решаването на задачата, определен от Пойа, учителят предлага два или три спомагателни модела. На базата на разсъждения учениците откриват верния. Анализът на задачата е скрит в разсъжденията на децата, чрез които те защитават идеята си кой от двата чертежа е верният. Това е проблемна ситуация от втори тип, която възниква при сблъсъка на учащите с необходимостта да използват по-рано усвоените знания при решаване на задачи в нови практически условия. Третокласниците проявяват творческа, самостоятелна активност. Следва съставяне на план за решение на задачата.

След решаването на тази задача учителят може да даде допълнителна задача на третокласниците, свързана с извършването на математически проучвания. Необходимо е да се съберат данни до колко години живеят дърветата дъб, бук, ела, кестен и бряст. Учениците решават задачата:

Намерете данни до колко години живеят посочените дървета и попълнете таблицата.

	Живее до … години
дъб	
бук	
ела	
кестен	
бряст	

Учителят посочва източниците, от които учащите се могат да съберат данни – интернет сайтове, енциклопедии и др.; ръководи проучванията, събирането на информация и данни. Учениците съставят различни текстови задачи по данните от таблицата. Дават предложения за решаване на задачите и ги решават.

В 3. клас при решаване на текстовата задача:

Лека кола и камион тръгнали на път един срещу друг. Когато се срещнали, леката кола била изминала 200 км, а камионът – 4 пъти по-малко. Намерете разстоянието между камиона и леката кола, преди да тръгнат на път.

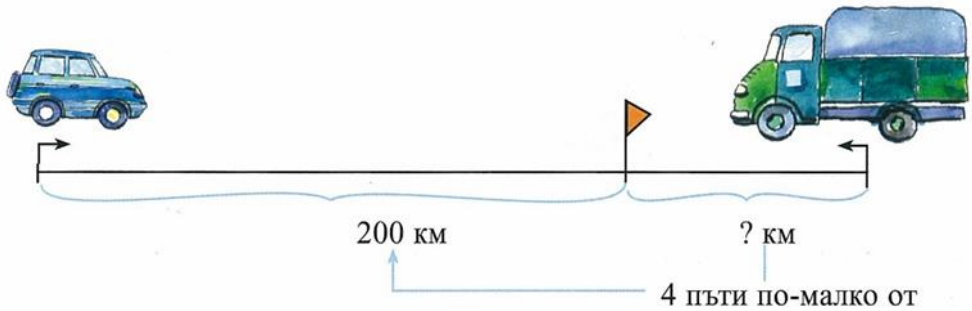

от области на компетентност „Числа“ и „Моделиране“ на учениците се поставя допълнителна задача да попълнят данни в схематичен спомагателен чертеж. Създава се проблемна ситуация. Децата дават предложения, обработват ги и се достига до верния спомагателен модел.

Вариант за прилагане на проблемно-продуктивната стратегия в обучението по математика в 4. клас е при решаване на задача от област на компетентност „Числа“: ***Открийте причината за несъответствието на резултатите от решенията.***

20 005 + 4.5 = 20 025

20 005 + 4.5 = 100 045

В условието на задачата се дават две решения на задача с различен резултат. За учениците причината за несъответствието е неизвестна. Възниква проблемна ситуация.

Евристичният начин на решение предполага актуализация на натрупаните знания и умения на учениците за реда на действията в числови изрази без скоби.

В 4. клас в урок по математика за затвърдяване на знанията и уменията при работа с учениците се решава като трета задача следната:

3 В таблицата е дадена редицата на планетите от нашата Слънчева система, радиусите и разстоянията, на които се намират до Слънцето.

а) Сравнете ги.

Меркурий	Венера	Земя	Марс	Юпитер	Сатурн	Уран	Нептун
радиус в км							
2 420	6 200	6 378	3 400	71 820	60 320	23 800	22 300
разстояние от Слънцето до планетата в млн. км							
58	108	149	228	778	1 426	2 868	4 494

б) Вярно ли е, че:

- ***радиусът на Земята е с 2 978 км по-малък от този на Марс?***
- ***Венера е с 41 000 000 км по-близо от Земята до Слънцето?***

в) Съставете задачи по данните за планетите и с тях направете табло.

При решаването на тази задача от области на компетентност „Числа“ и „Моделиране“ се прилага проблемно-продуктивната стратегия. Съставянето на задачи по данните от таблицата е творческо продуктивно упражнение. Организацията на работата може да е екипна. Учениците съставят различни текстови задачи, които изказват устно, и след това някои от тях ги решават самостоятелно.

В обучението по математика в началното училище при решаване на задачи от области на компетентност „Измерване“ и „Равнинни фигури“ се реализира продуктивност. В педагогиката този вид продуктивност се нарича **техническа продуктивност**.

В урок за нови знания с тема „Измерване на ъгли – градус, ъгломер (транспортир)“ в 4. клас от области на компетентност „Равнинни фигури“ и „Измерване“ се прилага проблемно-продуктивната стратегия, дейности по наблюдение и комуникация. Учениците извършват илюстративни практически дейности при измерването на ъглите, които откриват на чертежа. Конфигурацията е сложна и е проблемна ситуация за определяне на броя на ъглите в нея. Четвъртокласниците определят каква комбинация от два лъча имаме: OA и OB, OA и OC, OA и OD, OA и OE; OB и OC, OB и OD, OB и OE; OC и OD, OC и OE; OD и OE. Учениците измерват ъглите.

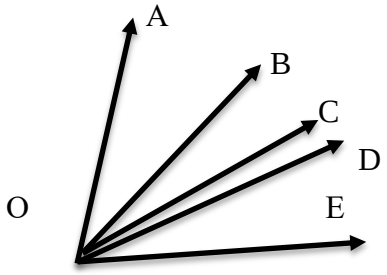

Чрез прилагането на проблемно-продуктивната стратегия в обучението по математика в началното училище се преодолява репродуктивността, активизират се мисловният процес, творчеството, активността и самостоятелността на учащите се. Урокът по математика в 1–4 клас оживява, у учащите се развиват способности да усвояват нов опит и да изказват хипотези, целенасочено се формира творческо и критично мислене, организира се изследователската дейност и активният обмен на мнения между децата. Изграждат се:

• знания, умения, навици и специфични математически компетенции от областите на компетентност „Числа“, „Измерване“, „Равнинни фигури“, „Моделиране“;

• знания и умения за създаване и работа с математически модели по информация чрез писмен текст;

• знания и умения за кодиране и декодиране на информация чрез работа с текст, спомагателен модел и математически модел.

Използването на проблемно-продуктивната стратегия в обучението по математика в 1.–4. клас оказва положително влияние върху учениците при стимулирането им за търсене на различни начини за решаване или записване на едно и също решение на дадена задача.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Богданова, М.* (2005). Интерактивни техники в обучението по математика 1.-4. клас, Ст. Загора, Тракийски университет, ПФ.
2. *Богданова, М., М.Темникова.* (2016). Математика за първи клас. С., Булвест 2000.
3. *Богданова, М., М.Темникова, , В. Иванова.* (2017). Математика за втори клас. С., Булвест 2000.
4. *Богданова, М., Никова К., Димитрова Н.* (2009). Математика за трети клас. С., Булвест 2000, 2009.
5. *Богданова, М., К.Никова, Н. Димитрова.* (2009). Математика за четвърти клас. С. Булвест 2000.
6. *Василева, Ем.* (2008). Съвременното начално училище. Ученикът, образователното пространство, учебникът. С.
7. *Василева, Ем.* (2004). Урокът в началното училище. С.
8. *Витанов, Л.* (1999). Продуктивни стратегии на обучение по техника и технологии в началните класове на СОУ, Веда- Словена – ЖГ, С.
9. *Махмутов, М.* (1977). Организация проблемного обучения в школе. М., Просвещение.
10. *Петров, П. Д.* (2011). Методика на обучението по математика в началните класове / отражение на възгледа за умението да се решават задачи/ , Ст. Загора.
11. *Петров, П. Д.* (2001). Формиране на умения за решаване на математически задачи (теоретични основи), Тракийски университет, Ст. Загора.
12. *Петров, П. Д.* (2003). Формиране на умения за решаване на задачи от училищния курс по математика (теоретико-приложни аспекти). Ст. Загора, Издателство Кота.

13. *Темникова, М.* (2016). Изграждане на преносими компетентности в обучението по математика в 1. – 4. клас, Дисертационен труд, Стара Загора.

Росица Матеева Минчева
Петя Павлинова Чаркова
Стефка Здравкова Иванова
Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност Предучилищна и начална училищна педагогика, 3 курс

Rositsa Mateeva Mincheva
Petya Pavlinova Charkova
Stefka Zdravkova Ivanova
Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor's Degree Programme in Preschool and Primary School Education, 3rd year

Рецензент: ас. д-р Мария Темникова

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ В СОФТУЕРЕН УНИВЕРСИТЕТ

Кристиан Емил Михайлов

INOVATIVE MODELS OF EDUCATION IN SOFTWARE UNIVERSITY

Khristian Emil Mihaylov

Abstract: The aim of the research is to create a formal view in models of education in the leading and most famous alternative study institution. The models will provide knowledge for improvement of training in our university.

Key words: educational model, innovative model, disruptive model, teaching method

1. Въведение

Традиционният метод на обучение остарява и всеки може лесно да се увери в това. Все по-често се случва да чуем гласа на недоволните ученици, учители, родители. Изглежда, че конвенционалното образование вече не може да осигури оптимално знание за съвременното общество.

Затова и ставаме свидетели на навлизащите нови, модерни практики, които действат на принцип, различен от досегашния. Много от тези системи са все още на експериментално ниво, но по- усъвършенстваните от тях показват огромен потенциал и обещаващи резултати. Пример за това е проектът Софтуерен университет. Това е модерен образователен център, създаващ професионалисти в областта на програмирането. За да разберем кое го прави толкова желан сред младите, ще разгледаме неговата структура като схема на бизнес модел.

2. Материал и метод

За целите на проучването ще използваме предложената от д-р Александър Остервалдер схема на бизнес модел Canvas. Business Model Canvas представлява стратегически модел за управление и мощен шаблон за стартиране и разработване на нови или разглеждане на вече съществуващи бизнес модели. Използва визуална графика с елементи, описващи предложение за стойност, инфраструктура, клиенти и финанси на фирмата и др. (Yordanova, 2013)

Като пример на приложение на модела на Остервалдер за описание на бизнес модел даваме бизнес модела на най-популярната социална мрежа Facebook (фиг.1). В схемата се прилагат 9 ключови елемента: клиенти, взаимодействие и канали, предоставена стойност, ключови дейности, ключови ресурси, ключови партньори, структура на разходите и печалби.

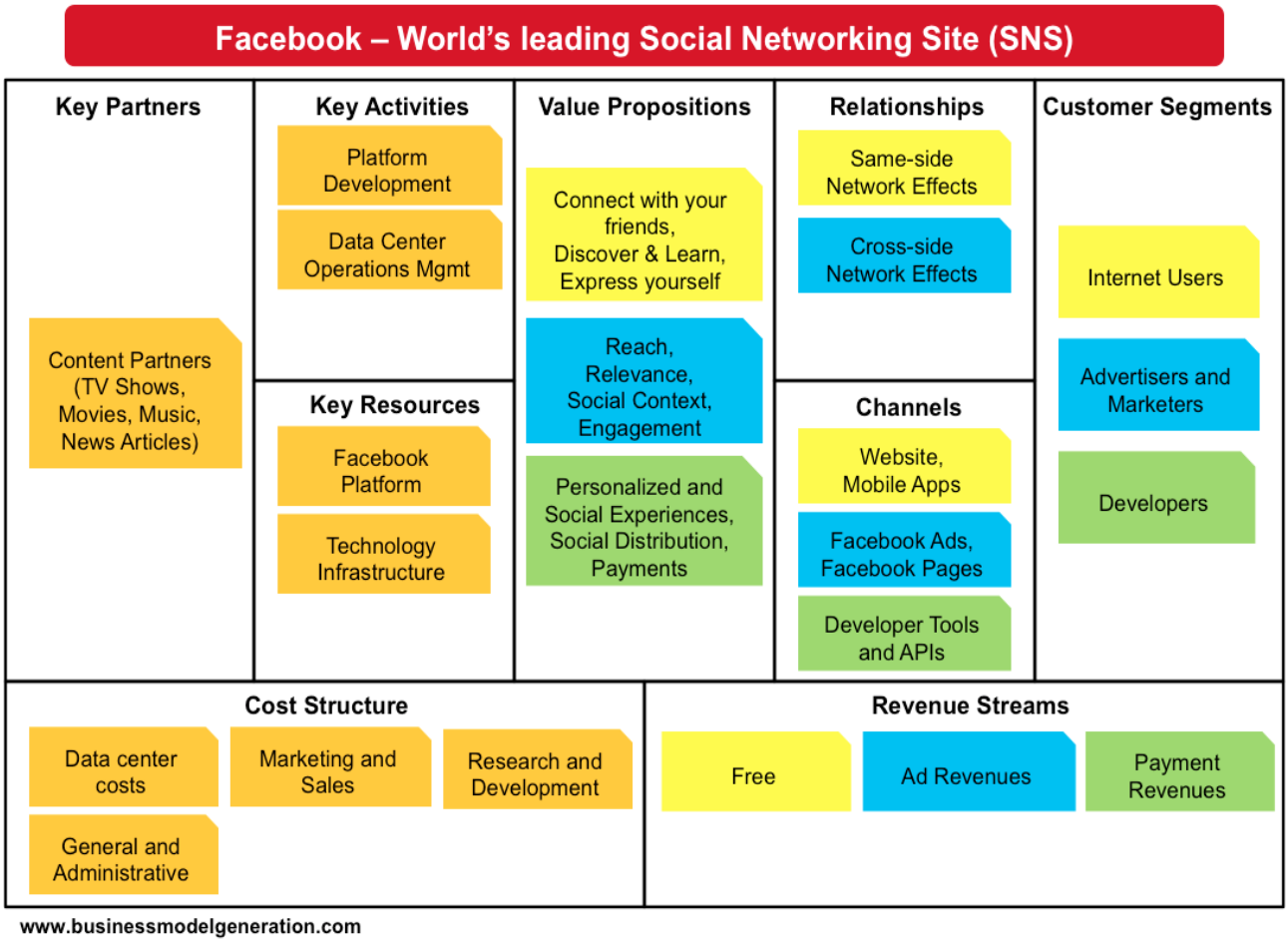

Фиг. 1. Схема на бизнес модела на Facebook

Този модел може да се приложи към работата на всяка образователна институция и би помогнал за нейното обновяване на технологично и организационно ниво.

На фигура 2 е представен бизнес модел в образованието, който често се нарича пробивен или иновативен. Пробивните елементи в схемата са обобщени и представени представени от Йорданова (2014) в следния вид:

- В сегмента Клиенти се добавя Глобализацията на потребителите на образователната услуга;
- Взаимодействието с потребителите/клиентите на обучението се включват Платформите за учене онлайн и мобилно, както и Общностите за споделяне на състояние и истории;
- Централния сегмент на модела – Предлагана стойност за потребителя се обогатява с Образователни услуги при поискване;
- Управление на съдържанието се превръща в ключова дейност;
- Към ключовите ресурси роля играят Видео курсове, информационни графики и игри;
- Социалните мрежи и компании за медийни технологии са новите ключови партньори;
- Към разходната част се добавят медийните разходи;

- Приходите се обогатяват с лицензи и записвания/абониране.

Тази схема може да се приложи за описание на организацията на работа на всяка образователна институция. В Интернет има достъпни сайтове и инструменти за работа в реално време по създаването и описването на конкретен бизнес модел, какъвто е Canvasier (GmbH, 2011) . Основният принцип, който се прилага, е принципът на услугата.

В настоящата статия прилагаме този подход, за да определим и създадем схема на модела на обучение, по който работи Софтуерен университет. (GmbH, 2011)

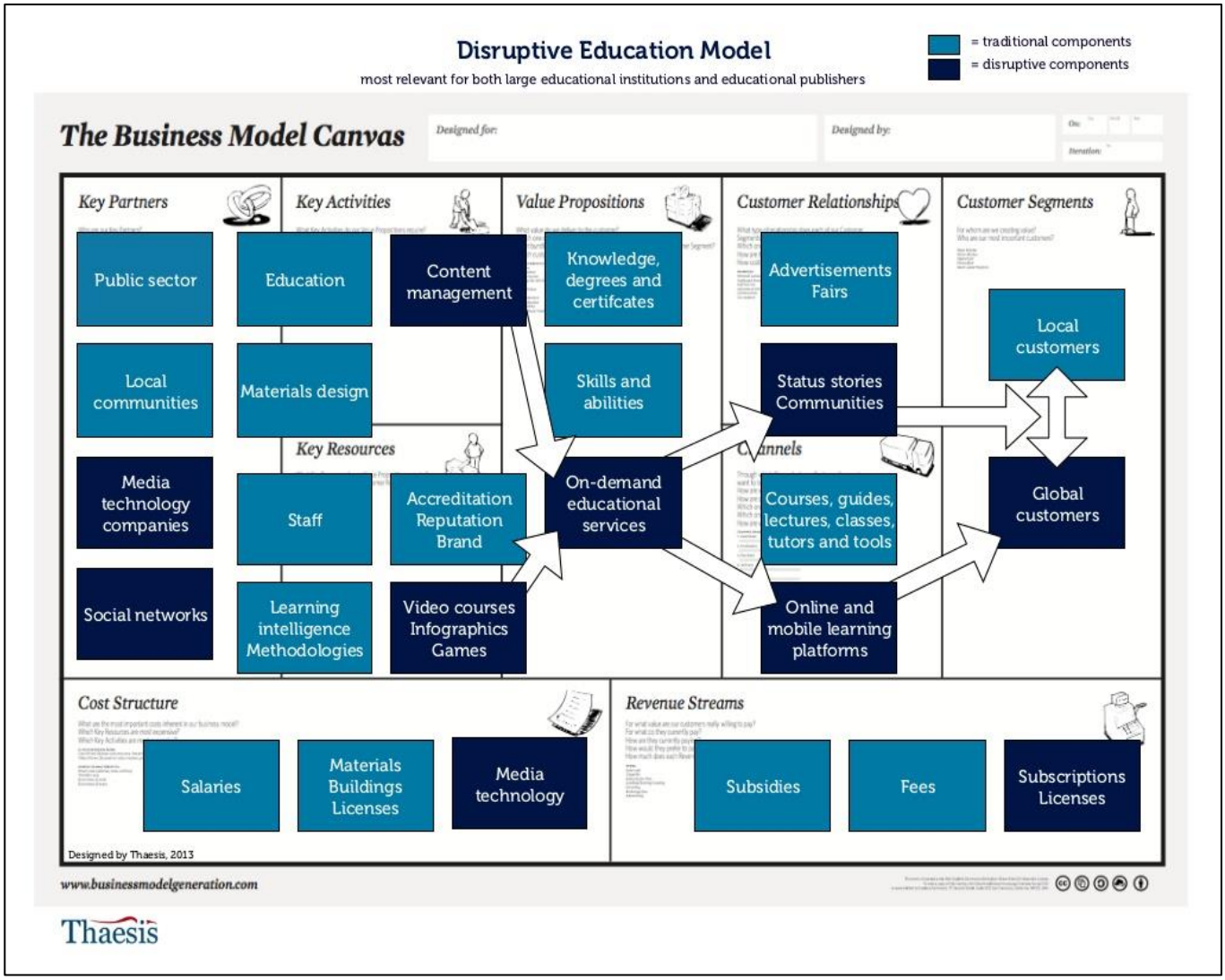

Фиг. 2. Схема за представяне на бизнес модел в образованието

3. Дискусия

Ако разгледаме Софтуерен университет като бизнес проект през призмата на Canvas Business Model, то можем да онагледим деветте компонента на бизнес модела с фигурите 3 – 11, които са определени в рамките на настоящата работа.

Най-важното, или центърът на този модел, е предлаганата стойност. (фиг.3) Взаимодействието с клиентите, с възможните потребители на услугата разчита на съвременни технологични средства (фиг. 4). Каналите за връзка с обучаваните също разчитат на модерни комуникации (фиг. 6). Сегментацията на клиентите или потребителите е

представена на фигура 5. На фиг. 7 виждаме част от фирмите, с които работи Софтуни, а на фиг. 8 – множество от дейностите, в които студентите взимат участие. Ресурсите на университета са изобразени на фиг.9, а фиг. 10 и фиг. 11 са приходите и разходите на университета.

В допълнение, важни за организация на дейността на този университет са следните особености:

- Задължителен за всички обучавани е нулевият курс. Неговата цел е даде обща представа за материята, както и насока на студентите за това с кое направление искат да се занимават. По този начин им помагат да направят своя избор.
- Студентите имат избор измежду 4 професии – C# web developer; Java web developer; PHP developer; Java script developer. Те са актуални и търсени от бизнеса компетенции.
- Яснотата за пътя и крайната цел на обучителните курсове правят университета толкова желан. Не се изучават излишни, ненужни и с неясно бъдещо приложение дисциплини. Това мотивира студентите.
- Използването на социална информатика като Google групи, Facebook, Email, медийни кампании, семинари в различни градове спомага за информиране на младежите за предлаганите стойности.
- Сферата на информационните технологии и програмирането е една постоянно развиваща се среда. Фундаменталните основи на програмирането се учат от всички, но обучението преминава в изучаване на най-модерните и търсени от пазара умения.

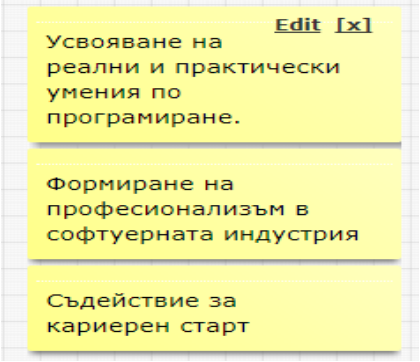

Фиг. 3. Стойност

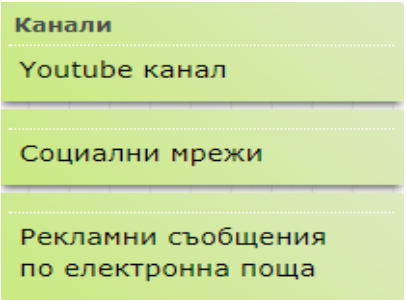

Фиг. 6. Канали за връзка

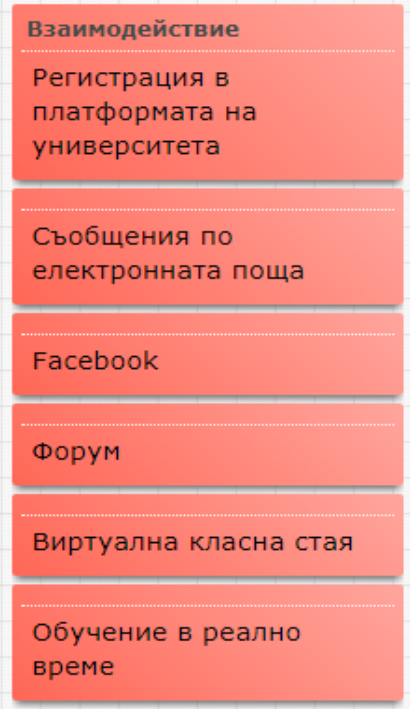

Фиг. 4. Взаимодействие с клиентите

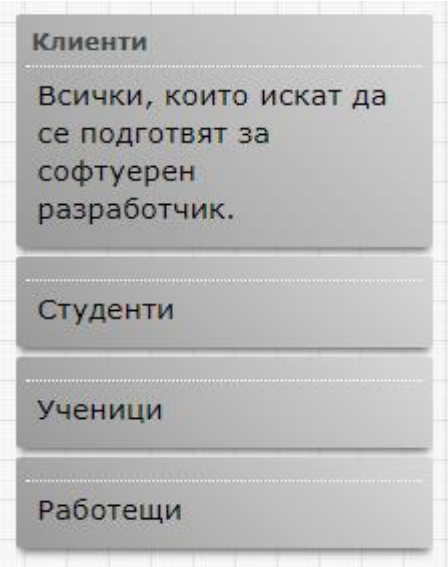

Фиг. 5. Клиенти

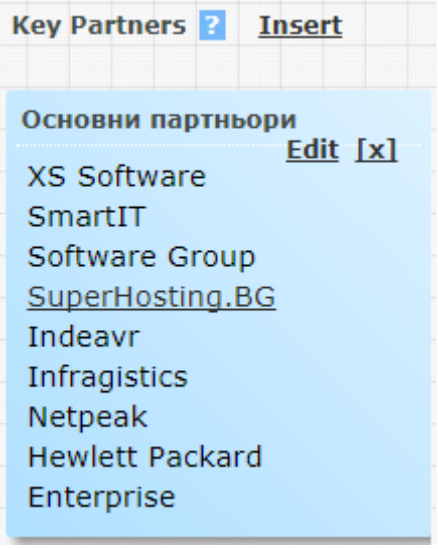

Фиг. 7. Ключови партньори

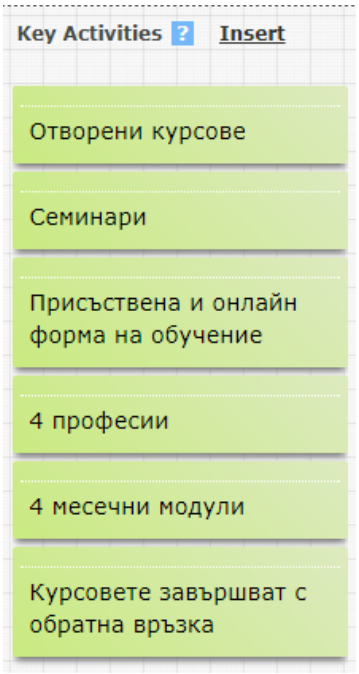

Фиг. 8. Ключови дейности

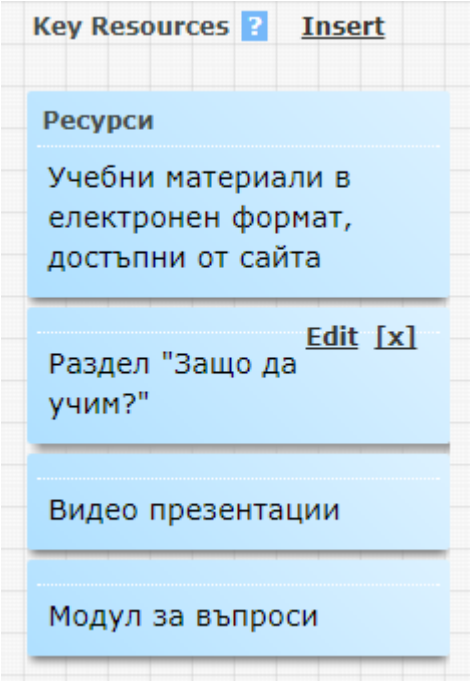

Фиг. 9. Ключови ресурси

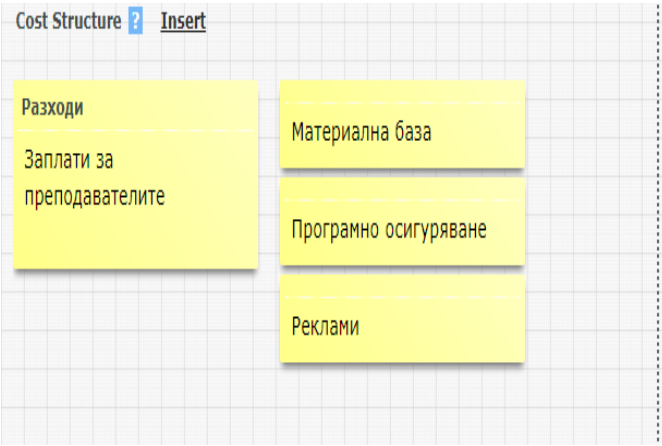

Фиг. 10. Разходи

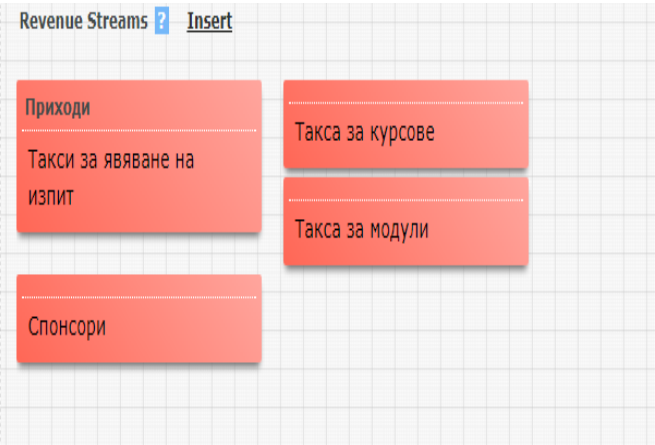

Фиг. 11. Приходи

4.Заключение:

В рамките на настоящата работа определеното съдържание на деветте елемента от модела на Софтуни е онагледено чрез системата Canvazier (GmbH, 2011). Този начин помага да се концентрираме върху най-важните същностни черти в организацията на работа на този университет, както и на всяка организация, погледната от бизнес гледна точка. Направеният модел е достъпен за разглеждане и редактиране с връзки, включени в списъка на Използвана литература.

1. Особено атрактивни за модела на работа на Софтуни са следните характеристики:
   - Модел на иновативно обучение;
   - Лесна и удобна информация от сайта;

- Мотивация за работа в екип;
- Преподавателите са запалени в съответната област, с много опит и желание;
- Създават яснота за крайната цел на обучението и за начина, по който ще се постигне;
- Видеа за всеки от курсовете;
- Кредитна система, която е използвана за мотивация на студентите;
- Практични умения за общуване;
- Изисквания към резултатите на обучаваните;
- Диплома и сертификат за IT специалист.

Резултатите от тяхната работа и статистическите данни, публикувани на сайта им, показват, че този модел е успешен. Подлежи на разширяване в насока учебни материали, тематика, места на провеждане на обучението и др. От откриването през 2013 г. досега, Софтуни има повече от 53000 кандидат–студенти, като завършилите успешно наброяват 6300. Над 90% от завършилите са започнали работа по специалността.

2. Начините за мотивация на студентите в Софтуни може да се определи като иновативен, не само поради използването на съвременни технологии. Там осигуряват реализация на най-добрите. Мотивират ги да станат най-добри, за да им помогнат да си намерят по-добра работа.

3. Това, което е добро при тях, е методът „учене чрез правене“. Развиват се непрекъснато, като разширяват дейностите, тематиката на обучение, начините на провеждане на занятията. Предлагат семинари, свързани с развитие на личността, работа в екип, комуникативност. Осъществили са връзка с бизнеса. Работи се непрекъснато, няма ваканция.

4. За да може нашият университет да е конкурентен на тяхната организация, трябва да се използват активно всички възможни съвременни информационни и комуникационни канали за връзка с потребителите на образователната услуга, която предлагаме. Или да влезе в действие така наречената социална информатика – имейл, Гугъл групи, форуми, социална мрежа.

5. Тракийският университет разполага с платформа за електронно обучение, разработена и поддържана като корпоративна образователна среда. Препоръчително е нейните възможности за хранилище на учебни ресурси, среда за интерактивно обучение и средство за комуникация между обучаваните и преподавателите да се използват и още по-голяма част от изучаваните дисциплини в университета да се осигурят с електронни курсове.

6. Прилагането на съвременни методи за обучение като: „учене чрез правене“, геймификация, работилници, работа с речници, създаване на Wiki, и др. трябва да станат ежедневна методическа практика.

Използвана литература:

1. GmbH, P. S. (2011). *Canvazier*. Изтеглено на 2017 от https://canvanizer.com/new/business-model-canvas
2. University, S. (2013). *Софтуни*. Изтеглено на 2017 от softuni.bg: https://softuni.bg/
3. Yordanova, A. L. (2013). The concept of “Business model” – essence, applications and innovations. *Trakia Journal of Sciences,Supplement* , 80-90.
4. Йорданова, Л. (2014). Пробивният иновативен модел на обучение. Сборник на международна конфренция „Образователни политики в 21–ви век“, 2014, 71–75.

Кристиан Емил Михайлов

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност Педагогика на обучението по информационни технологии, 2 курс

Khristian Emil Mihaylov

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor’s Degree Programme in Pedagogy of Information Technology Education, 2nd year

E-mail: Kristian_Emil@Abv.Bg

Рецензент: доц. д-р Лина Йорданова

ВИРТУАЛНА РЕАЛНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ

Деница Недева, Миглена Николова

VIRTUAL REALITY IN TRAINING AT GEOGRAPHY

Denitsa Nedeva, Miglena Nikolova

Abstract: This article focuses on the technology Virtual Reality. The main characteristics of the technology are outlined along with the possibilities for its implementation in the study of geography.

Key words: Virtual Reality., Geography studies

Изискванията на новите поколения към обучението непрекъснато се повишават. Те се мотивират, когато имат възможност да учат това, от което се нуждаят и когато стават действителни участници в процеса на обучение. През 20 век се появява новата технология Интернет, която започва да присъства в почти всички сфери на нашия живот. Интернет става нов посредник в обмяната на информация, лесно, бързо и надеждно средство за общуване. Благодарение на Интернет е възможно да се реализира обучение във виртуална среда, което има редица предимства пред класическото обучение „лице в лице”. Широко разпространение в световен мащаб получава терминът E-learning (англ.) – електронно обучение. Електронно обучение, съкратено ЕО, според Oxford English Dictionary е придобиване на познание с помощта на електронна медия. Под този термин следва да се разбира организация на процеса на обучение, при която реализацията на обучаващите програми се осъществява с използване на информацията, съдържаща се в съответни бази данни, чрез обработката на тази информация с помощта на информационни технологии, специализирани технически средства и информационно-телекомуникационни мрежи, осигуряващи предаването по комуникационните линии на необходимата информация и взаимодействието между участниците в обучителния процес. Освен изпълнението на своята първостепенна задача (дистанционно обучение) ЕО, осигурява предпоставки за повишаване на качеството и ефективността на традиционното обучение с прилагането на широк спектър технологии, даващи възможност за внедряване в редовното обучение на недостъпни за традиционните видове обучение методики и обучителни техники. В материала се концентрираме върху една част от тях – виртуалната реалност (ВР).

Първообраз на виртуалната реалност съществува и сега – това е Интернет, или просто Мрежата. Трудно е да се каже съществува ли тя физически – съществуват модеми, кабели, маршрутизатори, сървъри и много друго оборудване, на основата на което съществува Интернет. Наред с това самата Мрежа е истинското виртуално пространство за чиста информация и за общуване. Част от тази информация действително съответства на

съществуващи обекти в реалния свят, но друга част се явява абстрактна. Самите компютърни технологии са абстрактни по принцип – много от тях са предназначени за това, да са основа за преобразуване на един вид абстрактни данни в друг. Общуването в мрежата на Интернет води и до създаване на „виртуални общества“, които се основават на различни теми и служат за решаване на различни въпроси. В повечето случаи обаче виртуалното общуване остава анонимно – никой не знае какъв е в реалния живот един или друг член на виртуалното общество.

Какво е виртуалната реалност?

Виртуалната реалност е компютърно базирана технология за симулиране на въздействията (визуални, слухови, тактилни) на изкуствено генерирана околна среда върху човешките сетива, при което индивидът получава впечатление, че е “потопен” в реалната действителност (1,2,4). Същественото ѝ отличие от другите компютърни технологии за изобразяване на информацията (например големи дисплеи, 3-мерни екрани и т.н.) е, че е налице “обратна връзка” по отношение на въздействията на човека върху нея, т.е. виртуалното обкръжение се изменя адекватно на реакциите му. Друго определение за виртуална реалност е „Компютърно синтезирана изкуствена среда“ (КСИС). Основните ѝ характеристики са:

– генерира стимули за виждане, чуване и осезание;

– естествено (интуитивно) взаимодействие със средата и обектите в нея. Това се постига, според проф. Ф. Брукс (F. Brooks) с четири решаващи технологии:

– сетивни монитори;

– графична система за визуализация;

– система за следене (tracking);

– система за управление на базата данни.

Според някои автори, вариант на ВР е разширената реалност (augmented reality) – компютърно генерирана, насложена върху реалната заобикаляща среда информация. Тя е:

– допълнителна, зависеща от контекста;

– специфична за наблюдавания обект и приспособена към него.

Елементите на всяка система за виртуална реалност са: компютърна конфигурация, технически средства за въздействие на сетивата, сензорни интерфейси, следящи системи и специализирани устройства – пултове, командни табла. Свързаните в мрежа компютри реализират модела на виртуалната среда. Те генерират визуални стереоскопични изображения и звукови ефекти, възприемат реакциите на човека и изменят виртуалното обкръжение по определен предварително заложен сценарий. Видеодисплеите, груповите екрани, индивидуалните видео шлемове, звуковите източници, човешкият глас и механичните устройства осигуряват гласова и физическа връзка с човека, като при това успешно се развива имитацията на осезанието и допирните усещания. Тактилните усещания за сила, натиск и допир съществено допринасят за по-реалистичното въздействие на виртуалната реалност. Реализацията на виртуалната реалност става посредством технически

средства, представляващи входно-изходни устройства, като: кибернетични ръкавици, клавиатури, шлемове, очила, тренажори, системи, симулиращи виртуално проектиране и сканиране, и др.

На тази база, може да се определи технологичен капацитет-минимум за приложение на ВР в образованието:

- Стереоскопични конферентни и презентационни системи;
- Мобилни системи за виртуална и разширена реалност;
- Очила за виртуална реалност (HMD);
- Очила за разширена реалност;
- Системи за изчисления и анализ (фиг.1).

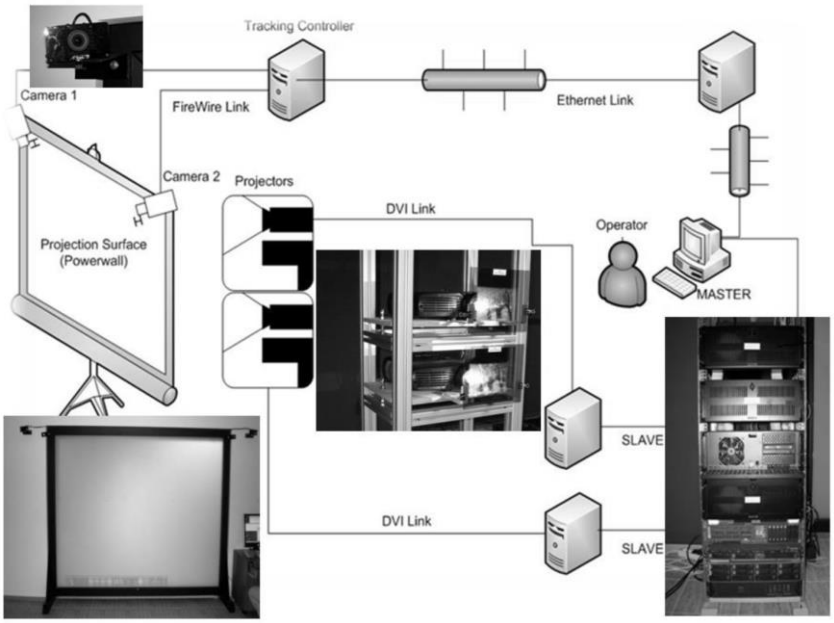

Фиг. 1. Принципна схема на системи за виртуална реалност

Технически, моделирането на виртуална реалност е извънредно сложно. Разрешаващата способност на ретината на човешкото око е около 8000*8000 пиксела. За да се получи такава картина на компютър при дълбочина на цвета 24 бита, следва да се използва минимум 384 Mb видеопамет, с пропускателна способност на шината 11,5 Gb/s., за 30 кадъра в секунда! Освен за изображението, немалки ресурси се изискват и за звук, осезание и т.н..

Поддържането на 3D-технологии вече позволява да се създават повече или по-малко реалистични изображения, проблемът с реалистичността на звука също на практика е решен. По-голям проблем възниква с другите органи на обоняние – въпросът с предаването на мирис и вкус още не е намерил решение и въпреки че усещането за допир вече може да се предава, тези технологии се намират все още в начален стадий на развитие.

Движението във виртуалния свят също е проблем – естественото движение (вървене, полет) във виртуалния свят ще е принудено да се съпровожда с движение във физическия свят. Това може да се постигне например в тренажор – бягаща пътечка, или във “виртуална сфера” на братя Латипови, но те все още са на етап разработка.

Съществуващите неограничени възможности за управление на събитията и "сценариите" за развитие на обстановката във виртуалната реалност правят системите изключително подходящи за приложение в сферата на обучението. Нека видим какви са някои от възможностите в обучението по география.

Географията е единствената наука, изучавана в училище като самостоятелен учебен предмет, която формира комплексна картина за планетата, в нейните сложни единство и многообразие. Тя е науката и учебен предмет, който свързва най-пряко знанията за природата и природната среда, формирани от другите природни науки (физика, химия и биология), и отношенията на човека с природата (екология), със знанията за обществото (история, философия, социология, културология) и със знанията за стопанската дейност на хората (икономика). Географията, чрез специфичните географски знания и подходи и знанията от другите природни и обществени науки, формира научната картина за света, региона, страната и мястото, в което живеят хората (8). Тези знания са в основата за формирането на сложни практико-приложни умения и компетенции за света, в който живеем, включително и все по-важните знания за пространствената организация на обществения живот и производствената дейност на хората и за културната специфика на отделните географски региони, страни и народи.

Географията е от малкото науки, която формира у учениците конкретни знания за света в неговата видима и реална цялост, а не борави само или предимно с абстракции, както редица други изучавани в българското училище дисциплини. Тази особеност на географията реално подпомага изграждането на научно отношение към природата, към обществените събития и ситуации, към процесите и явленията в глобален, регионален и локален план.

От гледна точка на състоянието на обучението по география и икономика в съвременното българско училище, са налице следните негативни тенденции:

1. Понижаване равнището на подготовка (знания и умения) на завършващите българското училище; целево редуциране и необосновано обедняване на съдържанието на учебния предмет.

2. Сериозно изоставане от новите потребности и технологии на образованието, влошаване на организацията на учебния процес, както и силно подценяване на възпитателния процес – необоснован превес на идеите за толерантност в обществения живот и формирането на нагласи за съжителство на хора от различни религиозни и културни общности за сметка на патриотизма. Тези резултати на българското географско, а и общо образование се открояват и се съдържат в авторитетно международно сравнително изследване PISA (2011, 2012 г.), в социологическите изследвания и в европейската статистика.

3. Силно ограничен хорариум на учебния предмет. Предвиденото за изучаване учебно съдържание по География и икономика се изучава в силно компресиран вид и за много кратко време. Закономерно учениците не могат да усвоят и затвърдят трайни и системни знания по география и икономика, както и да изградят съответните компетенции, умения за

екипно действие. Лавината от географска (пространствена) информация, която е характерна за съвременното информационно общество, ги затрупва допълнително и те не могат да се ориентират в нея. Все още няма обосновани логични алгоритми и добри дидактически практики за изключително важния трансфер на интернет информацията в устойчиви учебни конструкции.

4. Необосновано редуциране на съдържанието на обучението по география и икономика. Това се дължи на множество причини, но главната сред тях безспорно е посоченият съкратен хорариум от учебни часове, който налага съкращаване на учебния материал. Премахнато е целевото обучение по природна география, което в най-голяма степен формира актуални знания за природата на планетата и позволява разбирането и приложението им у учениците. Обеднено бе обучението по социално-икономическа география на света и по География на България, което от две учебни години с по 2 учебни часа бе сведено до една учебна година с 1.5 учебни часа.

5. Нарушен баланс между фундаментално и практико-приложно знание и умения за практически дейности. Непрекъснато се говори за намаляване на претовареността на учениците. Всъщност става дума не за претоварване, а за снижаване на равнището на придобиваните знания. Второто измерение на този проблем е нарушаване на баланса в съотношението между теоретично (фундаментално) знание и извършваните практически дейности. Въпреки широко прокламирания подход за налагане на приоритет в обучението на практическите умения за сметка на овладяване на научни знания, първо са много спорно „практически“ и второ – в голямата си част, несъответстващи на съвременните технологични възможности. Главното в обучението по География и икономика следва да бъде не практическото действие като механично повтаряне на еднотипни операции (действия), а стабилни умения за самостоятелно мислене и решаване на проблеми чрез използване на логически и практически операции за сравнение, анализ, обобщения на основата на актуална и достъпна пространствена информация.

6. Като отделен проблем, свързващ всички посочени, може да се изведе внедряването на ИКТ в обучението по география. Сега ИКТ се използва ограничено. В повечето случаи тяхното използване в обучението по география е предимно чрез илюстриране на учебен материал; копиране (копи-пейст технологията) на учебно-помощни материали; презентации на уроци и на самостоятелни разработки на ученици. Необходима е цялостна нова концепция за включване на постиженията на съвременните технологии в обучението – географска информационна система (ГИС), виртуално моделиране, анализ на пространствени данни, възможности за обработка и графично представяне на статистически материали, сравнения на данни, факти, изображения и т.н., на чиято основа да се правят обобщения и изводи. Електронни учебници по география и икономика има и сега, но те са по скоро просто прехвърлени на електронен носител хартиени учебници (8).

Възможностите:

Без да имаме претенциите за изчерпателност, можем да твърдим, че:

1. Географията е учебен предмет, който дава много богати възможности за използване на ИКТ, ако това става в изключително тясна връзка с обучението по информатика и информационни технологии. В едно такова (защо не!) интегрирано обучение трябва да бъде съдържателно заложено обучението по използване на електронни картни изображения, използването на космически снимки и изображения, определяне и използване на географски координати, изготвяне на картна – основа на самостоятелни схеми, картосхеми, картодиаграми, чрез които учениците не само да виждат определени характеристики на географски обекти, явления и процеси, но и да ги създават, да определят тенденциите в развитието на определени природни и социално-икономически процеси.

2. В средите за онлайн обучение добавянето на мултимедийни компоненти, в това число и на ВР, не би довело до директно увеличаване на мотивацията за учене. Ако тя, както и симулациите от реалния живот, не допринасят за по-добро разбиране, това е не само загуба на време и енергия, но може също така да е по-неблагоприятно за обучаемите.

Симулациите, игрите и ВР са сходни с това, че правят виртуалните задачи колкото е възможно по-убедителни, предизвикателни и реалистични. Но при компютърното обучение възниква проблем с комуникацията между обучавания и компютърната система. Нещо повече, учещите се често могат да се чувстват изолирани при използване на ВР за обучение. Изследователско проучване, проведено от лабораторията на Виртуално човешко взаимодействие към Станфордския университет, "Ефекти от довършителни Immersive Virtual Reality върху изучаването на физическите задачи", подчертава положителните въздействия, които виртуалната реалност може да има върху техническото обучение. Неговите изследвания показват, че получените резултати са по-добри в сравнение с традиционните и че участниците в проучването също така се чувстват с по-високо социално присъствие в рамките на виртуалната среда.

Изследванията показват, че при повтарянето на практически задачи се оптимизира обучението. Задачи разглеждани в ориентирана към стила на потребителя във ВР-учебна среда биха позволили на учениците да ги повтарят толкова пъти, колкото си искат със свое собствено темпо и по-важното, далеч от социалния натиск на една реална класна стая.

За обучение в рискови ситуации, виртуалната реалност осигурява много по-безопасна среда, в която да се обучават учениците без стреса от първоначалните грешки. Учениците могат да взаимодействат с обекти и процеси в геосферата, да ги разглеждат „по-отблизо“, както и да експериментират като оперират с факторите, които ги променят. За ефективност на обучението също така се разчита на интереса и мотивацията на учениците. Атрактивната и завладяваща обучителна технология може да създаде стимулираща и ангажираща учебна среда за обучаемите и да доведе до повишаване на мотивацията им да учат.

Опитът, повторението и взаимодействието са важни процеси в обучението. Виртуалното обучение предоставя това в контролирана и програмируема среда.

Разглеждани в близка перспектива, ето някои възможности и варианти за използване на ВР-технологиите в обучението по география:

Най-простата форма на използване на ВР в обучението е използване на триизмерен печат. Един 3D принтер може да помогне на учениците по-добре да разберат на пръв поглед сложни и неясни структури, особено при изучаване на големи по мащаб територии или сложни геоморфоложки обекти – вместо заплетени обяснения просто отпечатване и "визуализиране". В горните класове това води към първи опити в сложен дизайн на процеси и на обекти, ако и когато са овладели и CAD, и GIS програми. За учителите, търсещи нови средства за преподаване, това също е обещаващ уред, защото биха могли по-лесно да обяснят сложни концепции - просто отпечатвайки ги в триизмерен вид.

В следващите редове ще направим обобщено представяне на някои възможни направления, в които би могло технологиите на добавената реалност (ДР) и ВР да намерят приложение:

Виртуално изучаване на ново учебно съдържание:

- тточно представяне на процеса / явлението / обекта;
- ссимулация на важни свойства и поведение;
- ппроверка на хипотези при промяна на условията;
- ппрогнозиране на последствията.

Основни ползи:

- спестяване на време;
- скъсяване на цикъла за разбиране на процесите и взаимодействгята;
- лесно документиране и разпространение.

2.1. Представяне, анализ и манипулиране на информация в тримерно пространство:

– Задачи, които изискват представяне в тримерно пространство, включително многомерни задачи, сведени до тримерно представяне (климатични модели и други модели, в които е включен и фактора време);

– Задачи, изискващи създаване на компютърен регресивен и / или прогностичен модел;

– Задачи, изискващи манипулиране със специализирани интерфейсни устройства – например, виртуална лаборатория.

2.2.Визуализация на географски (природни и социални) закономерности:

Основни ползи: позволява визуализиране на големи обеми от данни

– от естествени процеси и явления;

– от различни компютърни симулации.

Когато анализът посредством традиционни методи е затруднен, ВР предлага по-удобно и лесно:

- взаимодействие с данните;
- извличане и анализ на информация.

Майкъл коментира за изданието HongKiat, че е несигурно да се прогнозира на къде точно ще поеме приложението на ВР, но това не е оправдание да не се размишлява как изгряващи звезди на технологичния и образователния сектор ще започнат да ги адаптират.

Засега ДР и ВР в образованието е ограничена до програмни приложения, с чиято

помощ върху заобикалящото ни се добавя нов информационен пласт.

Когато учениците са седнали не на чинове, а са събрани в едно, макар и симулирано пространство, те биха се научили по-бързо и по-ефективно да комуникират, да работят в екип, да бъдат лидери и да оспорват авторитета на лидерите – и то не само в класа, но и по цял свят, и в реално време. Експериментът SynergyNet в Durham University вече е един от примерите в тази посока.

Поколението на „високото темпо“ е не на мястото си в традиционното географско образование с бавния и постъпателен ритъм на преподаването му. Една от потенциалните пресечни точки между тях може да бъде обучението чрез виртуална реалност. Въпреки че много експерти не очакват революция в тази област, трябва да се отбележи, че на този етап изработката на приложения с виртуална реалност за обучението по география е проект, изискващ солидни инвестиции. Същевременно рискът е значителен, като се има предвид, че технологиите трябва да напреднат още, за да може да се използва пълният потенциал на виртуалната реалност. Поради това към момента на този пазар са активни най-вече водещите високотехнологични компании, които могат да си позволят солидно know-how и иновативни софтуерни инструменти.

С времето ВР технологиите ще стават все по-усъвършенствани и същевременно все по-достъпни. Можем да твърдим, че когато една ВР апликация има интуитивен потребителски интерфейс, който е близък до това, с което хората са свикнали на своите устройства, тя ще представлява един достъпен и печеливш инструмент за образованието. Виртуалната реалност привлече вниманието на почти всички големи имена в технологичния сектор като Google, Facebook, Microsoft, Samsung и др. От своя страна те инвестират големи финансови средства в нея, тъй като смятат, че тя е в състояние да промени представата ни не само за гейминг, но и за начина, по който работим с мобилни приложения и откриваме съдържание в Интернет, косвено и за образованието. Технологичните гиганти продължават да търсят начини как да разширят приложенията на виртуалната реалност, които според някои анализатори на практика са неограничени.

Заключение: Въпрос на време е виртуалната реалност да стане неизменна част от ежедневието ни.

Литературни източници:

1. https://www.interactivebg.com/.
2. http://interactivebg.com/uslugi/obucheniq/rabota-s-virtualna-realnost/
3. http://interactivebg.com/uslugi/obucheniq/rabota-s-virtualna-realnost/.
4. Bricken, M. (1991). Virtual reality learning environments: potentials and challenges. Human Interface Technology Lab (HITL) Washington Technology Center, University of Washington.
5. Neshe Yilmaz, Motivation of students in virtual environment, XIII, МНТК, „АДП-2014“

Деница Стефанова Недева
Миглена Живкова Николова
Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност Педагогика на обучението по информационни технологии, 2 курс

Denitsa Stefanova Nedeva
Miglena Zhivkova Nikolova
Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor's Degree Programme in Pedagogy of Information Technology Education, 2nd year

E-mail: miglena.nikolova92@gmail.com

Рецензент: доц. д-р Лина Йорданова

ФОРМИРАНЕ НА ЛЕКСИЧНИ УМЕНИЯ ЧРЕЗ ИГРОВА ДЕЙНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО АНГЛИЙСКИ ЕЗИК В НАЧАЛЕН ЕТАП

Стелиана Иванова Кисьова-Иванова

VOCABULARY BUILDING BY USING GAMES IN ENGLISH LANGUGE TEACHING IN A PRIMARY SCHOOL

Steliana Ivanova Kisyova-Ivanova

Abstract: Development of the listening, speaking, reading and writing skills is impossible without vocabulary building. Successful teaching in a foreign language requires a differentiated approach. The teaching methods have to be suitable for learners. In a primary school one of the most appropriate teaching method is using the games in the lessons. The games are interesting for the pupils and help them to learn new vocabulary easily.

Key words: vocabulary, games, primary school, English

Езикът е специализирана функция на човешкия мозък, система от знаци и правила за кодиране и декодиране на информация. Той е едно от необходимите условия за формиране на човешката личност и нейното мислене.

Езикът и речта са в основата на общуването и комуникационния процес. Речевата дейност е насочена към използване на езика като средство за общуване, за кодиране и декодиране на изказвания и текстове.

Нарастващата глобализация в съвременния свят създава потребност носителите на различните езикови групи да уеднаквят познанията си в един общ език, за да общуват свободно на работното си място, в комуникацията си с външния свят и в ежедневието.

През изминалите десетилетия английският език се превърна в основно средство за общуване в междуличностен, интернационален и бизнес аспект, както и в най-преподавания чужд език в рамките на европейските образователни институции във всеки етап на обучението – от предучилищното до висшето образование.

За повишаване на ефективността на обучението при усвояване на лексика е необходим диференциран подход при подбора на речниковия материал, неговото въвеждане и затвърдяване. Използваните методи при обучението трябва да са съобразени с възрастта на обучаваните.

В обучението на ученици от начален етап игровите методи представляват чудесна форма за затвърдяване, систематизиране и обобщаване на учебния материал, за формиране на навици и умения за естетическо, емоционално и възпитателно въздействие.

Занимателният, състезателният и игровият елемент не само не намаляват обучаващата насоченост на игрите, но стават основен фактор, съдействащ за лекото и резултатно разкриване на образователното съдържание. Играта е придружена винаги с емоции, а те повишават възприемателните способности на ученика и подпомагат умственото му развитие.

Актуалността на разглеждания в настоящата разработка проблем произтича и от факта, че като цяло интересът към прилагането на интерактивни методи и игрови подходи в обучението на ученици от начален етап на основното образование се повишава през последните години.

Обект на представената разработка е учебно-познавателната дейност на учениците в процеса на усвояване на лексикални знания.

Предмет на разработката е влиянието на игровата дейност при формирането на лексичен запас в обучението по английски език на учениците от втори клас.

Цел: Да се разработи дидактически вариант от цикъл занятия, включващ игрови задачи, за формиране на трайни лексични умения чрез натрупване на определен речников запас в процеса на обучение по английски език.

За изпълнение на поставената цел е необходимо да се реализират последователно следните изследователски **задачи**:

1. да се проучат, систематизират и анализират литературни източници по поставения проблем.
2. да се проучат и анализират нормативните документи, учебният план, учебните програми и ДОИ, свързани с обучението по английски език във втори клас.
3. да се разработят дидактични варианти за формиране на лексичен запас в учебния процес.
4. да се изследва нивото на формираните лексични умения.
5. да се обобщи и анализира получената информация.

Работна **хипотеза**: Очаква се използването на игровия подход в обучението да повиши нивото на усвояване на лексикални единици при обучението по английски език на учениците от втори клас.

Критерии: Ниво на лексичните умения: високо, ниско, средно.

Показатели: Разпознават, разбират и употребяват правилно изучените лексични единици.

Представеното изследване е проведено с ученици от втори клас на Шесто основно училище „Св. Никола“ – гр. Стара Загора. В проучването са включени общо 48 деца от две паралелки, всички с нормално физическо и психическо развитие.

При провеждане на проучването, свързано с представения проблем, са използвани следните **методи**:

- Педагогическо наблюдение;
- Дидактически тест;
- Математико-статистическа обработка на данните.

За нуждите на планирания *педагогически експеримент* се проведе педагогическо *наблюдение* в часовете по английски език на ученици от втори клас, разработени бяха дидактически варианти на уроци за формиране на трайни лексични умения и дидактически тест за установяване на степента на усвояване на преподадените лексични единици.

В уроците са използвани игрови методи за запознаване с нова лексика и за затвърдяването ѝ.

Дидактическият тест съдържа 4 задачи, с които се цели за определено време – един учебен час, да се провери нивото на усвояване на лексикалните знания след използването на игрови методи при обучението в часовете по английски език на учениците от втори клас.

Преди провеждането на урочните единици беше проведено педагогическото наблюдение, а след тях – дидактическият тест.

АНАЛИЗ НА ПОЛУЧЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИТЕ

Според Държавните образователни изисквания за учебно съдържание по чужди езици, обучението по английски език във втори клас трябва да гарантира усвояването на определен обем от лексикални знания, формиране и развиване на комуникативните умения и стратегии, както и развиване на четирите езикови умения: слушане, четене, писане и говорене.

Овладяването на лексиката, уместното ѝ използване и употреба са сигурна предпоставка за ефективно владеене на чуждия език.

Целта на настоящата разработка е да се проектират дидактични варианти на цикъл от занятия, включващ игрови задачи, за формиране на трайни лексични умения, чрез натрупване на определен речников запас в процеса на обучение по английски език. Ефективността на използваните методи в представените урочни единици се проследява чрез изследване на нивото на формираните лексични умения. За целта на изследването беше разработен дидактичен тест, съдържащ четири задачи, всяка от които носи определен брой точки. Максималният брой точки, които носят всички задачи от теста е 20 (двадесет).

В началото на представеното изследване беше проведено педагогическо наблюдение в часовете по английски език. То показа, че преподаването и усвояването на лексиката са процеси, които изискват новаторски подход, за да бъдат интригуващи, динамични и ефективни. В разговори с преподавателите по време на наблюденията беше установено, че повечето деца изпитват затруднения в овладяването на пълния обем лексични знания и несигурност и притеснение при използването на новите лексични единици. Наблюдава се също и проблем с трайността на усвоените знания. На базата на информацията от проучената специализирана литература и проведените наблюдения и разговори с преподавателите бяха разработени концепции на уроци с включени игрови методи в тях. Проведените по този начин учебни часове спомогнаха за повишаването на интереса на децата към представената лексика, мотивираха ги за активно участие в часовете и спомогнаха за формирането на трайни лексични умения.

След провеждането на представените урочни единици беше реализиран дидактическият

тест, за нормалното провеждане на който бяха раздадени работни листи със задачи на всеки ученик от класа. Направени бяха необходимите разяснения за всяка от задачите и беше определено времето за решаване на теста – един учебен час. Учениците приключиха работата си в рамките на посоченото време.

Първата задача изисква да се оцветят определен брой изображения според поставеното условие. Решаването на задачата дава информация за степента на усвояване на лексиката, свързана с цветовете и облеклото. Максималният брой точки за тази задача е пет. За всяко вярно оцветено изображение се присъжда по една точка. При изпълнението на *втората задача* учениците трябва да посочат броя на различни видове плодове, показани в изображението към нея. За правилното ѝ решаване са необходими лексикални знания от две тематични групи – числителни бройни имена и видове плодове. Всеки верен отговор носи по една точка, а максималният брой точки отново е пет. С *третата задача* от теста се проверява нивото на овладяване на правописа на числителните бройни имена, както и умението те да бъдат разпознавани. Всеки верен отговор в тази задача носи по една точка, а максималният брой точки е шест. С *последната задача* се проверяват знанията на децата за лексиката, свързана със сезоните. Условието изисква за всеки сезон да се подбере подходящо прилагателно име, което да го характеризира. Максималният брой точки в тази задача е четири и всеки верен отговор носи по една точка. Оценяването става с помощта на скала, към която се съотнася броят на получените от всеки ученик точки.

30 от учениците, които са решили теста, са получили 20 точки, а 12 ученика са получили 19 точки. Двама са получили 18 точки, един – 17 и един 16 точки. Останалите двама имат съответно по 15 и 14 точки. Прави впечатление, че няма нито един ученик получил по-малко от осем точки, което е минимумът за положителен резултат, както няма и ученици, получили оценка „задоволителен“ в интервала 9-12 точки. Процентното изражение на получените оценки от теста е представено на *диаграма 1*.

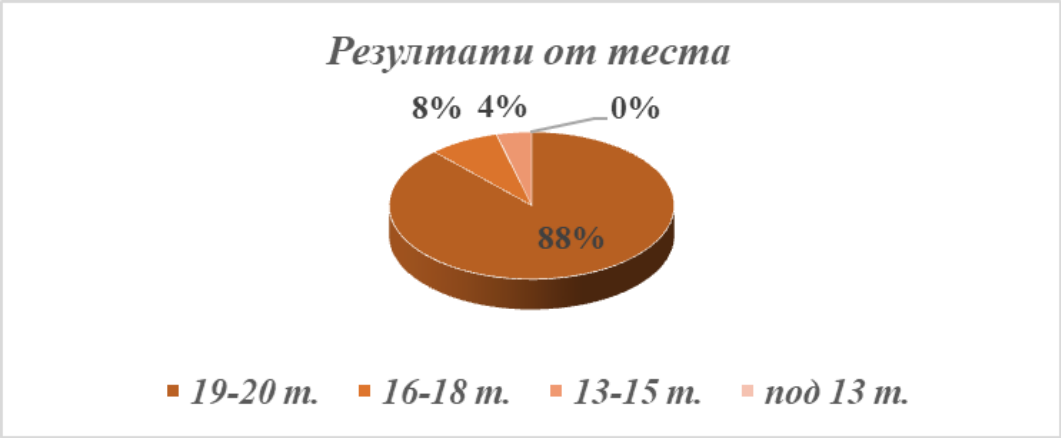

Диаграма 1.

На базата на оценъчната скала на теста са зададени критериите за нивото на формираните лексични умения:

Таблица 1.

Ниво на формираните лексични умения	***Брой на учениците***	***Резултати в %***
Високо ниво – ***16-20 т.***	46	95,8%
Средно ниво – ***10-15 т.***	2	4,2%
Ниско ниво – ***под 10 т.***	0	0%

Показателите за нивото на усвояване на лексичните единици са уменията на децата да ги разпознават, разбират и употребяват правилно.

Според зададените критерии, резултатите от проведения тест изглеждат по следния начин – 46 от общо 48 ученици имат високо ниво на формирани лексични умения, а двама – средно. Нито един от всички участници в изследването не е показал ниско ниво на формирани лексични умения *(диаграма 2)*.

Диаграма 2.

Характеристиката на групите от ученици, показали висока и средна степен на формирани лексични умения в процеса на обучение, е следната:

- Учениците, постигнали високо ниво на формираните лексични знания, се справят с лекота с предложените в теста задачи.
- Учениците, които са постигнали средно ниво на формираните лексични знания, имат някои пропуски в натрупването на речников запас и показват известно притеснение и колебание при работата си върху поставените в теста задачи.

Получените резултати и направеният анализ недвусмислено показват отлично ниво на овладяване на преподаваните лексични знания. Използваните игрови методи в обучението повишават мотивацията и интереса на учениците към обучението в часовете по английски език, а това от своя страна повишава ефективността на учебния процес. Учениците се включват с желание в него и това подпомага обогатяването на речниковия им запас от думи, намалява стреса и притеснението у децата и подобрява комуникативните им умения.

Проведените уроци, с включени игрови методи в тях, допринесоха и за формирането на по-трайни знания. Това твърдение е подкрепено от постигнатите резултати при провеждане на теста. Едната от задачите в използвания тест изисква прилагането на лексични знания,

преподавани повече от два месеца преди провеждането на теста и въпреки това децата са се справили чудесно с изпълнението на задачата.

Игрите създават у децата условия за развитие на наблюдателност, интерес и желание да се занимават с чуждия език. За да се поддържа интересът и да се развиват познавателните способности на учениците, е подходящо да се използват различни игри и занимателни задачи в часовете по английски език. Освен да събуждат активно емоционално отношение към предмета, игрите трябва да съдържат и познавателна информация, която да разширява детския кръгозор и да поддържа мотивацията за учебна дейност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Включването на игрови методи в обучението по английски език дава възможност за повишаване на ефективността на учебния процес и по-качествено изпълнение на образователните и възпитателните цели, заложени в учебната програма.

Конструирана по този начин и използвана творчески от учителя, според нуждите на всеки клас, системата за обучение в начални езикови умения по английски език предоставя възможности чрез използването на игрови методи всяко дете да усвоява пълноценно лексиката и да развива комуникативните си умения. Включването на този вид методи в процеса на обучение дава възможност учителят и учениците да бъдат равностойни партньори в речевото общуване, а това от своя страна оказва благоприятно влияние върху нивото на усвоените знания и формираните умения, тъй като в процеса на игровото взаимодействие се понижават напрежението и страхът от допускане на грешки, преодоляват се вътрешните езикови бариери у децата и те се включват с лекота в изпълнението на поставените задачи.

Игрите могат да бъдат застъпени в различна степен в уроците по английски език с цел изграждане на трайни и задълбочени знания, да участват в урока като отделен елемент или той да бъде изцяло построен върху тях. Занимателният характер на игровите методи е основен фактор, съдействащ за резултатно и леко разкриване на образователното съдържание. Игровите методи влияят върху емоционалното състояние на обучаваните и по този начин повишават възприемателните способности на учениците.

В хода на анализа беше потвърдена работната хипотеза, че използването на игрови подход в обучението по английски език във втори клас ще повиши нивото на усвояване на лексикални единици и ще подобри комуникативните умения на обучаемите.

На базата на получените резултати можем да направим следните **изводи**:

- Игровите методи повишават мотивацията и познавателния интерес на учениците от втори клас;
- С тяхна помощ се създават благоприятни условия за включване на активната мисловна дейност на обучаемите, развитие на творческото им мислене и изява на творческите им способности;
- Прилагането на игрови методи води до високо ниво на усвояване на лексичните единици, по-пълното им осмисляне, формиране на трайни знания и повишаване на

комуникативните умения на учениците.

Направеното изследване е ценно с мислите, които поражда относно оптимизиране на методиката на началното обучение на деца, с цел повишаване на ефективността на учебния процес. Предстои да се търсят нови пътища за успешното съчетаване на игровия метод с останалите методи, форми и средства на обучение, без да се увеличава необходимото време и натовареността на учениците.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Бижков, Г. (2002). Методология и методи на педагогическите изследвания. София.
2. Бижков, Г. (1992). Теория и методика на дидактическите тестове. София.
3. Велева, А. (2012). Педагогика на играта. Русе.
4. Държавни образователни изисквания. (13.05.2017) http://www.minedu.government.bg/?go=page&pageId=1&subpageId=25
5. Закон за предучилищното и училищното образование (Обн. ДВ, бр. 79 от 13.10.2015).
6. Колева, А. (2010). Междукултурна комуникация и чуждоезикова методика. Стара Загора.
7. Колева, Е., Георгиева, Н. (2003). Hello! English for the 2nd Grade Pupil's Book. София.
8. Колева, Е., Георгиева, Н. (2003). Hello! English for the 2nd Grade Teacher's Book. София.
9. Колева,Е., Георгиева, Н. (2003). Hello! English for the 2nd Grade Pupil's Activity Book. София.
10. Станчева, В. (2011). Предучилищна педагогика: Актуални проблеми. Стара Загора.
11. Стефанова, П. (2007). Чуждоезиковото обучение, учене, преподаване, оценяване. София.
12. Учебна програма по Английски език за втори клас. (13.05.2017) http://www.minedu.government.bg/top_menu/general/do
13. Harmer, Jeremy. (1991). The Practice of English language Teaching. Handbooks for Language Teachers new edition. Longman.
14. Lee, W. R. (1986). Language teaching games and contests. Oxford.
15. Rixon, Shelagh. (1992). How to use games in language teaching. London.
16. Wendy, A., Lisbeth H. Ytreberg. (1994). Teaching English to children. Longman.

Стелиана Иванова Кисьова-Иванова
Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
СДК за учител по английски език, курс №738

Steliana Ivanova Kisyova-Ivanova
Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
English language teacher post-graduate qualification course №738

E-mail: ivanovastella@abv.bg

Рецензент: ас. д-р Анна Арнаудова

ТЕХНОЛОГИЧНО ОБУЧЕНИЕ

TECHNOLOGICAL LEARNING

СЪВРЕМЕННА ТЕХНОЛОГИЧНА ПОДГОТОВКА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Жана Колева, Невин Ереджебова

MODERN TECHNOLOGICAL TRAINING IN PRIMARY SCHOOL

Zhana Koleva, Nevin Eredzhebova

Abstract: Modern technological training gradually enters the Bulgarian elementary school. It is based on the person-oriented approach by which subject-subject interaction takes place in the educational process. The purpose is facilitation of individual development and student satisfaction from the achieved success.

Key words: modern paradigm, subject, choice of activity, differentiated education

Необходимостта от нова образователна парадигма е факт в българското училище. Бурното развитие в обществото, влиянието на новите технологии и новите интереси на подрастващите налагат промяна в учебно-възпитателния процес. Тези промени се отразяват и в съвременното технологично обучение.

Съвременната образователна парадигма в учебно-трудовия процес се изразява в това, че ученикът трябва да е поставен в позицията на субект и да бъде включен в разнообразни дейности, съгласно своите интереси и потребности. По този начин се осигурява възможност всеки ученик да постига успех и да изпитва удовлетвореност от това.

Ако до сега целта на технологичното обучение беше учениците да изработят еднакво изделие по определени критерии, то в съвременното обучението по технологии и предприемачество „целта е подпомагане личностното развитие на учениците чрез средствата на технологичното обучение“. (Иванов, Калинова, Втора част. Стара Загора, 2017: 39) В основата на това обучение стои личностно-ориентираната технология, чрез която се възпитават качествата инициативност, предприемчивост и отговорност. В сегашното общество тези качества са от съществено значение за възпитаването на индивидуални личности, които да се реализират в различни области както в социален, така и в професионален план.

За да бъдат учениците субекти в учебно-трудовия процес, трябва да се осигурят практико-действени условия за избор на активност. Тази активност се изразява като на

учащите се предоставя възможност да избират какви материали да използват; технологията, която да следват за избор при организация на дейността; приложението или предназначението на готовото изделие; начина на оценяване на резултатите и проектирането на бъдещата дейност. По този начин учениците вземат самостоятелно решения и така се открояват техните индивидуално-личностни качества.

Когато детето е поставено в активна позиция, то има възможност да прояви творчество и креативност при изработване на изделието. Това съдейства за развитието на детското мислене и въображение. Ученикът е в ролята на творец, който представя своите идеи, мисли и чувства в дейността си и върху изделието, което изработва. Той може да внася корекции в своето произведение до тогава, до когато сметне, че то е завършено. Не е важен крайният резултат, а как ще се чувства детето в края на всеки урок.

Различията в познавателните и практическите възможности на подрастващите обуславят прилагането на диференцирано обучение в учебно-трудовия процес, в основата на което стои индивидуалният подход. При него се извежда на преден план уникалността и неповторимостта на всяко дете. Диференцираното обучение предполага наличието на учебници с диференцирано учебно съдържание, което трябва да е съобразено с индивидуалните различия на учащите се и да е ориентирано към естествените им нагласи за успех. Диференцираното обучение дава шанс на всеки ученик да се чувства успял и горд със себе си.

За отчитането на индивидуалните качества на учениците, учителят трябва да излезе от ролята на традиционния педагог, възпитаващ и обучаващ чрез императивния и репродуктивния подход. Той вече не е ефективен за съвременните ученици и трябва да поеме нова мисия. Педагогът е този, който трябва да създава условия за изява на всяко дете, в съответствие с неговите специфични умения и способности, както и да провокира ситуации, които изискват прояви на сътрудничество и толерантност от страна на подрастващите. Педагогът в процеса на обучение поема разнообразните роли на преподавател, организатор, помощник, консултант, съветник, подкрепящ и поощряващ. Учителят фасилитатор чрез своята дейност осигурява обратна връзка, така че учениците да могат да се справят сами, но и да развият чувството си за отговорност. Като такъв той създава условия за партньорство, основано на доверие и сигурност.

Чрез всичките си функции учителят в съвременното обучение по технологии и предприемачество трябва да се откаже от навика напълно да управлява дейността на ученика и да насочи своите усилия към създаване на среда, в която подрастващите сами да управляват познавателното си поведение. Децата трябва да бъдат стимулирани да търсят новото и полезното за тях и да достигнат до самоорганизация на своята дейност. Всичко това води до осъществяване на прехода от хетереномия към автономия при управление на познавателното поведение на ученика.

За да бъде ученикът субект в технологичното обучение, той трябва да има право да оценява себе си, защото самооценката трябва да бъде единствената значима оценка за него.

Сравняването на детето с останалите води до накърняване на неговото достойнство и загуба на вяра в собствените му възможности. За да се избегне създаването на чувство за малоценност у учениците, трябва да се постави акцент вурху постигнатия от тях успех, колкото и малък да е той, и върху силните им страни. Ученикът трябва да се самооценява на базата на своя напредък, без да се сравнява с другите. Важно е да се отбележи, че критерий за оценка не е завършеното изделие, а предлагането на оригинални идеи, спазването на правилата за безопасност, здравина и функционалност на изделието, на технологията за изработването му и др.

В съвременната технологична подготовка от важно значение е осигуряването на благоприятна атмосфера, която предполага преход от индивидуална към екипна форма на работа. За да се осъществи екипно взаимодействие между участниците в учебно-трудовия процес, учениците трябва да бъдат провокирани и включени в такива дейности, които предполагат сътрудничество и наличие на партньорски взаимоотношения. За тази цел на подрастващите трябва да се предлагат такива изделия, изработката на които предполага участието на повече ученици, дори и на целия клас. Чрез екипното взаимодействие се формират важни качества, които са значими освен в технологичното обучение, но и в социалния живот на подрастващите.

Реализирането на учебно-трудов процес съгласно личностно-ориентираната технология може да се осъществи чрез урок на тема „Дървото на успеха“ от учебника за 3 клас „Технологии и предприемачество“ на Г. Иванов и А. Калинова.

Примерен вариант за осъществяване на педагогическо взаимодействие по темата „Дървото на успеха“

Цели:

1. Възпитаване на стремеж за сътрудничество и взаимопомощ.
2. Възпитаване на предприемчивост и отговорност.
3. Развитие на мисленето.
4. Формиране на умение за колективно самооценяване на общо изделие.

Необходими материали и инструменти: приложение, ножица, лепило, флумастери (моливи)

Ход на урока

У: Добър ден, ученици! Настанете се удобно, защото съм ви подготвила една приказка, която нарекох „Бащиният съвет“. Сега чуйте приказката, за да разберете какъв ценен съвет е дал бащата.

(Прочит на приказката)

Бащиният съвет

Имало едно време трима братя. Те живеели със своя стар баща. Винаги работели заедно, помагали си един друг във всяко нещо. Живеели в мир и разбирателство.

В един мрачен ден, в който старият баща усетил, че идва последният му час, повикал своите трима синове и им казал:

– Чеда, мои, аз вече си отивам. Моят земен път се свърши. Дойде време да ви дам един последен съвет. От тази купчина пръчки вземете по една и се опитайте да я счупите.

Синовете грабнали по една пръчка, огънали я и тя изпращяла.

– А сега вземете по един сноп пръчки и се опитайте да ги счупите.

Синовете с увереност грабнали сноповете. Всеки един от тях се опитал да ги счупи, но те не успели дори да ги огънат. Синовете втренчили очи към баща си, очаквайки неговите думи. Старият ги изгледал един след друг и почнал:

– Разбрахте ли, синове мои, какво искам да ви кажа?

Замислили се тримата братя, но никой не можал да отговори на бащиния въпрос. Тогава старият баща поклатил глава и рекъл:

– Млади сте още, затуй не се досещате. Ако се разделите, няма да бъдете честити. Всяка една от пръчките, сте вие самите. За да бъдете заедно както снопа от пръчки, вие трябва да бъдете съдружни, добри, трудолюбиви, да си помагате и да проявявате разбиране винаги. Синове мои, грижете се един за друг, за да сте единни цял живот и да постигате заедно успех!

Най-големият син се навел, целунал десницата на стария баща и отвърнал:

– Благодарим ти, тате, за мъдрия съвет. Няма да го забравим докато сме живи!

У: Какъв съвет дава бащата на своите синове?

Д: Да бъдат единни и съдружни.

У: Какви трябва да бъдат те, за да постигат заедно успех?

Д: Те трябва да бъдат трудолюбиви, добри, да си помагат и да проявяват разбиране един към друг.

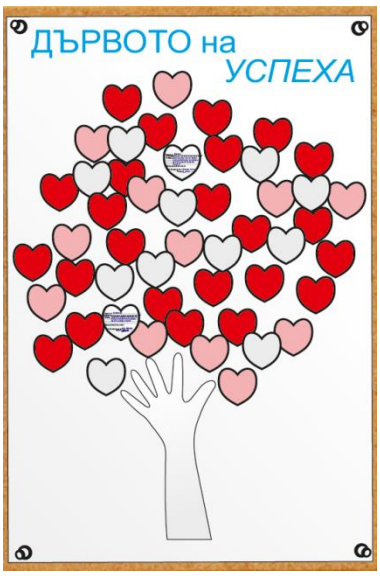

У: А вие какви смятате още, че трябва да бъдем, за да постигаме успех заедно?

Д: Отзивчиви, отговорни, инициативни, задружни, толерантни, упорити...

У: Точно така, ученици! Днес с вас ще изработим нашето „Дърво на успеха“. На него ние ще запишем качествата, които трябва да притежаваме, за да можем да работим заедно и така да постигаме успех. Вижте как може да изглежда „Дървото на успеха“.

У: Какво има това дърво на успеха?

Д: Стъбло и корона.

У: Какво е използвано за стъбло?

Д: Ръка.

У: И ние ще използваме ръка за стъбло в символ на това, че всеки един от нас трябва да подава ръка на другия с добри намерения.

У: А от какво са направени листата?

Д: Сърчица (розови, червени, бели и поздравителни картички).

У: Всеки от вас ще запише с една или с няколко думи тези качества, които смята, че са необходими за постигането на успех както на всеки един от нас, така и на целия клас. Може да изберете върху кое сърчице да пишете, розовото или червеното, а може и върху двете. Който желае може да украси своето сърчице. В приложението имате и поздравителна картичка. Чрез нея всеки един от вас ще поздрави свой приятел за неговата добра постъпка. Но не е задължително да я попълните в този час, може да го направите и през годината. Нея също ще я залепим на нашето табло, когато е готова. Белите сърчица имат друга мисия. Там ще запишете предложенията на вашите родители и тях също ще ги залепим на дървото следващия час. В края на часа ще ви дам повече пояснения за това. Ако проявите желание може да си изрежете допълнителни сърчица от вашите гланцови блокчета, на които да запишете вашите предложения. Вие можете да работите с вашето другарче или сами. А сега да обсъдим заедно плана за работа. Коя технологична операция трябва да извършим първо?

Д: Изрязване.

У: Кои изисквания трябва да спазваме при изрязване?

Д: Изрязването да е точно по контура и да е правилно.

У: Както знаете, не трябва да насочвате ножицата към другарчето си до вас, а когато не работите с нея, тя трябва да бъде затворена.

У: Какво трябва направим, след като изрежем?

Д: Да запишем нашето предложение на сърчицето и да го украсим.

У: Точно така! Постарайте се да пишете красиво и четливо. И на последно място, коя технологична операция трябва да извършим?

Д: Трябва да залепим нашите сърчица на дървото.

У: Какви изисквания трябва да спазваме при залепване?

Д: Трябва да залепваме здраво и да не нанасяме много лепило. Ако изцапаме, трябва да забършем с кърпичка.

У: По време на вашата работа, ако някой от вас се нуждае от помощ, нека да вдигне ръка. Помагайте си взаимно, за да може цялата група да успее. След като сте готови, по

групички или индивидуално, ще залепите вашите сърчица на нашето дърво на успеха. Пожелавам ви приятна работа!

Самостоятелна работа на учениците

(След като учениците са залепили своите сърчица, аргументират своето предложение)

У: Ученици, какво изработихме днес?

Д: Нашето дърво на успеха.

У: А какви операции извършихме, за да го изработим?

Д: Изрязвахме, записвахме и залепвахме.

У: Точно така! Подготвила съм ви три табелки. Вие ги познавате много добре, защото сме работили с тях. (Табелките са с надписи: „Работили сме отлично“, „Работили сме добре“, „Можем да работим още по-добре“) Тъй като работихме заедно, ще оценим изделието си колективно. Според вас, коя табелка може да залепим под нашето изделие и защо?

(Учениците отговарят аргументирано, докато се стигне до общо решение)

У: Браво, ученици! По време на работата вие си помагахте, работихте чисто и прилежно, спазвахте правилата за безопасност. Някои от вас украсиха своите сърчица и те станаха много красиви и имахте чудесни предложения за постигане на успех. Сега ще ви припомня за мисията на бялото сърчице. Както казах, то е за вашите родители. Вие като млади журналисти трябва да проучите мнението на вашите родители или близки. Въпросите, които трябва да им задавате, се намират във вашите учебници в края на страница 7, рубрика „Проучи“. Когато провеждате интервюто, може да заснемете видеоклип, да правите звукозапис или да записвате на лист отговорите – като истински журналисти. Следващият път ще ги разгледаме и вие ще залепите сърчицата, на които вашите родители ще са записали качества, които за тях са важни за постигане на колективен успех. А сега предлагам да се възнаградим за добре свършената работа с една песен, която се казва „Празник“.

Представеният примерен урок се характеризира с това, че дава възможност за осъществяване на диференцирано обучение, за свобода на избор на активност и постигане на екипно взаимодействие.

Диференцираното обучение в предложения урок се изразява в това, че учениците имат право да избират колко на брой сърчица да изработят, дали да ги украсят или да направят съвсем различно сърчице от гланцово блокче. Урокът предполага свобода на избор на активност от страна на учениците, като им се предоставя възможност за избор какъв цвят да бъдат техните сърчица, какви думи да запишат на тях, какви материали да използват при украсяването им, дали да работят индивидуално или по групи, както и за самооценка на общото изделие. Всичко това е основа за формиране на качествата инициативност, предприемчивост и отговорност.

Примерният урок е съчетание от индивидуална, групова, съвместна и екипна форма на работа. Съвместна е, защото изделието е общо, но всеки изработва отделна част за него и задачата се поставя от учителя. Екипното взаимодействие се откроява при самооценката, когато чрез съвместно решение се достига до една оценка на общото изделие.

Традиционните подходи вече не трябва да имат място в педагогическата практика. Съвременните педагози трябва да дават възможност на учениците да разгръщат своята индивидуалност, да изпитват радост от дейността си, да бъдат креативни, да носят отговорност и да разберат, че не е важно да си като другия, важно е да си себе си. Именно по този начин учениците да се възпитават в дух на предприемачество.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Иванов, Г., А. Калинова.* (2017). Основи на технологичната подготовка в началното училище. Първа част. Стара Загора: Контраст.
2. *Иванов, Г., А. Калинова.* (2017). Основи на технологичната подготовка в началното училище. Втора част. Стара Загора: Алфа Визия ЕООД.
3. *Иванов, Г., А. Калинова.* (2015). Субект-субектно взаимодействие в технологичното обучение. Стара Загора: ИК „Кота“.

Жана Колева
Невин Ереджебова

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност Предучилищна и начална училищна педагогика, 4 курс

Zhana Koleva
Nevin Eredzhebova

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor’s Degree Programme in Preschool and Primary school Education, 4th year

E-mail: janap.koleva@abv.bg
nevin_1258@abv.bg

Рецензент: проф. дпн Георги Иванов

ПРОБЛЕМЪТ ЗА УСПЕШНОТО УЧЕНЕ В ТЕХНОЛОГИЧНОТО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Ангелина Калинова

THE PROBLEM OF SUCCESSFUL LEARNING IN TECHNOLOGICAL TRAINING IN PRIMARY SCHOOL

Angelina Kalinova

Abstract: In pedagogical practice there exists the understanding that all students should be able to do everything. Technological training is one of students' favorite subjects. During the classes of Technology and Entrepreneurship they produce different models of objects, and so far the criterion for success has been the final product created by the students. If the student has made a product that looks like the exemplary model, it means that he has succeeded. If the product does not resemble the exemplary model - he has failed. The question that arises is: Can we talk about effective technological training if there is no successful teaching and successful learning?

The paper tries to clarify the difference between success and effectiveness in training. We offer methodological variants for work based on the concept that in order to support the individual development of each student technological training needs to provide the possibility for selection of activities, which take into account pupils' cognitive and practical abilities.

***Key words*:** successful learning, technological training, effective learning, primary school

Въведение

Образованието е един от основните фактори за социализация на подрастващите от една страна, а от друга е призвано да подпомогне личностното развитие на всяко дете. Необходимо е съвременната образователна система не само да подготвя младото поколение да решава успешно проблеми от различно естество, но и да ги решава ефективно в личностен, професионален и общонационален план. В бързо развиващото се глобално и динамично съвременно общество повече от всякога е нужно личността да притежава качества, които да са адекватни на социално-икономическите условия на държавата. Такива качества са гъвкавост, адаптивност, инициативност, предприемчивост, отговорност, умения за учене през целия живот, толерантност, умения за екипно взаимодействие и др.

За постигане на тези качества особено място в образованието заема училищното учене, което е в пряка релация с училищното преподаване. За реализиране на високоефективно обучение на учениците от начална училищна възраст е необходимо да се осъществява качествено училищно преподаване и учене, което да осигури и качествено образование.

Обект на разработката е успешното учене в технологичното обучение на учениците от начална училищна възраст, а ***предмет*** – възможностите за подпомагане на успешното учене

в технологичното обучение в началното училище. Целта е да се разработи и представи система от дидактически похвати, методи и средства за постигане на успех в обучението по технологии и предприемачество.

Какво означава успешно учене?

У всеки човек природно е заложен стремежът за учене. В разработката ще се разглежда ученето като системен и организиран процес, с помощта на който се подпомага адаптивността, активността, инициативността и успешната реализация на отделната личност, а оттам – и на цялото общество. Успешно учене е „това учене, което удовлетворява целите на преподаването в даден учебен час. Успешното учене може да доведе до ефективно учене, но може и да не го постигне, ако целите са непретенциозни, елементарни, формални.“ (М. Тенева, стр. 8)

Както обучението по всеки учебен предмет, така и технологичното обучение, се базират на двете основни дейности – преподаването (дейността на учителя) и ученето (дейността на ученика). Успешното учене в технологичното обучение се свързва с постигането на личен за ученика успех, съответстващ на неговите потребности и индивидуални възможности. Успешно учене е налице тогава, когато ученикът има възможност да се изявява и да изживява себе си като субект в обучението.

Какво е успешно преподаване?

Успешното преподаване удовлетворява целите на преподавателската дейност от една страна, а от друга – потребностите, интересите, желанията на учениците, но и се съобразява с индивидуалните познавателни и практически възможности на всяко дете. Успешното преподаване е насочено към зачитане на личността на всяко дете, предполага използването на индивидуално-личностен подход и диференцирането на учебните задачи по степен на трудност. То допринася за изживяване на удовлетвореност и радост от постигнатия личен успех от ученика. Успешното преподаване не се стреми да стандартизира или унифицира учебния процес, а използва различията на ученика и поставя акцент върху силните страни на всяко дете. То няма за основа мотото „От всички изискваме да могат всичко“, а се стреми към това всеки ученик да постига свой успех и да напредва със свой темп.

В технологичното обучение успешното преподаване ще свързваме със стремежа на учителя да осигури условия за самостоятелен избор на активност, условия за проява на творчество от страна на учениците и с възможността всеки ученик да изживее удовлетвореност и радост от постигнатия успех при изработване на дадено изделие. Успешното преподаване предполага стремеж към осъществяване на субект-субектно взаимодействие.

Какво е ефективно учене?

Ефективното учене по своята същност е успешно учене, което удовлетворява целите на преподаването в най-висока степен и на същото високо равнище гарантира овладяване на

нови знания, формиране на умения и компетентности. То е резултат от успешното учене и се постига чрез него.

В условията на технологичното обучение ефективното учене ще свързваме с постигането в най-висока степен на целите, заложени в учебната програма по учебния предмет технологии и предприемачество, а именно: „в процеса на практическа дейност се възпитават личностно значимите качества инициативност, предприемчивост и отговорност и се акцентира върху позитивно отношение към труда, към съвременната техника и технологиите. Инициативността и предприемчивостта се разглеждат като следствие от осигуряваните в обучението практико-действени условия за избор на активност - самостоятелно вземане на решение и поемане на отговорност за извършваната учебно-трудова дейност от всеки първокласник.“ (Учебна програма по технологии и предприемачество – 1 клас, стр. 1, МОН, 2016 г.)

Какво е ефективно преподаване?

Ефективното преподаване „удовлетворява целите на преподавателската дейност на учителя в учебния час и желанията, интересите, потребностите на учениците от нови знания, умения, компетентности.“ (М. Тенева, стр. 8)

В технологичното обучение в началното училище малките ученици изработват различни изделия и модели на предмети от бита на хората, придобиват елементарна технологична грамотност и посредством практическата дейност се приобщават към труда, приучават се на екипно взаимодействие, овладяват елементарни икономически понятия, формират умения за изпълнение на различни технологични операции. Работата по инструкции и образец е основна и досега за критерий за успех се считаше готовото, изработено изделие, което в най-висока степен прилича на показания от учителя образец.

Съвсем естествено е да възникне въпросът: „Могат ли всички ученици да изработят изделието по един и същи начин и успели ли ще са те, ако не се справят докрай с неговото изработване?“ Отдавна е известно, че в един клас учениците са групирани по възрастов принцип – т.е. те са на една възраст, но дали така стои въпросът с техните индивидуални познавателни и практически възможности?

Известно е, че някои деца имат изпреварващо възрастта им развитие, други ученици са с нормален за възрастта темп на развитие, но има и такива, които изпитват обучителни затруднения. Още една условно разграничена група са децата със специални образователни потребности. От педагогиката е добре познат фактът, че при едно и също педагогическо взаимодействие се постигат различни резултати. Това е така, защото не всички ученици могат да се справят с еднаква лекота с поставените им задачи. В технологичното обучение едни ученици извършват технологичните операции (например изрязване, прегъване, залепяне) бързо, точно и прецизно, но за други това е учебно-трудова задача с висок познавателен и практически праг. Основното противоречие, което възниква, е как да се постигнат целите на технологичното обучение, когато не всички ученици са способни да овладяват новите знания и да формират практически умения за изработване на изделието с

еднакъв темп. Как да се постигне ефективно обучение, когато учениците имат различни познавателни и практически възможности, а целите на учебната програма са едни и същи? Отговорът се крие в успешното учене, което се свързва с успеха на всеки ученик.

Според една от поведенческите теории за ученето на Торндайк, поведението на учениците се свързва с рефлексите. Той разглежда поведението като реакция на стимули в средата и разработва т. нар. „закон за ефекта“. Според този закон, ако дадено действие води до удовлетворяваща промяна в средата, вероятността това действие да се повтори в подобни ситуации се увеличава. В контекста на технологичното обучение може да се направи подобна аналогия – ако ученикът е удовлетворен от свършената работа и изпитва радост от успеха, то това би довело до желание да опитва отново и да се развива със свой собствен темп. Ако досега критерий за успех бе изработеното и наподобяващо образеца изделие, то в съвременното технологично обучение учителят трябва да диференцира учебно-трудовите задачи по степен на трудност. Това е необходимо, за да се постига успех както от децата с изпреварващо възрастта им развитие, така и от учениците с нормален темп на развитие, а и от онези с обучителни затруднения и специални образователни потребности. Използването на индивидуално-личностния подход в обучението и зачитането на индивидуалните познавателни и практически възможности на всеки ученик гарантира успешно преподаване и успешно учене, които осигуряват ефективност на обучението. Необходимо е учителят да осигурява условия за избор на активност на всяко дете, за да може то само да усети своите силни страни и да ги развива.

Какви условия е необходимо да се създадат в технологичното обучение, за да бъде възможно успешното учене?

Основно и много важно изискване е ученикът да бъде в активна познавателна позиция. Това обаче за малките ученици е труден процес. Подпомагането му включва редица педагогически дейности. Те се отнасят както до мотивирането на учениците, така също и до съдържанието на учебно-трудовите дейности, тяхната трудност и организацията им.

Съдържанието на учебно-трудовите дейности трябва да кореспондира с актуалните интереси и влечения на учениците. Това предполага да се изработват изделия, които са интересни и могат да се използват за игра, за учебно-помощни средства, за личностна изява – подаръци, благотворителност, за изява на паралелката (класа) и др. Каквито и да са изделията, изработването им трябва да съдържа различна проблемност – техническа, технологична, организационна, функционална и др. Тези нейни различия определят когнитивните и практическите прагове на учебно-трудовата задача. Тя трябва да е посилна за учениците с нормално за възрастта им развитие, за учениците с обучителни затруднения и за онези ученици, които имат изпреварващо развитие.

Системите за реализация и организация на обучението непрекъснато се развиват и усъвършенстват под влияние на променящите се потребности на обществото. Те имат непосредствено отражение както върху спецификата на съдържанието на обучението, така и върху целите, които то трябва да осъществи. Целите и съдържанието на обучението са сред

факторите, с които учителят съобразява своята дейност – преподаването, и реализира процеса на обучение. Съобразно спецификата на дадено обучение, се подбират най-целесъобразните принципи и методи, най-резултатните форми и средства за неговото реализиране. (М. Тенева, стр. 47)

За постигане на успех и за осъществяване на успешно учене, което води до ефективност в обучението, е необходимо да са налице две предпоставки – подходящо съдържание на обучението и процес, който предполага активно взаимодействие между субектите. Учебното съдържание трябва да бъде диференцирано и да предлага различна степен на завършеност на изделието. От друга страна, е нужно учителят да използва подходи, средства и методи, които да насищат технологичното обучение с проблемност, алтернативи, откривателство и възможности за свободна изява от страна на учениците.

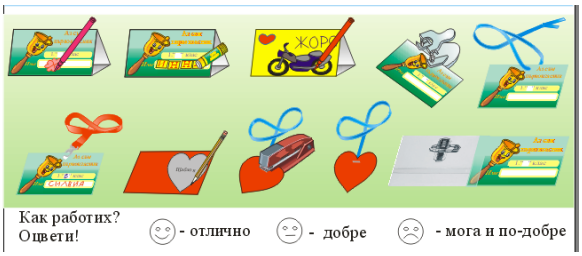

Техническа проблемност на изделието – предполага на учениците да се осигурява възможност да осъзнават, че едно и също изделие би могло да се изработи от различни материали. Техническата проблемност включва и подбора на инструменти и средства, с помощта на които ще се изработи изделието. Нужно е учителят да предоставя информация на учениците и алтернативи за избор в контекста на разнообразието от технически възможности за изработване на изделието.

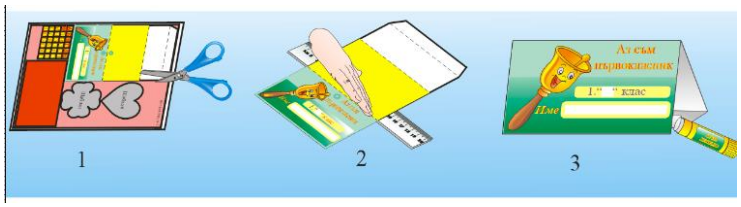

Технологична проблемност на изделието – включва разнообразието от технологични операции, които учениците познават или трябва да усвоят и които са необходими за изработване на дадено изделие. Технологичната проблемност предполага изработване на изделието по избран от ученика път, който включва подбор от негова страна на подходящи технологични операции – например изрязване, прегъване и залепяне, или изрязване, биговане, прегъване и залепяне. Този вид проблемност изисква ученикът да може да прояви съобразителност кои технологични операции биха били най-подходящи за достигане на желания резултат.

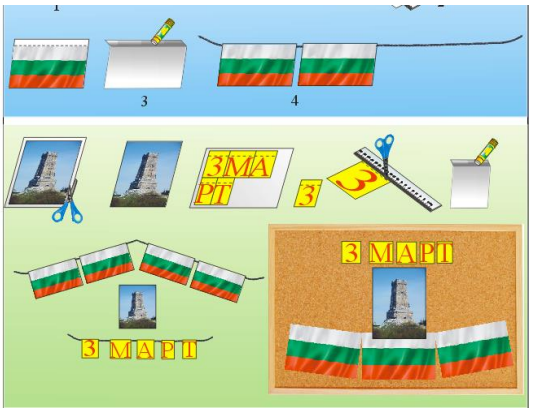

Организационна проблемност на изделието – тя предполага организирането на учениците в една от следните форми на работа – индивидуална, групова или екипна, и тяхното балансирано редуване и използване. Качествата инициативност, предприемчивост и отговорност се възпитават не толкова при индивидуалната форма на работа, а когато учениците работят заедно, разпределят

дейностите помежду си, обсъждат варианти и вземат колективно решение за изработване на изделието. Отговорността предполага не само доверие между учител и ученици, а и доверие на равнище ученик – ученик.

Функционална проблемност на изделието – тя включва избора на ученика или групата за функционалните характеристики на изделието – за какво може да служи то, какви елементи е нужно да се добавят или отнемат, за да се променят или обогатят неговите функции. Необходимо е учителят да поставя различни предизвикателства пред учениците или групите, които да предполагат търсене на конструктивни решения.

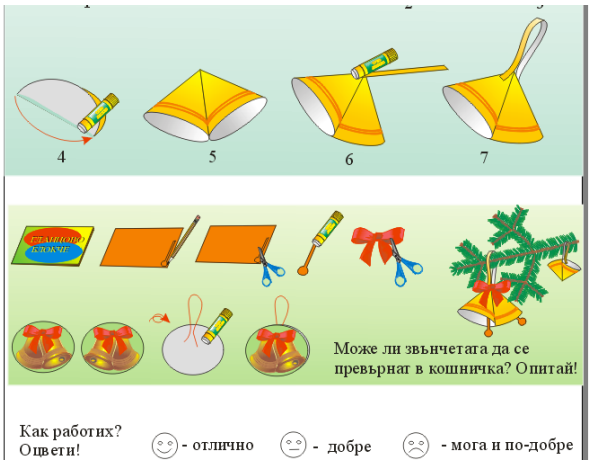

Успехът в обучението по технологии и предприемачество е различен за различните ученици. Ако за едни ученик успех означава да извърши всички технологични операции точно и вярно, но и да потърси конструктивно решение при изработване на изделието, то за друг ученик успехът може да бъде правилно изрязване по права линия. Успехът на един ученик не бива да се сравнява с успеха на друг. Всяко дете трябва да бъде сравнявано със самото себе си, със собствения си напредък. Всеки ученик има своя зона на актуално и зона на близкото развитие и при различните ученици тези зони са различни. (Зони на развитие по Виготски) Задача на учителя е да подпомогне придвижването на всеки ученик от неговата зона на актуално развитие към зоната на близкото му развитие. Това означава да се поощрява всеки напредък на ученика, независимо колко малък е той, да се обръща внимание на това какво ученикът е могъл да прави с помощта на учителя и какво може да прави сам.

Именно поради тази причина за постигането на успех в обучението по технологии и предприемачество е нужно да се използват различни форми на взаимодействие, да се представят на учениците проблемни ситуации и да се осигуряват условия те да се запознаят с различни алтернативи, от които да изберат онази, която съответства както на интересите и потребностите им, така също и на техните индивидуални познавателни и практически възможности. Само така ученикът ще постига успех, който е мост към постигане на целите на обучението по даден учебен предмет, т.е. води до постигане на ефективност в обучението. Така всеки ученик ще притежава увереност в собствените сили и ще формира нужното самочувствие, че може, че постига свой успех. Неслучайно известният учен и психолог Алфред Адлер казва, че „Самочувствието на детето и неговата лична смелост са най-голямото му щастие. Смелите деца по-късно няма да очакват формирането на съдбата си отвън, а ще го постигнат със собствените си сили“.

Заключение:

Успешното учене е процес, от който в значителна степен зависи успешното развитие на личността. Това налага преосмислянето на неговото организиране и ръководене.

Ефективността в технологичното обучение е в пряка зависимост от постигането на успех от всеки ученик. Успехът на ученика е в пряка релация с дейността на учителя. Досега в технологичното обучение в началното училище за критерий за успех се считаше готовото в края на часа изделие. Това архаично разбиране за „успех“ често води до постигане на неуспех – много от учениците не могат да се справят с поставената учебно-трудова задача, тъй като нейният познавателен праг на трудност е висок за тях. Различните познавателни и практически възможности на малките ученици са основание в технологичното обучение да се осигуряват условия за избор на активност, да се диференцират учебно-трудовите задачи по степен на трудност, изработването на изделие да предполага различна проблемност. Използването на личностно-ориентирания подход в технологичното обучение би осигурило възможност на всеки ученик да усвоява знания и да формира умения и компетентности със свой темп, да постига личен успех. Само тогава се реализира успешно учене, което е предпоставка за ефективност на обучението.

Литература:

1. Василева, Е. (2004). Съвременното начално училище – реалност и предизвикателства, Университетско издание „Св. Климент Охридски“, София.
2. Василева, Е. (2004). Детето в началното училище – второ доработено издание, София.
3. Жекова, С. (1991). Психология на педагогическите взаимодействия, С.
4. Иванов, Г. (2007). Развитие на познавателните умения на първокласниците в обучението по домашен бит и техника, Автореферат, С., СНС по педагогика.
5. Иванов, Г., А. Калинова. (2015). Субект-субектно взаимодействие в технологичното обучение – детска градина и начално училище, Ст. Загора, Кота.
6. Иванов, Г. (2014). Педагогическо взаимодействие в технологичната подготовка на деца от 3 до 11 години, Стара Загора.
7. Иванов, Г. (2008). Трудовите умения на малкия ученик, Стара Загора.
8. Тенева, М. (2017). Ефективност на училищното учене, Стара Загора.

Електронни източници

1. http://www.mon.bg/ *Учебна програма по технологии и предприемачество за първи клас, МОН, 2016, (последно посещение на 27. 09. 2017 г.)*

Ангелина Ничева Калинова

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Магистърска програма Предучилищна и начална училищна педагогика

Angelina Nicheva Kalinova

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Master’s Degree Programme in Preschool and Primary school Education

E-mail: angy_80@abv.bg

Рецензент: проф. дпн Георги Иванов

ИЗКУСТВОТО В ОБРАЗОВАНИЕТО

ART IN EDUCATION

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СТАТИЧНОСТТА В ИЗОБРАЖЕНИЕТО НА ЧОВЕШКА ФИГУРА ПРИ ДЕЦАТА ОТ ПОДГОТВИТЕЛНА ГРУПА

Зорница Иванова

THE OVERCOMING OF STATIC POSTURES OF DEPICTED HUMAN FIGURES BY CHILDREN IN PREPARATORY GROUP AT KIDERGARDEN

Zornitsa Ivanova

Abstract: Children's fine art is an integral part of the formation of the child's personality. It is a building block of psychological, emotional and intellectual development.

The image of the human figure occupies much of the pictorial activity of pre-school children. Therefore, particular attention should be paid to its construction. Timely and purposeful work on overcoming static imagery of the human figure leads to the enrichment of children's imagery skills, the formation of emotional and aesthetic attitude towards reality, psychological, intellectual and emotional growth.

Key words: Human figure, Pictorial activity, Movement of the human figure

Въведение

Ролята на изобразителното изкуство при формирането на детското съзнание нараства и е свързана пряко с промените в културните и социалните процеси на обществото.

В детската психология и педагогика се смята, че творчески способности могат да се развият у всяко дете. Изобразителното изкуство въздейства върху познавателната и емоционалната сфера на човека, като оказва положително влияние върху развитието и изграждането на личността. То оказва благоприятно влияние върху развитието на децата от ранна детска възраст. Приобщаването на детето към света на изкуството може значително да обогати духовния му свят, да разшири хоризонтите на мисленето и въображението, а също така да развие и художествения му вкус.

Детското творчество винаги е предизвиквало интерес – не само у педагозите, но и у психолозите. Съществуват много психологически тестове, базирани на изобразителната дейност на детето, чрез които се разкриват много психологически характеристики на детската личност. В голяма част от тези тестове водещо място заема човешката фигура.

Човешката фигура е неизменна част от изобразителното творчество на детето. Още в ранна детска възраст (3 - 4 години) започва изобразяването на човешка фигура, наречена „главоного“. Постепенно главоногото се превръща в човешката фигура, изградена от няколко геометрични фигури, свързани помежду си. Към края на предучилищна възраст човешката фигура придобива все по-реалистичен вид. Отделя се голямо внимание на

детайлите и се наблюдава стремеж за сходство между рисунката и нейния прототип.

Теоретични основи на проблема

Детската изобразителна дейност преминава през няколко периода и стадия. За доизобразителния период са характерни стадий на психомоторни действия, стадий на опит за съзнателна изобразителна дейност и стадий на съзнателна изобразителна дейност. Доизобразителният период обхваща предучилищната възраст. В изобразителния период (след 7 години) се включва училищният период, в който се различават: самостоятелно обособени отделни обекти, „рисунка – разказ“ и преход от двуизмерно към перспективно-пространствено изобразяване. */Димчев, В. Изобразително изкуство методика. София: Народна просвета, 1993, стр.85/*

Първите изобразителни прояви на детето са резултат на психомоторни действия, които се изразяват в експресивни манипулации с молива, боите и листа. Детето се заинтригува и увлича от действието, при което се получават надраскани в различни посоки и кръстосани по произволен начин линии. Те нямат смисъла и предназначението на конкретно изображение. Затова първият стадий се определя като „доизобразителен“. */Димчев, В. Изобразително изкуство методика. София: Народна просвета, 1993, стр.84/*

Друга характерна особеност на детската рисунка в ранните години е определянето на пропорциите и пространствените взаимоотношения в зависимост от значението, което детето им предава. Най-важният, най-значимият образ, какъвто е например образът на майката, е най-голям и най-подробно изяснен независимо от пространственото му положение спрямо другите обекти. По тази причина централно и трайно място в детските рисунки заемат човешките фигури, т.нар. антропоцентризъм.

Първоначално тези изображения се изграждат схематично, известни са под наименованието „главоноги“. Многократно използваната в „драсканиците“ кръгла форма намира отражение при очертаване на главата, в която интересните за детето черти от човешкото лице заемат своето място. Направо от кръга (без тяло) излизат ръцете и краката като прави линии в различни посоки. По-късно образите постепенно се обогатяват с допълнителни характерни детайли, фигурите все повече се раздвижват в пространството.

Друг отличителен белег в детските рисунки са „смесените“ профили. Първоначално в профил са само ходилата, ръцете се протягат по посока на движението, но тялото остава фронтално. Някои автори са склонни да правят връзка с египетските живописни изображения, които са разположени по идентичен начин в изобразителното пространство. Впоследствие, с развитието на познавателния опит, движението постепенно започва да се изразява цялостно като се включват всички елементи на фигурата в определени пространствени направления. Пресъздаването на движението чрез профилното ориентиране в изобразителния период е важно условие за изобразяване на по-сложни пространствени взаимодействия между отделните елементи – глава, шия, труп, горни и долни крайници. Макар и ограничено, графичното изобразяване на тези взаимодействия придава на фигурата по-сложна динамика, което е предпоставка за постигане на различна степен на сложност в

сюжетните интерпретации. Това от своя страна благоприятства възможността за разгръщане на сюжета в различни направления в изобразителното поле, придава изразност и богатство на съдържанието в детската рисунка. /*Дамянов, Б., Т. Богданова, М. Ангелов, Д. Маркова, С. Симеонов, В. Кузмов. Проблеми на изобразителното творчество, 1996г. стр.149-150/*

Децата от предучилищна възраст обикновено създават игрова ситуация върху рисувателния лист, образите оживяват и са в движение, включени в различни положения. Игровата ситуация е типична за предучилищната възраст, но се среща и в първите години на началното училище, където претърпява промяна. Постепенно, под въздействието на обучението, процесът рисуване излиза от сферата на играта и преминава в по-сложен етап на изобразителната дейност. Централно място между проблемите, свързани с развитието на изобразителната дейност, заема въпросът за пространственото възприемане и отразяване. Неговото развитие преминава от линеарното към светлосенъчното и от плоскостното към триизмерно пространствено изображение. /*Димчев, В. Изобразително изкуство методика. София: Народна просвета, 1993, стр.102–105*/

Към 6–7 годишна възраст децата ориентират предметите спрямо изобразителната повърхност в отношение „ниско – високо“ и проявяват стремеж да отразят различни планове. В началната училищна възраст децата ориентират предметите „ляво – дясно“ и изграждат представите си за илюзорна дълбочина в изобразителната повърхност в отношение „близко – далече“.

Концептуални основи на изследването

Целта на изследването е установяване и преодоляване на статичността при изобразяване на човешка фигура в рисунките на децата от подготвителна група чрез прилагане на адаптирани изобразителни задачи в преднамерени обучаващи ситуации.

Задачите за осъществяване на целта са следните:

– Да се изследва научна литература за разглеждания изследователски проблем;

– Да се формулира обосновка за актуалността при избора на темата;

– Да се адаптират изобразителните задачи в преднамерени обучаващи ситуации за подготвителна група на детската градина, към избрания за изследване педагогически проблем;

– Да се систематизират, анализират и проучат получените резултати;

– Да се формулират изводи и заключения като следствие от изследователската работа.

Обект на изследването е изобразителната дейност на 6–7 годишните деца.

Предмет на изследването – статичността при изобразяване на човешка фигура при децата от подготвителна група (6 – 7 годишните деца).

Хипотеза – предполагаме, че чрез използването на адаптирани изобразителни задачи в преднамерени обучаващи ситуации при децата от подготвителна група ще въздействаме за преодоляването на статичността при изобразяването на човешка фигура в техните рисунки.

Етапи на провеждане на експеримента

Етапите на провеждането на експеримента са три:

- **Констатиращ етап**

Този етап дава информация за нивото, на което без експериментална намеса децата изобразяват човешката фигура, дали тя е подвижна или статична.

- **Формиращ етап**

През този етап се осъществява замисъла на разработката, която цели постигането на по-добри резултати. Чрез прилагането на стимули се работи активно за развитие на изобразителните способности и за преодоляване на бариерите при изобразяване на движението на човешката фигура.

- **Контролен етап**

Контролният етап е заключителният етап на практическото изследване, който дава информация за постигнатите крайни резултати, и степента на ефективността на експеримента.

Описание на емпиричното изследване

Чрез шест регламентирани педагогически ситуации ще се опитаме да въздействаме на децата за преодоляване на статичността при изобразяването на човешка фигура. Ситуациите следват ярките моменти от дневния режим на децата в детската градина, а именно: Констатиращ етап - „На път за детската градина“; Формиращ етап: „Утринна гимнастика“, „Учим заедно“, „Най-обичам да играя!“, „Аз съм Сънчо“; Контролен етап - „Пей и танцувай с нас“.

Критерий и показател за оценяване на резултатите от изследването

- **Критерий:** Изобразителна грамотност.
- **Показател:** В изследваните детски рисунки обект на изследване и основен показател е движението в човешката фигура – тема на изследователската работа. Няма да взимаме под внимание вида на фигурите, елементите и детайлите при изобразяването ѝ. Пространственото, композиционното построяване и цветовото изграждане.
- **Степени на оценка:**

0 т. – рисунки, в които човешката фигура не е цяла – скрита е зад обект, зад друга фигура.

1 т. – цяла човешка фигура, статично изобразена, без да са показани движения в крайниците, торса или главата.

2 т. – в човешката фигура е придадено поне едно движение на крайник, глава или торс.

3 т. – в човешката фигура са придадени повече от две движения на горни, долни крайници и глава. Има наличие на профилни и гръбни изображения.

4 т. – в човешката фигура са придадени повече от две движения на горни, долни крайници и глава. Има наличие на сгъвания на крайниците в колянната и лакътната става. Наличие на профилни и гръбни изображения.

Методи за обработка на данните

След извършената оценка на рисунките на децата, получените данни от изследването

спрямо определения критерий и показател се представят в проценти.

Данните са представени описателно и чрез диаграми.

Сравнителен анализ

В сравнителния анализ ще съпоставим данните от констатиращия етап с данните от контролния етап. На тази база ще отчетем как е повлиял процесът на целенасочено въздействие, чиято цел е да се преодолее статичността при изобразяване на човешка фигура.

В констатиращия етап, според поставения критерий – изобразителна грамотност и показател – движение в човешката фигура, са постигнати следните резултати: 0 т. – незадоволителен резултат – 20%; 1 т. – задоволителен резултат – 56,7% ; 2 т.- добър резултат – 13,3%; 3 т. – много добър резултат – 10% и 4 т. – отличен резултат – 0 %.

0 т.

1 т.

1 т.

2 т.

3 т.

3 т.

В контролния етап, резултатите според определения критерий и показател са: 0 т. – незадоволителен резултат – 0 %; 1 т. – задоволителен резултат – 0%; 2 т.- добър резултат – 0%; 3 т. – много добър резултат – 48% и 4 т. – отличен резултат –52%.

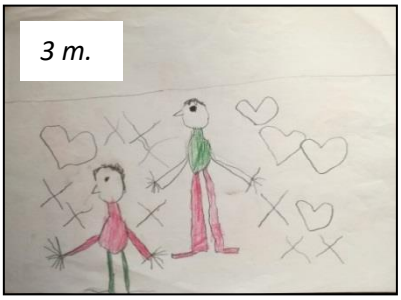

Съдейки по статистическите резултати, групата показва значителен ръст в постиженията си, свързан с изобразителната грамотност и в частност – с придаване на движение на човешката фигура. В малка част от рисунките на децата от констатиращия етап са изобразени фигури, извършващи движения. Те са предимно в една плоскост – глава или горни крайници. При рисунките на децата в контролният етап се забелязват по-сложни движения, при това не само в една плоскост.

След сравняването на резултатите, които децата постигнаха в констатиращия и контролния етап, се отчита значителен напредък в изобразителната дейност на групата. С помощта на целенасочени стимули и демонстрацията на методи, съобразени с възрастовите особености на децата, се спомогна за преодоляване на статичността при изобразяване на човешката фигура.

В констатиращия етап се забелязва, че по-голямата част от децата рисуват според определен стереотип. Фигурите са малки, изобразени са в анфас, ръцете им са прибрани до тялото, а краката обтегнати. Въпреки че има наличие на пространствено изграждане при част от рисунките, фигурите са статични. Децата, които са постигнали по-висок резултат, са изобразили човешката фигура в профил и са придали движение в горните крайници и главата. Няма наличие на сгъвки в колянната, лакътната става или извивки в тялото.

За сметка на това в контролния етап в рисунките на всички деца има придадени повече от две движения на човешките фигури. Забелязват се движения в долните, горните крайници, трупа, както и вторични сгъвания в колянната, лакътната става. В част от рисунките има гръбни изображения, в това число и фигури обърнати с главата надолу „положение свещ“. Наблюдават се разнообразни движения на фигурите, вплетени в единен сюжет, пряко подчинен на поставената тема.

И в двата етапа се наблюдава смислово съответствие между рисунката и фигурите, включени в нея, и поставената тема. Фигурите не са самоцелно нарисувани, а образуват композиция, подчинена на общата тема.

Конферансът, който съпътстваше всяка от проведените ситуации, стимулираше децата да бъдат още по-старателни и да влагат все повече и повече от себе си. Той спомогна за изграждане на оценъчно отношение, както към собственото им изобразително творчество, така и към творчеството на другарчетата им.

Целенасочената педагогическа работа, стимулът, който децата си дават един на друг и желанието за „победа“ в конкурса, спомогнаха за постигане на много добри резултати.

Изводи

В настоящото изследване си поставихме за цел да работим целенасочено за преодоляване на статичността при изобразяване на човешката фигура. Хипотезата, която поставихме пред изследването, е, че чрез използване на адаптирани изобразителни задачи в преднамерени обучаващи ситуации при децата от подготвителна група ще въздействаме за преодоляването на статичността при изобразяването на човешка фигура.

Изследването позволява да се направят следните изводи:

1. При използване на методи, съобразени с възрастовите и индивидуални възможности на децата, може да се преодолее статичността при изобразяването на човешката фигура;
2. Децата трудно се откъсват от шаблонното изобразяване на обектите;
3. Обогатяването на движенията на фигурите, спомага за усложняването на сюжетите на рисунките. От еднопланова сюжетна композиция се преминава към многопланова такава;
4. При системна и целенасочена работа може да се постигне напредък и при децата със специални образователни потребности;
5. Развитието в рисуването на човешка фигура и обогатяването й с детайли е важно, не само за детската изобразителна дейност, но и за психологическото, емоционалното и интелектуалното развитие на детето.

Възрастта, в която трябва активно да се работи за преодоляване на статичността при изобразяването на човешка фигура е 6 – 7 години. Ако този момент се пропусне, децата трудно могат да се научат да рисуват подвижни фигури, дори и в началното училище.

Заключение

С помощта на прийоми, съобразени с възрастовите и индивидуални особености на децата, може последователно и системно да се работи за преодоляване на статичността в изобразяването на човешката фигура, а и не само. По този начин ще се обогатят изобразителните умения на децата, ще се формира емоционално и естетическо отношение към действителността, ще се спомогне за психологическото, интелектуалното и емоционалното им израстване.

Развиването на емоционална рефлексия на децата към прекрасното в изкуството и в живота, на богата чувствителност е необходимо и сигурно средство за по-нататъшното им нравствено и художествено-естетическо възпитание.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Атанасова, А., Ц. Шейтанова, М. Каланова, М. Костова. (1977). Изобразителната дейност в детската градина. София: Народна просвета.
2. Димчев, В. (1993). Изобразително изкуство методика. София: Народна просвета.
3. Дамянов, Б., Т. Богданова, М. Ангелов, Д. Маркова, С. Симеонов, В. Кузмов. (1996). Проблеми на изобразителното творчество.
4. Димчев, В. (1977). Развитие на художествено изобразителната дейност. Н.П., София.
5. Запуниди, А. (2013). Особенности изобразительной деятельности у детей с разным уровнем замысла в рисунке. Национальный психологический журнал, №1 (9).
6. Златев, З., А. Златева. (2005). Особености на детската рисунка. Стара Загора.
7. Минчев, Б. (2000). Ръководство за изследване на детето – първа част , София: Веда Словена.
8. Станчева, В. (2011). Предучилищна педагогика, академично издателство, Тракийски университет. Стара Загора.

9. Barrett, M. D. & Light, D. H. (1976). Symbolism and intellectual realism in children's drawings. British Journal of Educational Psychology (6th Ed.). Boston, Allyn &Bacon.
10. Stern, D. (1985). The interpersonal world of the infant. New York, Basic Books.

Зорница Иванова

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Магистърска програма Предучилищна и начална училищна педагогика

Zornitsa Ivanova

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Master's Degree Programme in Preschool and Primary School Education

Рецензент: доц. д-р Ани Златева

КАКВО ПРАВИ ПРИВЛЕКАТЕЛЕН ПОП ИЗПЪЛНИТЕЛЯ КРИСКО ЗА ДЕЦАТА В НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Ренета Кръстева

WHAT MAKES THE POP SINGER KRISKO ATTRACTIVE TO CHILDREN OF PRIMARY SHOOL AGE

Reneta Krasteva

Abstract: The paper poses a question interesting for both parents and learners “What makes the pop singer Krisko attractive to children of primary school age?”. It examines various aspects of the "phenomenon" that have a strong impact on the formation of the musical taste and the value system of the younger generation. The "blitz survey" conducted with 4 grade pupils provides an interesting material for reflection and conclusions. The analysis of the results clearly identifies the most characteristic features of the singer's musical style - rhythm, theme, vision through which children easily recognize him, they like and listen to his music. The conclusion remains "open" - it allows educators to engage in the discussion with their own observations and assessments.

Keywords: Krisco, pop singer, musical taste, value system

Какво прави привлекателен поп изпълнителя Криско за децата в начална училищна възраст? Подозирам, че този въпрос е задаван хиляди пъти както от учители, така и от родителите на днешните деца, които се вайкат и не разбират как децата им харесват „тоя Криско“. Интернет пространството е залято с всякакви циркулиращи отрицателни коментари и литературни анализи на текстовете на песните му, музиката му – „ дали това изобщо е музика“. Разбира се, си остават и морално-осъдителните заключения, че „младото поколение“ (днешното!) е лишено от всякакви ценности и Криско само подпомага упадъка на подрастващите с творчеството и поведението си, изпълнявайки песни с двусмислени текстове, излиза по дискотеки и актуални заведения, на какво учи децата, да вземе да напише една песен за таблицата, та поне покрай песните му да я научат децата и ред други такива коментари.

Аз като родител и педагог съм съгласна с всичко написано по-горе, но освен родител и педагог се смятам и за реалист и мисля, че да изкореним Криско от музикалните предпочитания на децата/учениците ни, е утопична мечта. Докато пиша тези редове, в ума ми се върти следната фраза „Опознай родината, за да я обикнеш“ и макар да няма нищо общо

с Криско, смятам, че към този така актуален сред родители и учители въпрос „Какво прави привлекателен поп изпълнителя Криско за децата в начална училищна възраст?“ може да подходим по същия начин. Преди да се правят каквито и да е заключения и коментари, е редно да се запознаем с творчеството и личността на изпълнителя Криско, пък кой знае – може да обикнем и някои негови аспекти.

Това ме провокира да проведа анкетно изследване сред учениците в начална училищна възраст.

Тема: Какво прави привлекателен изпълнителя Криско за деца в начална училищна възраст?

Обект: Мнението на ученици на възраст от 10 до 11 години.

Предмет: Честотата на разпознаваемост и обожание на поп изпълнителя Криско сред учениците в начална училищна възраст.

Цел: Да се идентифицира нивото на одобрение и разпознаваемост на поп изпълнителя Криско сред учениците в начална училищна възраст.

Задачи:

1. Да се изследва нивото на разпознаваемост на поп певеца Криско.
2. Да се изследва нивото на одобрение на творчеството на поп певеца Криско.
3. Да се изследва коя област от творчеството му одобряват.
4. Да се изследва коя област от творчеството му не одобряват.
5. Да се изследва какви са очакванията към бъдещето творчество на изпълнителя.

Теоретичен модел:

Кариерата на Криситан Талев, или Криско, безспорно е шеметна и не е случайно, че децата са „луди по него“.

В цитираните интернет-източници са открити следните биографични данни за певеца:

Той е роден на 11 май 1988 година в град София, но израства в град Габрово, в семейство на музиканти, от където идват и интересите му към това изкуство. Неговата професионална музикална кариера стартира в детските му години в музикалните предавания „ Като лъвовете“, където получава титлата „Цар Лъв“ , „Кой е по – по – най“ и др.

Започва да пее като член на квартална група , а през 2005 година започва да пише за себе си поп, ар енд би и хип-хоп песни, а по-късно записва тонрежисура в Нов български университет. С течение на годините започва да прави песни и за българските популярни изпълнители. През 2008 година работи като тонрежисьор в Радио 1.

Криско работи с Лора Караджова, Бобо, Сантра, Мария Илиева, Графа, Миро от Каризма, Дивна, Елица Тодорова, Deep Zone, Невена Цонева, Любо, Ангел и Моисей, рок групата „Конкурент” и други.

Неговата музикална кариера се развива в две посоки – като изпълнител и като музикален продуцент. В амплоато си на изпълнител набляга на хип-хоп звученето, примесено с поп мотиви, а в създаването на песни за други изпълнители стилът е напълно новаторски с миксиране на поп, рап, денс и етно в едно.

През 2011 година написва общия хит на Миро и Дивна – „И ти не можеш да ме спреш“, който печели наградата на БГ Радио – „Песен/хит на годината“. [3]

През 2013 година печели конкурса „Зелената песен на България“, който е насочен изцяло към опазване на околната среда. Лице е на редица благотворителни кампании.

През 2015 и 2016 година печели наградата на БГ Радио „Изпълнител на годината“

През 2015 и 2017 година е част от журито на X Factor.

Истински фурор и симпатии предизвиква с участието си в предаването „Като две капки вода“, където тотално разбива на пух и прах типичния имидж на рап звезда и показва завидни музикални умения, добро възпитание и добродетели.

„Krisko Beats“ е името с което Криско се подписва върху песните, които е композирал за музикални изпълнители. Това е цялостна завършена песен, включваща музика, аранжимент и текст.

Продукцията на Криско като артист и музикален продуцент надхвърля 40 милиона посещения в интернет пространството.

През 2017 година дава път на талантлива участничка от X Factor като става неин музикален продуцент и за дни я превръща от обикновено момиче в звезда.

Последните две песни, които издава тази година „Лош или добър“ и „Bazooka” , стават най-гледаните в Youtube България за месец март и месец юни.

Анкетното проучване е на тема „Какво прави привлекателен изпълнителя Криско за деца в начална училищна възраст?“. Анкетната карта съдържа общо 7 въпроса от отворен тип. Въпросите отговарят на целите, по които е конструирано изследването, те служат и като показатели.

Анкетна карта

Уважаеми ученици,

провеждам изследване, свързано с изпълнителя Криско. Изследването е с учебна цел и е анонимно. Моля, отговорете на следните въпроси:

1. Познато ли Ви е творчеството на изпълнителя Криско?
2. Харесва ли Ви творчеството на изпълнителя Криско?
3. Посочете любима песен на изпълнителя Криско?
4. Посочете любима фраза от песен на изпълнителя Криско“
5. Какво в песните на изпълнителя Криско Ви харесва?
6. Какво в песните на изпълнителя Криско не Ви харесва?
7. На каква тема бихте желали да е следващата песен на Криско?

Благодаря Ви за съдействието!

Анкетното изследване е проведено през месец август 2017 година, с 7 участници. 4 от тях са от женски пол, а останалите от мъжки. Изследваните лица са в 4 клас и са на възраст между 10-11 години.

Резултати:

№ на въпроса	Отговор	Брой отговорили	Процент
1.	Да	7	100%
2.	Да	6	86%
	Горе-долу	1	14%
3.	Bazooka	3	43%
	Лош или добър	2	29%
	Еот	1	14%
	Дали това любов е	1	14%
4.	Не те заменям за коли, апартаменти	1	14%
	Разклати я малко тая Базука	2	29%
	Не знам	4	57%
5.	В песните няма глупости	1	14%
	Ритъма	3	43%
	Текстовете	2	29%
	Всичко	1	14%
6.	Няма такова нещо	4	57%
	Има неприлични кадри	2	29%
	Всички песни са еднакви	1	14%
7.	Любовта	2	29%
	Приятелството	1	14%
	Пари	1	14%
	Зимата	1	14%
	Няма значение	1	14%
	Песен като предишните му	1	14%

В таблицата по-горе е представена обща количествена обработка на всички въпроси от анкетната карта за всички изследвани лица.

Представяне на резултатите:

На първия въпрос (Познато ли Ви е творчеството на изпълнителя Криско?) 100% от учениците са отговорили с „Да“. На втория въпрос (Харесва ли Ви творчеството на изпълнителя Криско?) относителният дял на разпределение на отговорите е както следва: 86% (6 ученици) са отговорили „Да“, 14% (1 ученик) е отговорил „Горе-долу“. Това показва, че разсъжденията в изложения от мен увод относно разпознаваемостта и харесването на Криско са имат своите основания и резултатите оправдават очакванията ми, че децата масово разпознават, харесват и слушат Криско.

На въпрос 3 (Посочете любима песен на изпълнителя Криско) относителният дял на разпределение на отговорите е както следва: 43% (3 ученици) са отговорили „Bazooka”, 29% (2 ученици) „Лош или добър“, на 14% (1 ученик) любима песен е „ЕОТ“ и на също толкова песента „Дали това любов е“. Прави ми впечатление, че най-новата песен на изпълнителя е

харесвана най-много, предишната му е на второ място и така всяка следваща е по-малко популярна, което ме навежда на мисълта, че песните на изпълнителя са популярни за момента, след което с времето са забравяни. Прослушах и четирите песни и ми направи впечатление, че ритъмът е един и същ при всички, текстовете са двусмислени, присъстват множество неподходящи изрази за деца, които обаче не са изказани буквално, може би и за това децата не смятат песните на Криско за цинични и вулгарни. Но за сметка на това впечатление им правят неприличните видеоклипове, които са неоспорим факт. Това показаха и отговорите на учениците от следващите три въпроса в анкетната карта. А те са следните: на въпрос 4 (Посочете любима фраза от песен на изпълнителя Криско) относителния дял на разпределение на отговорите е както следва: отговор „Не знам“ са посочили 57% (4 ученици), „ Разклати я малко тая базука“ 29% (2 ученици) и „Не те заменям за коли, апартаменти“ (1 ученик). В същото време на въпрос 5 (Какво харесвате в песните на Криско) отговорите са разпределени по следния начин: 49% харесват ритъма, 29% текстовете, 14% харесват това, че няма глупости и също толкова харесват всичко. На въпроса „Какво не харесват в песните на Криско?“ отговорите са разпределени по следния начин: за 57% (4 ученици) няма такова нещо, 29% (2 ученици) смятат, че в клиповете има неприлични кадри, а 1 ученик смята, че всички песни са еднакви.

Последния въпрос, който поставих в анкетата, е „На каква тема бихте желали да е следващата песен на Криско?“. Отговорите тук бяха разнообразни – за любов, приятелство, наближаващия сезон - зима, игри. Все детски и невинни теми, което за мен дава лъч светлина, че децата все още са си деца – чисти и искрени, въпреки Криско. Имаше и един отговор, който беше пари. За мен необичайна тема за едно дете, може би провокирана не толкова от песните на Криско, а от битието на детето и семейството му (лично мнение).

В заключение мога да кажа, че Криско е популярен и обичан сред децата и колкото и да не ни харесва, ще продължава да е така, докато не се появи някой нов Криско. До тогава може да търсим положителните му страни и от музикална, и от личностна гледна точка. Да не отричаме избора на децата си, а да го уважаваме като родители и като учители. По този начин и те биха откликнали със същото, биха уважили и изслушали нашите предложения за стойностна музика, а туко-виж ги оценили и одобрили.

Библиография:

1. Мизова,Б.(2013). Конструиране и осъществяване на научно педагогическо изследване. С.
2. Чавдарова-Костова, С., В. Делибалтова, Б. Господинов. (2012). Педагогика. С.
3. http://www.krisko.bg/biography (02.09.2017)
4. https://bg.popnable.com/artists/1-krisko (02.09.2017)
5. https://bg.popnable.com/charts/top-40/june-2017 (02.09.2017)
6. https://www.blitz.bg/stsena/krisko-specheli-zelenata-pesen-na-blgariya_news237830.html (02.09.2017)

7. https://www.youtube.com/watch?v=3SoJbrKbstc (08.09.2017)
8. https://www.youtube.com/watch?v=1hquWtswX88 (08.09.2017)
9. https://www.youtube.com/watch?v=QjRg2GgsZuw (08.09.2017)
10. https://www.youtube.com/watch?v=8-9aQ6eSPS8 (08.09.2017)
11. file:///D:/Downloads/Pedagogicheska-diagnostika-2006.pdf (08.09.2017)

Ренета Дончева Кръстева

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Магистърска програма Предучилищна и начална училищна педагогика

Reneta Doncheva Krasteva

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Master's Degree Programme in Preschool and Primary School Education

Рецензент: проф. д-р Стефанка Георгиева

МУЗИКАТА В ЕПОХАТА НА ИНТЕРНЕТ

/опит за откровение/

Елена Петрова

MUSIC IN THE INTERNET AGE

/an attempt at revelation/

Elena Petrova

Abstract: Written in an essayistic form, this material presents reflections on music in the Internet age. The new media, as well as their relationship with contemporary culture, reflect on the music art, as well. The easy access to music from different epochs, styles, genres and regions thanks to information technology provokes the author of this paper to ask questions about the role of the teacher, family and society in these new processes of cultural communication and to express her personal opinion.

Keywords: music, Internet, new media, globalization

Музиката…Тук няма да говоря за нея като за историческо събитие, няма да разглеждам нейното развитие от древността, почукваните камъни, шумящите клони, подръпваните тетива на лъка. Няма да разказвам за средните векове, за Великите географски открития и достигането на класиката до нови земи. Няма да изброя даровете, оставени ни от Бах, Шопен, Моцарт, Вивалди и Хендел. Няма да споменавам дори за Хайдн, Верди и Стравински. Не, ще говоря за една нова епоха, епохата на 21 век, която всички наричаме Електронното общество. Епохата на Интернет.

Какво е музиката за мен? А какво е Интернет? Защо само за по-малко от 20 години музиката и Интернет се възприемат като едно цяло? Защо? Защо не мога да отделя ползването на Интернет от музиката? Мои колеги ми казват - ако не се чува интернет радиото в офиса, значи тебе те няма, случило ли се е нещо? Музиката…думите…грижата… Толкова всеобхватни и едновременно с това толкова интимни, близки до мен, до семейството ми, до шепата хора, с които минава работният ми ден. Всичко това свързано с този Интернет, с тази нова епоха, в която някак незабележимо се вмъкнахме и живеем.

Всъщност един запазен писмен документ сочи рождената дата на Интернет – 29 октомври 1969 година, когато късно вечерта между два изследователски центъра в САЩ са обменени първите електронни съобщения чрез NCP протокол. Почти половин век.

Документ, който да покаже как музиката се е вплътила в тази система, обаче липсва. Това ще рече, че се е получило като в позабравените, но мили на всеки от нас приказки на

Андерсен. Тя е част от живота, част от характерите. Всеки я носи в себе си, така както носи мобилен телефон, който, уви, също е свързан с Интернет. Както казах, музиката е на всяко ниво в тази епоха, към която принадлежим и ние.

Можех да разкажа как музиката, като специфично изразно средство, обогатява маркетинговите комуникации, как влияе върху настроението и избора на потребителя, как обогатява и направлява имиджа на продукт, на личност, на организация. Да се опитам да дам малко наивни, но достъпни обяснения за семантиката, синтактика и прагматиката на музиката. Или да опиша музиката като знакова система в маркетинговите комуникации, и по-конкретно в рекламата. Да покажа въздействието върху поведението на аудиторията.

Предпочитам да изложа моята идея. Идеята как музиката, толкова лесно достъпна за всички нас в електронния век, ни помага да преодолеем стреса, в който живеем. Всеки има свои предпочитания. Дали диктувани от моментни настроения, дали от изградени навици. Всеки от нас може да избере в какъв океан от емоции да се потопи с едно натискане на клавиш. Усмивка? Не, клавиш на компютърна клавиатура. Толкова просто изглежда, а е толкова сложно, толкова емоционално.

Децата. Родени са в Интернет епохата, носят я в себе си. Имам син. На по-малко от три години. Сам се справя с телефона, за него Ютюб не е загадка. Детските песни, които му пея преди да заспи, намира в оригинал, пуска ги и тича при мене с думите – Мамо, чуй, песен. Три думи, а цяла вселена. Какво, музиката е любов? Кой не обича детето си? Любов и асоциации.

Нашите родители. Все по-често звучат песни от техните активни години. Години на мечти и трепети. Пак Интернет, колко плочи и аудиокасети останаха в домовете. Дисковете също са отдали дължимото. Всичко е електронно, невидимо, но чувствено, прехвърля мост през годините.

Ние, хората на около 30 години, създали семейство, пооблъскани от живота, лъгани, мразени, обичани... Колко от нас, още със ставането и сутрешното кафе, не пускат телевизора или „някое парче от компа“? Почти няма такива, нали? А ако кафето е едно, а слушащите са двама? И го споделят? Или още по-добре, единият държи чашата и отпива от нея, а другият, този който е направил кафето, пие от неговото удоволствие от първото кафе…под звуците на музиката на любим на двамата изпълнител.

Ежедневие. Навици. Антистрес. Така мога да нарека въплътяването на музиката в тази прословута, в нашата си Интернет епоха. Неделима, непреодолима, размиваща емоциите. Силно въздействаща, с ритъма на натегнатия от напрежение ден. Сядаш в офиса и включваш компютъра. Папки, писма, полубудни колеги. Как да не пуснеш нещо, което да ги събуди, да вкара малко емоция, малко живец в ранния час. И усилваш. Преди да е дошъл началникът. Но и той е ценител. Ще се усмихне и няма да каже нищо. След минута, обаче, ще ти подхвърли от съседната стая – Колега, искаш ли да чуеш нещо? Поглеждам и ето, там също Интернет и изпълнители, изпълнители. Емоции.

Начин да отдъхнеш в почивката. Заливат те мелодии по улицата, в кафенето, в малкото

квартално заведение. Да, не винаги чутото ти е приятно. Доста често се случва да се възмутиш от текстове или ритъм, които може да определиш като „дивашки“. Но това е колоритът в музиката, като ярките цветове по платната на Реноар или кубичния Пикасо. Разнообразието, достъпът, популярността. Почти светкавичното разпространение на модерно парче сред ценителите. И едно усещане… малко меланхолично. Къде остана удоволствието да отидеш на концерт, да се блъскаш сред стотици хора, дошли със същата цел като твоята, да потънат във вълните на очарованието и запленени да пеят заедно с любимия ви изпълнител.

Да посетиш симфоничен концерт. Да те обгърне магията на класиката. Нежното мъркане на виолата, до нея плътният глас на контрабаса. Повече от нежност.

А сега, сега всичко това се свежда до поток от данни, летящи мълниеносно по кабел, по въздуха и носещи заряд от вдъхновение, от желания, от надежди. Интернет. И сред тях музикалните потоци. Провежданите през годините изследвания на човешкото поведение сочат, че музиката създава определени вибрации, които карат мозъка да генерира специфични вълни и е една от малкото дейности, при които целият мозък се активира. Препоръчва се при чувство на стрес и липса на концентрация да се слуша музика, която предизвиква алфа и бета вълни. Тези вълни подобряват многократно концентрацията и фокусирането на вниманието, особено при по-продължителни занимания. Доказано е, че музиката оказва изключително благоприятно въздействие за развиване на физическата координацията. Освен това тя улеснява изучаването на чужди езици. В съвременния свят музиката се прилага и като терапевтичен метод в модерната медицина и образованието - тъй като музиката помага за подобряване на концентрацията, а почти 10% от учениците в световен мащаб страдат от синдром на дефицит на вниманието – ADHD. Не всички видове музика обаче имат позитивен ефект върху човешкото съзнание. Това е така, тъй като различните звукови вибрации и мелодии влияят по различен начин на ума и тялото.

Достъпността на музиката в Интернет се подчинява на международни правила. Преследва се пиратството, неоторизираното разпространение с и/или без комерсиална цел на произведения, обект на авторското право. У нас преди няколко години особено нашумели бяха атаките срещу торент сайтове, предлагащи музика, филми и софтуер. Защото определян като епоха, Интернет си има свои граници, които регулират жизнените му процеси.

Погледнато тясно специално, от гледната точка на педагогическия подход, при съвременните информационни технологии като средство за доставяне и систематизиране на фактологична, научна и звукова информация, при широкия достъп до музика от различни епохи и културни региони, при наличието на различни съвременни концепции върху историята на културата, днес с особена острота възниква въпросът за обновяването на преподавателските методи, които да атакуват нови цели по отношение на музикално-историческото познание. Чрез модерното осмисляне на музикално-историческите процеси и със средствата на електронни бази от данни, днес могат да се постигнат следните ефекти:

- да се стимулира и изгражда преди всичко умението за самообучение чрез ориентация

в огромните информационни масиви и чрез систематизиран критичен подбор, а не чрез силово задържане в съзнанието на еднотипни втвърдени познания;

- да се разширят географският и жанровият обхват на музикалната информация;

- да се осъзнават преди всичко сложните и динамични исторически връзки в живота на жанровете и композиционните техники, като се прилага нелинеен синергетичен подход към музикалните епохи;

- да се реализира по-гъвкаво движение във времето, което да стимулира разбирането и тълкуването на музикалните активности в различните епохи;

- да се стимулира умението за исторически адекватно слушане и художествено възприемане на музиката - да се създават предпоставки за дискусионни ситуации;

- да се активират зони за бъдеща изследователска работа;

- обучението на бъдещите музикални педагози да се доближи до реалното функциониране на музикално-историческото знание в училищното музикално възпитание, съчетано с неограничената база на Интернет обществото.

„...Да практикуваш без теория е като да плаваш в непознати води; теория без практика значи изобщо да не плаваш...” (Susser, 1968, 5). Не е възможно да бъдем ефективни практикуващи, без да сме ефективни комуникатори. Това от своя страна означава, че за да е възможна ефективна комуникация, ние трябва да познаваме себе си, т.е. да разграничаваме собствените си мисли, чувства и преживявания и да ги използваме като основа за опознаване и разбиране на другите, но без да се сливаме или дистанцираме от тях. Индивидуалният случай е като нова пиеса – нагласата е различна, натурата на героя е неповторима, декорът е уникален, а преплитането на всички тези елементи е изкуство. А както знаем, всички добри актьори използват едно и също средство, за да изпълнят перфектно ролята си – репетират. В контекста на възприемането на музиката в съвременното общество „сценарият” е теорията, а „репетицията” е практиката. Практиката на споделяне, на одобрение или на критикуване, на безброй смислени или безсмислени публикации в социалните мрежи, на възвеличаване или изпращане в забвение на един или друг текст, инструмент, тон, композиция.

Разглеждайки като лаик алтернативна гледна точка, мога да посоча, че в рамките на културата, която сега наричаме “Internet socium”, Интернет общество (превод от английски), устойчиво се налагат понятия от типа на “виртуално пространство” и “реално време”.

Изразът “реално време”, масово употребяван в съвременната информатика, предполага време, съотносимо с определена реалност, т.е. време, различно от други времена, които закъсняват, изпреварват или просто не са съотносими с динамиката и ритъма на измененията в същата тази реалност.

Но едно е реалното съществуване на нещо и неосмисленото методологически използване на това съществуване в една или друга област, или пък станалата известна на ограничен кръг специалисти философско-методологическа концепция, а съвсем друго – превръщането на теоретичното му осъзнаване в същностно условие за успешното развитие на най-значимите за развитието на културата технологии. Според релационната концепция

пространството се задава от отношенията между нещата, които са “разположени в него”. В случая виртуалното пространство е структура, зададена не толкова от компютрите, сървърите, телекомуникационните центрове, сателитите и т. н., които обменят информация помежду си, и, разбира се, от хората, инициращи този обмен, колкото от перманентно репликираните в него, мигриращи информационни продукти и хипервръзките между тях. В това пространство отделните индивиди комуникират помежду си чрез виртуални личности, обозначени с произволно избрано име, идентифициращи се чрез определен код, а връзката с разположения в обичайното пространство хардуер е опосредствана от “електронни адреси” (“DNS”). Социалните структури, характерни за виртуалното пространство, се формират от специфични интернет-общности и връзки между тях (нюзгрупи, чатрумове и т. н., и т. н). Обединяващият елемент се явява интересът. Интересът към определено събитие, цвето или музикално усещане.

Образувалата се нова вълна на обществено внимание към високата музикална продукция можем да охарактеризираме по следния начин: вижда се еднопосочност – новите глобални тенденции в световното повсеместно дигитализиране; развитието на комуникационната способност на музиката и влиянието ѝ върху социума; обръщането на новите медийни възможности към музикалната продукция; използването на музиката за разнообразни бизнес и обществени цели, като по този начин се привлича вниманието и към нейната същност; мнението на анкетираните; абсолютната необходимост от образователна програма за нова младежка публика; активности на държавно, институционално и правителствено ниво към дългосрочна стратегия за развитие на изкуствата (в това число и музиката) и за напредък на образованието и връзката му с бизнеса; редица интелектуални и културални форуми – конференции, кръгли маси, семинари – за ползата и налагането на висока култура (и музикална) на обществото. Посоката на тези широки дейности подсказват вълната, която се надига. Има показатели, че е време да се случи трансформация. Вълна на промени в културата на страната ни. Културата, която е свързана и с музиката, и с публиките, а и с духа на нацията ни. Тази вълна е подкрепена от Европа. Тенденциите са световни. Човечеството се връща към малките, но висококачествени неща, към духовността, към правилната и чиста материална и духовна храна, към близостта с природата.

Новите медии, новата глобалност, киберпространството, връзката им с културата, тези нови процеси в комуникацията, а оттам и в културата, и (като неотменна част от нея) в изкуството, засягат в основна степен и музикалните изкуства, музикалните процеси, музикалната продукция. Как, защо, докъде, дали за добро или не – ще се разбере в бъдещето... Бъдещето ще покаже най-точно дали дигиталната и глобална промяна в световния ред е положително или отрицателно явление в музиката. Дали дигиталната загуба на авторство и лично пространство – нещо особено важно за правещите музика – ще накърни уникалността и неповторимостта на един композитор пред неговата публика, или музикалната публика вече е различна и търси точно тази дигитална общност и същевременно разнообразие и еднаквост, в която се чувства по-комфортно и по-сигурно…

Музиката може да се преживява само чрез звуковия резултат, но въздействието може да се повиши многократно чрез нови комуникационни канали. Новите начини за комуникация при музикални събития и продукции са нови предизвикателства пред интелекта на работещите в областта на музикалните изкуства. Приобщаването към технологиите и адекватното използване на глобалните медийни пространства може да отвори необятност в аудиториите, които постепенно да се опитомят и приобщят към съответната музика.

Социалните медии са нов начин за споделяне и разпространение на музика. Написаното за социалните медии изглежда далеч от музикалните изкуства, но всъщност не е така. Всички процеси, свързани с тях, влияят пряко или косвено и на музикалните процеси в обществото. Съвременните музиканти са длъжни да познават възможностите и предизвикателствата на новия начин на общуване и споделяне. Незнанието и отхвърлянето на технологичните предимства са заплаха за музикалната продукция. Споделените идеи и изводи се отнасят със същата сериозност и достоверност и към музиката днес. Какво е публичен интерес? Печатни медии и публика. ПР или реклама за музика. Да се възродят отново различните музикални общества и общности в България, за да има постоянна публика и публичен интерес. Тези мини общества са генератори на музикален интерес и са основа за възпитание на младите публики. За да се създаде заинтересована музикална публика, трябват традиционни методи, които са свързани с традиции, а те се изграждат бавно и изискват постоянство. Разбира се, трябва да сме отворени за новите начини за предизвикване на интерес. Традиционните печатни медии търпят глобални реформи, за да устоят на съвременните комуникационни промени. Мениджмънт на ключовите публики и мениджмънт на знанието са още една възможност за иновативност и при музикалните процеси.

Липсата на публики в салоните за музика са сериозен проблем днес. Но това може и да е причина за липсата на информация какво се случва в музикалните салони. Вероятно комуникацията между музикалните изпълнители и тяхната публика е прекъсната или твърде слаба, без доверие… Защото, както стана ясно, статистиката показа не „липса на средства“, а „липса на интерес и време“ за ползване на музикални продукти. В публичното пространство се е получила вълна от нови образователни практики, които дават резултат и стават все по-популярни сред аудиторията на класическата музика, особено в големите градове на България.

Концертните зали вече ще са пълни с много и образована публика. Убедена съм, че и организаторите, и изпълнителите, а и слушателите – т.е. новата публика, ще се научат да творят този музикално-образователен процес все по-добре и по-качествено. Личи активност на музикантите, търсене на нови идеи, на оригиналност, на предизвикателства, които стават популярни и допринасят за развитието на музикалното изкуство на всички нива. Младите музиканти са отворени за идеи. Вземат и пречупват положително чуждия опит. Правят собствени концепции.

Независимо от песимистичните тенденции в цял свят в ущърб на изкуството в Интернет ерата е видно, че както в Европа (а ние сме част от Обединена Европа), държавата

ни започва да инициира открита политика за поддържане на културните ценности на нацията. Търсенето на нови публики е показател за нов подход, за ново отношение към потребността от културна стойност и обрат в насоките на образование – т.е. за създаване на културна публика, на публика с потребност от култура.

А какво по-оптимистично от общото желание за промяна към по-добро?

Елена Живкова Петрова

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Магистърска програма Предучилищна и начална училищна педагогика, 2 курс

Elena Zhivkova Petrova

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Master's Degree Programme in Preschool and Primary School Education, 2nd year

Рецензент: проф. д-р Стефанка Георгиева

BACKSTAGE РАЗХОДКА НА ЕДИН РОК ФЕСТИВАЛ

Милена Минчева

BACKSTAGE STROLL IN ONE ROCK FESTIVAL

Milena Mincheva

Abstract: The choice of the theme, provoked by the author's interest in rock culture as a phenomenon of the 20th century, is originally combined with her experiences at the first Midalidare Rock In The Wine Valley Fest. The text describes the event in chronological order and involves a laconic commentary on the performances of the participants in which the author emotionally interwines her own personal biases and assessments. Illustrated with many photos, the material documents the everlasting interest in rock, turned into a cult, behavior, and way of thinking for generations of fans of this musical style.

Keywords: rock-culture, Midalidare Rock in the Wine Valley, rock-sound, rock worldview

Преди да Ви разходя зад кулисите на един рок фестивал, искам да проследим заедно възникването на рок музиката и пътя до този вълшебен за мен момент, който ще споделя с Вас.

Началото на XX век. Светът се възражда от поредния катарзис – убийствената, унищожителна Втора световна война. В музикалното пространство цари затишие. Забърква се една нова музикална амалгама, запълвайки създалата се ниша, в основата на която стоят кънтри, блус и нюанси на джаз. През 50-те тя е функционална танцова музика, много енергична ритмически, ала твърде семпла като хармония и структура, с което отблъсква доста от по-възрастните слушатели – особено музикантите. Първото парче, което буквално взривява аудиторията и се прочува по цял свят, е "Rock around the clok" в изпълнение на Бил Хейли през 1954 година.

Войната отминава, идва новото време. Време, в което музиката не задоволява пулса на младите хора. Тогава те правят стъпка срещу стереотипите. В кабаретата и нощните клубове се чуват първите единични музикални изстрели – Чък Бери, Литъл Ричард, Бъди Холи, големият Елвис Пресли, Джони Кеш, Джери Луис. Търсят се нови ритми, ново темпо в музиката. Бийтълс са тези, които бият камбаната на бийта. Добавят тежки китарни рифове, яки звуци, надути барабани и силни вокали. Картината рязко се променя с излизането на албумите им Rubber Soul (1965), Revolver (1966) и Sgt. Pepper´s Lonely Hearts Club Band (1967), съдържащи сложни хармонии и инструментални ефекти. Текстовете им са повлияни

от примера на Боб Дилън, загърбват романтичната любов и навлизат в най-различни теми, поднесени в по-самоуверен поетичен маниер. В началото те следват звука на американската музика, особено тази, пригодена за танца туист, но постепенно смесват техните оригинални композиции и сложни музикални идеи, докато получат собствено звучене.

Ражда се нещо ново, нещо голямо. Ражда се рок музиката. И като при всяко новородено, първата вечер над люлката се надвесват трите орисници. Първата предрича енергия, нежност, любов. Втората – непокорност, а третата – величие.

Настъпват 60-те…. Чува се топовният гърмеж на тежката артилерия. В средата на 1962 година Ролинг Стоунс стартират като една от групите с характерно влияние от блуса. Други такива са Енимълс и Ярдбърдс. През 1963 г., Бийтълс и други бийт групи, като The Searchers постигат широка популярност и голям комерсиален успех.. Вълшебното рок съдържание се състои от водещ вокал, съпроводен от електрически китари, бас китара и барабани.

Малкото отроче космополит расте, възмъжава, руши стени, свързва нации. Пълни огромни зали и стадиони и се прочува в цял свят.

Като стил рокът е отворен. Комбинира се успешно с фолклора, операта. Без него не могат киното и театърът. Той дава тласък за усъвършенстване на озвучителната техника и инструментариума, с който се изпълнява. Много от подстиловете му използват клавишни инструменти, като пиано, орган, а от 1970 година насам и синтезатори.

Рокът е и особен вид субкултура, защото влияе на модата и различните течения като хипи, пънк, металисти, готи, които са неразривно свързани с определен жанр на рок музиката.

Златните години (1963-1974) Британското нашествие. С разрастването на популярността й рок музиката започва да става по-сложна.

Дълбока следа оставя английската вълна. Не случайно пред имената на много изпълнители се поставя титлата “Сър”, давана лично от Английската кралица.

През призмата на моя поглед и върнала времето назад, с началото на новото хилядолетие се усещаше безразличие към рок групи и фенове. Нямаше концерти, нямаше изяви, нямаше го бушуващия ураган в гърдите. Това подсказваше, че трябва да се случи нещо, което да събуди рока, задрямал в сърцата на рокаджиите. И ето, че това не закъсня. Някои от любимите ми групи, вече побелели и поостарели, започнаха да правят сингли и албуми и за моя най-голяма радост, подновиха концертната си дейност, като България беше предпочитана дестинация за Whitesnake, Ronnie James Dio, Europe, Halloween, Deep Purple, с което възродиха рок интереса отново.

Днес рок културата е много повече. За мнозина тя е достигнала култов светоглед, поведение и начин за мислене. Рок музиката за немалко хора е смисълът на живота и въпреки различията в предпочитанията им по отношение стилове музика, е добре всеки да се докосне, да разбере, че борбата около рока не е само борба срещу лоша или чужда култура и съвкупност от идеи, тя е един от многото брандове, при които по непонятен за някои начин се представят двете основни сили, които по право бушуват във всяка човешка душа.

* * *

Като голям почитател на рок музиката имах късмета и огромното щастие да спечеля една вълнуваща разходка зад кулисите на Midalidare Rock In The Wine Valley, който се провежда в околностите на българското село Могилово край Чирпан, рок фестивал, организиран от Цонко Цонев, бивш кмет на т.н. столица на рока, Каварна.

Още с влизането в селото впечатление прави стриктната организация: колите са спирани от специално отговарящи за реда лица и насочвани за паркиране в обособени за целта места. След което служителите (любезно!) упътват пешеходците към мястото, в което се провежда събитието – първото издание на тридневния фестивал MIDALIDARE: Rock in the wine valley. Докато се придвижвам натам, вниманието ми е привлечено от гледката наоколо – между множеството могили, които обграждат цялата местност, се забелязват големи масиви от лозови насаждения; къщите в селото са малко, вероятно толкова са и неговите жители.

Няколко метра разстояние и след привидното спокойствие на малките улици и селски къщи започват да се виждат (и усещат) първите ‘признаци’ на фестивалния живот.

От тук започна моята Backstage разходка на един рок фестивал.

Ако количеството народ, придошло за първия ден на фестивала MIDALIDARE, е нещо невероятно за малкото село Могилово, то останалите два дни наистина спокойно могат да бъдат записани някъде из селския архив (ако имаше такъв) като паметни, дори исторически. Над 7 000 са ентусиастите, според официалната информация от организаторите на събитието, дошли от всевъзможни краища на България с единствената цел да се докоснат за първи, или пък пореден път, до големите, и както се оказа, наистина вечни рок легенди. DORO, DIRKSCHNEIDER, DEE SNIDER … Утвърдени имена, които въпреки всички години на сцената, а може би точно и заради това, успяват да докажат, че още го могат – да бъдат въздействащи, изненадващи, нахъсващи. И по безпогрешен начин да предадат онази зареждаща енергия, толкова характерна за нея – РОК МУЗИКАТА!

И как да не остане завинаги в съзнанието ми моментът, в който стъпих на сцената на фестивала, по които стъпки после щяха да минат легендите на рока.

Абсолютно подредената Backstage зона, където можех да наблюдавам интервютата с гост-изпълнителите на фестивала.

Разбира се, за да мога да предам изцяло атмосферата, преди и по време на рок концертите, ще предложа богат снимков материал.

Част от техниката, нужна за грандиозното концертно представяне.

Пултът за музикалното оформление.

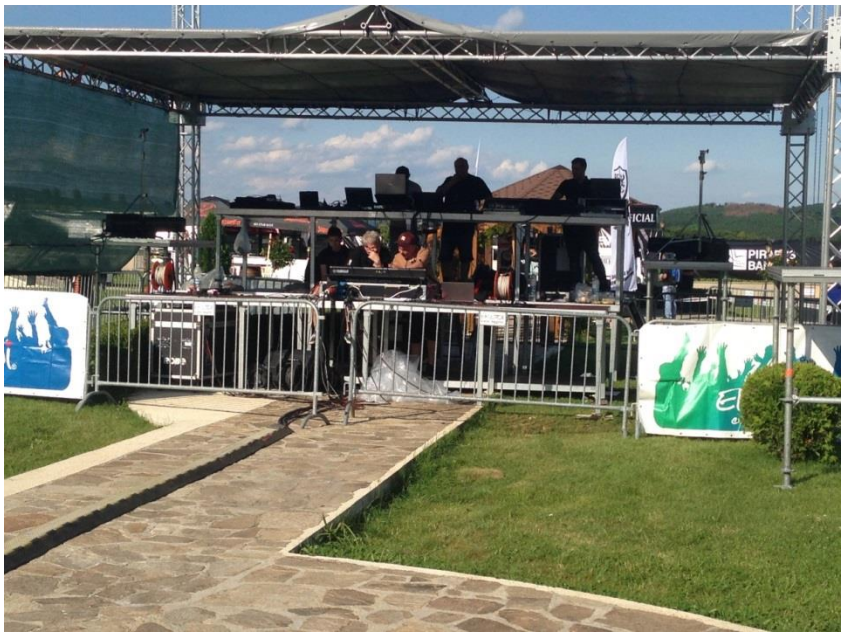

Сцената в очакване…..

И все пак – най-вълнуващият момент от деня е този, в който на сцената се появява първата банда, когато се чуват първите призиви и начални акорди.

Да, публиката е ‘подгряна’ и вече повече от нетърпелива. Все пак следва първото голямо име на фестивала. DORO! Дори техническата подготовка на сцената кара присъстващите пред нея значително да се увеличат. Нали става дума за коронованата дама на хеви метъла! И тя се появява – енергична, усмихната, раздаваща се. Годините сякаш не оказват влияние върху нея, нито върху визията, нито върху поведението ѝ; същата е каквато я помним и от предишните ѝ гостувания у нас. Между песните, които изпълнява (композиции на DORO и на WARLOCK), певицата не спира да контактува с публиката – разказва истории от своето минало, посвещава песни на приятелите си Lemmy и Dio, които са вече някъде там, в небитието, отправя дори специален поздрав към българските жени. А в края на сета, след емблематичната “All We Are”, Doro прави нещо неочаквано и затрогващо: слиза от сцената и застава до тълпата (отделят я единствено загражденията) – за да стисне стотиците подадени ръце, да остави колкото може повече автографи … И ако би могла – да прегърне цялата публика.

Marshall

Но ето, че една еуфория бива заменена с друга, поредна среща с големи рок музиканти. DIRKSCHNEIDER и DEE SNIDER – (дори звучащи толкова подобно) имена, превърнали се в емблеми на рок музиката, творци на твърдия саунд, заслужено уважавани и обичани от българската, и не само, публика, ще взривят небето над MIDALIDARE …

DIRKSCHNEIDER

С много емоции, първото издание на фестивала MIDALIDARE: Rock in the wine valley, завърши. Тръгвам в тъмната нощ, с надеждата, че догодина отново ще имам възможността да се върна тук, в малкото село Могилово, превърнало се за три дни в център на бурни емоции и ярки светлини. Дори нещо повече – надявам се, че събитието ще се превърне в една дългогодишна традиция.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Асанте, Е. (2007). Легенди на рока - Артисти, инструменти, митове и история на петдесет години младежка музика. Издателство A&T Publishing.

Милена Манолова Минчева

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Магистърска програма Предучилищна и начална училищна педагогика

Milena Manolova Mincheva

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Master's Degree Programme in Preschool and Primary School Education

Рецензент: проф. д-р Стефанка Георгиева

СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА

SOCIAL PEDAGOGY

ПРИЛОЖЕНИЕ НА АКАДЕМИЧНАТА ПОДГОТОВКА НА СТУДЕНТА ПО СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА В ЦЕНТЪР ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И РЕСОЦИАЛИЗАЦИЯ

Живка Христова

APPLICATION OF THE ACADEMIC TRAINING OF THE SOCIAL PEDAGOGY STUDENT IN A CENTER FOR REHABILITATION AND RESOCIALIZATION

Zhivka Hristova

Abstract: The article presents some contemporary concepts about social work. The application of the academic training of the social pedagogy student is discussed in the context of the specific professional environment.

Ключови думи: social pedagogy, social work, academic training, Center for Rehabilitation and Resocialization

Като професия "социалната работа" е свързана със социалната промяна, разрешаването на проблеми на човешките взаимоотношения и развитието на способностите на хората с цел подпомагане на благоденствието на обществото като цяло, но и базирайки се на отделните проблеми на индивида.

Като методология социалната работа се базира изцяло на теориите за човешкото поведение и социалните системи. Социалната работа се осъществява при спазване на принципите за човешките права и за справедливостта, етичността и емпатията. Нейните цели са свързани с осигуряване на възможностите на отделните личности за развитие на потенциал и преодоляване на временни или по-дълготрайни неблагополучия. В съвременната държава, социалната работа има базис от хуманитарните и поведенческите теории, станали популярни след края на 19 век, в обсега на психологията, социологията и философията. В този момент социалната работа се насочва и към удовлетворяването на човешките нужди и развитието на човешкия потенциал. Разбира се, социалната работа далеч не взаимодейства само с лица в риск или пък лица, пострадали от даден проблем, напротив – тя има за основа дейности като социално включване, спазване на права за достъп и равни възможности и други.

От методическа гледна точка, социалната работа се базира на изследвания и на оценка на практиката, включително познание за местните контекстуално специфични особености. Категорично, социалната работа черпи от теориите за човешкото развитие и поведение и от

социалните системи. Тя се занимава и с това, което пречи на човешкото същество да се социализира в дадена среда или ситуация – бариери, неравенства, несправедливост.

Наред с това, социалната работа има за призвание е призвана да реагира на сбъдването на даден социален риск или неблагополучие за дадена група или индивид чрез интервенция. Интервенциите на социалната работа са различни – те включват както насочени към личността психосоциални процеси, така и проблеми, които социалната политика и теория могат да разрешат.

Социалната практика съдържа основни дейности като консултиране, клинична социална работа, групова работа, социално-педагогическа работа, семейна и кризисна терапия, както и усилия за подпомагане на хората да се ползват от услугите и ресурсите в общността. Интервенциите включват също така и създаване на организации и агенции, организиране на общността и ангажиране със социални и политически дейности с цел повлияване на социалната политика и икономическото развитие. Холистичният фокус на социалната работа е универсален, но приоритетите на практиката на социалната работа варират в различните страни и в различните времеви моменти в зависимост от културни, исторически и социо-икономически условия. Характерът на социалната работа се определя от конкретните демографски, икономически, психологически, интелектуални, религиозни и етнически особености на населението в конкретен исторически период. Социалната работа е приоритет на държавата – тя ръководи, контролира, администрира и опосредства ресурсите за осъществяването на тази дейност. Наред с това обаче, в социалната работа все повече се включва и бизнесът, като се осъществяват различни форми на публично-частно партньорство.

Социален проблем е условие, състояние, действие, което е нежелателно за дори и малка група от индивиди в рамките на дадена общност. Основни социални проблеми са престъпност, смърт, трафик. Други социални проблеми могат да се разглеждат като такива от определени групи от хора – например тийнейджъри, които слушат силна музика в обществен парк, очевидно не е проблем, но от някои други хора може да се счита за нежелано социално положение. Някои непушачи виждат в тютюнопушенето социално положение, което трябва да се забрани или ограничи в обществени сгради, като те стигат дотам, че издигат това действие до съществен социален проблем. Примери за аналогични социални проблеми са: извършени престъпления, насилие, злоупотреба с наркотици и проблеми, свързани с околната среда. Такива социални проблеми могат да бъдат наблюдавани на местно, регионално, национално и международно ниво. Наред с това, социалните проблеми се възприемат/тълкуват по различни начини. Публичният политически анализатор би се фокусирал в социални проблеми, свързани с бюджетните средства и тяхното разпределение от страна на държавата/правителството, докато социалният работник по-скоро би се фокусирал върху личностната причина за наличие на такива проблеми и възможностите за отстраняването им.

Интеграцията е осъществима единствено в условия на готовност от две различни

страни, т.е. само при осъзната и открита позиция на приемане, а всъщност това са различни като интерпретация и концепция социокултурни норми. Социокултурните норми са свързани с определени социални ситуации, които понякога представляват толкова силен натиск, че поведенческите модели се определят като излизатщи от нормите. Социалната интеграция е състоянието на силна взаимозависимост или съгласуваност между елементите на цялото или пък на процеса, който води до това състояние. Терминът е въведен в социологията от естествените науки (биология, физика) през 19 век. Откъсването (отдръпването) на индивида от обществения живот, крайната индивидуализация (егоизмът) са само следствие от липсата на социална интеграция или кохезия на социалните групи, в които е включен индивидът. Интеграцията би могла да бъде осигурена чрез органично разделение на труда, позволяващо на различните елементи да съдействат за хармонична еволюция на обществото или чрез споделяне на общи, непротиворечиви ценности, организирани посредством културната система. Социалната интеграция се интерпретира като процес на формиране на социални системи от по-висш качествен порядък, който се извършва посредством органичното обединяване (сближаване, взаимно проникване и взаимно обогатяване) на съставящите ги подсистеми и елементи от друг качествен порядък и намира израз в засилването на взаимната зависимост помежду им, както и в намаляването на самостоятелността и независимостта им. Степента й зависи от величината и интензивността на взаимната зависимост на подсистемите и елементите както помежду им, така и с формиращата се социална система, към която принадлежат. Тя е мярка (критерий) за вътрешната структурираност, цялостност, развитост на дадена социална система. Парадоксално, но социалната интеграция е невъзможна без социалната диференциация. Посредством новите отношения между подсистемите и елементите, възникващи в процеса на интеграция, се преодоляват съществуващите между тях различия. Едновременно с това, новообразуваните в резултат от интеграционния процес структури предизвикват появата на нови диференциации (различия) между подсистемите и елементите, т.е. на всеки вид и степен на интеграция съответства и определен вид и степен на социална диференциация. По вид интеграционните процеси в обществото отговарят на съществуващите типове социални системи и обществени отношения.

Социалната педагогика понякога се съотнася към социалната работа, но това твърдение е невярно или непълно. Социалната педагогика е насочена изцяло към спазване на човешките права – това е основно изискване при работата на социалните педагози и тя има за основа човешките взаимоотношения, като обаче при нея на преден план излизат и отношенията между социалния педагог и личността. Тя не е насочена толкова към подпомагане на благоденствието, колкото към оценка на възможностите и поправяне на социални недъзи и пороци на обществото, които причиняват кризи в развитието на личността. Определено, тя има по-дълъг период на въздействие от социалната работа. Социално-педагогическата дейност може да помогне, ако индивидите се нуждаят от подпомагане по отношение тяхното личностно и социално функциониране: при

преодоляване на различни кризи. Освен това, тя може да бъде полезна в някои от следните случаи:

- деца с нарушено социално функциониране;
- деца в неравностойно социално положение – без родители; отглеждани в приемни семейства, в институции; от бедни семейства; деца с психофизиологични нарушения; с различен етнически произход, в това число и емигранти и пр.;
- деца с асоциално поведение;
- деца в конфликт със закона;
- възрастни – безработни, бедни, бездомни, с психо-физиологични нарушения, пенсионери, самотни стари хора, хоспитализирани и други;
- възрастни, извършили престъпни деяния, лишени от свобода и осъдени без наказание и пр.

Социалната педагогика в случая е призвана да осъществи превенция на бъдещите проблеми, едновременно с това – да анализира причините, довели до тези проблеми, да работи за тяхното отстраняване, да съдейства за подпомагане на социализацията на детето/ личността и пр.

Аз работя като социален педагог в център за възстановяване и ресоциализиране ***Green Valley***. Моята работа е пряко свързана с прилагане на изученото по основи и методи на социалната работа. Съвкупността от това, което извършвам по време на работния процес, е описание на усвоеното в тази дисциплина. Социалната работа е ориентирана към клиента. Стремежът ми като социален работник е да не се допускат негативни отношения между мен и клиента. Трябва да създам интеракция помежду ни.

Работата ми се състои от няколко процеса. Те са:

- създаване на индивидуален план с методи за решаване на проблемите на клиента;
- следване на състоянието на клиента (физическо и психично);
- организиране на дейности с цел подобряване състоянието на клиента – тренинги, тестове, спортни занимания, посещение на културни мероприятия, арт занимания и др.;
- индивидуални сеанси – тези сеанси се провеждат не само в определено време, а и извънредно (при нужда на клиента).

Центърът разполага със следните професионалисти – социален работник, социален педагог, психолог, арт терапевт, психиатър, невролог, психотерапевт, специален педагог, консултативен психолог, психопатолог и позитивен психолог.

Богатият ни екип от различни професионалисти дава възможност да прилагаме разнообразни терапии и методи – сензоинтегративна терапия, метод “Global training” – подпомагащ развитието на хора със специални нужди и дефицити на вниманието, музико-терапия, арт терапия, хипнотерапия, когнитивно поведенческа терапия, психотерапия, екзистенциална терапия и трансперсонална терапия.

За да бъде по-ефективна работата ни, провеждаме един път месечно интервизии, в който екипът обсъжда развитието на всеки клиент – дали той изпълнява пълноценно целите

си и дали клиентът сам открива подобрението в себе си. Обсъждаме също така нови идеи и методи, които биха допринесли за подобряване на състоянието на клиента.

Екипът ни е преминал през много обучения. През тази една година, откакто работя в центъра, участвах в две обучения. Първото е „Овладяване на агресията при хора със социални дефицити", а второто – „Сугестопедични техники" (внушението). При обучението ми по Овладяване на агресията при хора със социални дефицити, научих колко важна е речта за хора със социални дефицити. Беше ни представена скала, която описва агресивното състояние на хора с проблеми.

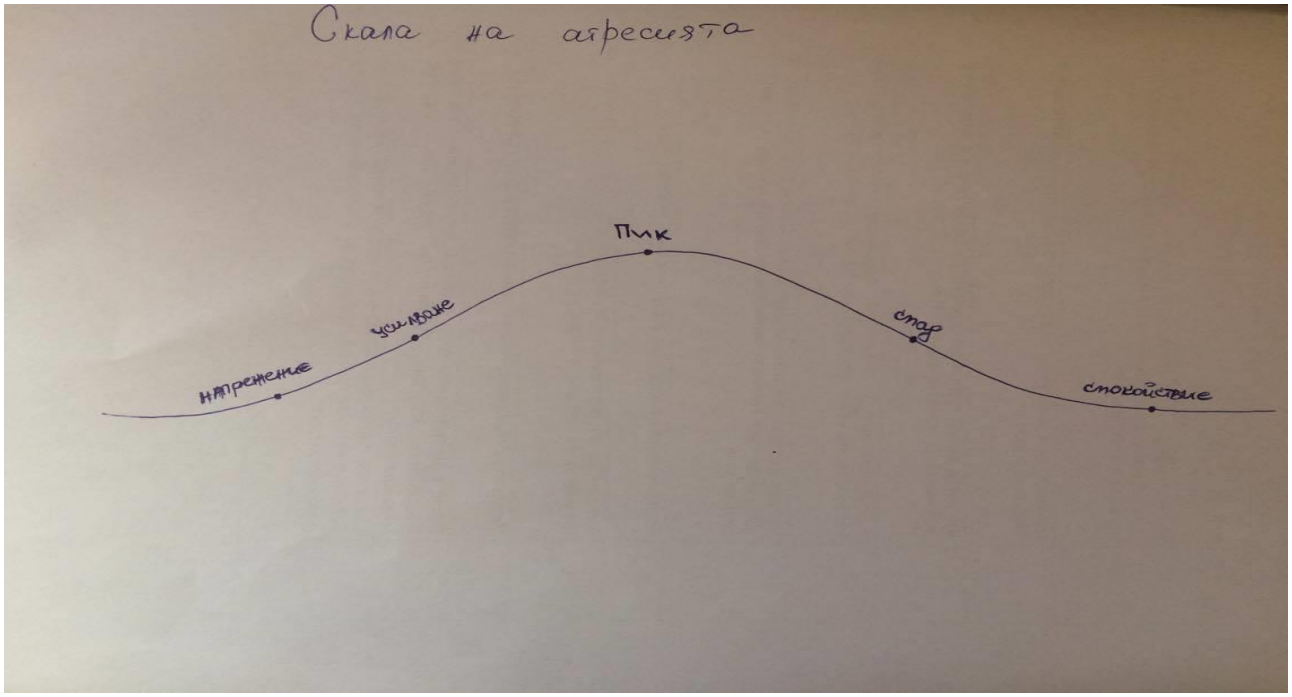

На пръв поглед тази скала не изглежда впечатляваща, но когато се съпостави състоянието на клиента с поставените точки, тази скала става един много лесен начин да се разбере състоянието на клиента. При нея е обяснено как от началото на напрежението, създадено в един човек, настъпва момент, в който той не може да контролира мислите и действията си, при което може да изяви силна форма на агресия. При хората с проблеми този момент може да настъпи много по-лесно и бързо. Ние можем да прекратим това състояние единствено в началото на напрежението. По време на „Пика" е най-добре да се реагира, като клиентът се остави сам до достигане на „Спада ". При „Спада" трябва да се внимава да не се наруши личното пространство на клиента, също така да се говори с умерен тон, докато настъпи „Спокойствието". В нашата работа тази диаграма е много полезна, защото описва състоянието на най-критичните моменти на клиента ни.

Курсът по „Сугестопедични техники" е също много полезен за моята работа. От него научих как мога да повлияя на клиента. Чрез умерен, монотонен, спокоен, бавен тон, контакт с очите, улавяне на дишането и правилни бавни последователни действия мога да внуша на клиента дадена цел.

Тези обучения помогнаха в развитието ми и подобриха метода и стила на работата ми.

Дисциплината „Основи и методи на социалната работа” съдейства за моето развитие като личност. Тя спомага за самоусъвършенстването ми, за обогатяване и стимулиране на собствените ми знания. Тези знания ми помагат да мисля креативно, да анализирам човешките състояния, действия и мислене, да помагам на хора при нужда и да прилагам знанията си в житейски ситуации и в работния процес. В процеса на обучение получих и усвоих знания, които ми помогнаха за моето професионално израстване и надградиха практическите ми знания. Чувствам се уверена от постигнатото на този етап и смятам, че моето развитие и знания са в прогрес.

Използвани източници:

1. Механджийска, Г., Е. Рангелова. Методи на социалната работа. Габрово, 2009.
2. Център за възстановяване и ресоциализиране Green Valley. http://greenvalleybg.com/

Живка Христова

Педагогически факултет,
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност Социална педагогика, Задочна форма на обучение, 2-ри курс

Zhivka Hristova

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor’s Degree Programme in Social Pedagogy, Part-time form of study, 2nd year

Рецензент: доц. д-р Валентина Шарланова

Изисквания за публикуване

Материалите трябва да се изпратят на български (или друг език според народността на автора) и английски език. Материалите се рецензират от независими специалисти в съответната научна област. За публикуване се допускат статиите, които са получили положителна рецензия. Предложените статии не се редактират.

Авторите носят отговорност за коректността на съдържането на поместените материали, цитирането и правописа. Материалите можете да изпратите на до **30.09.2018** година на e-mail: **studentalmanach@gmail.com** – за Студентския алманах / Student Almanac.

Изисквания към публикациите: обем на материалите за списанието – **до 27 000 знака,** формат А4 във файл за MS WORD; полета от всяка страна на листа по 2 см; шрифт Times New Roman; интервал между редовете 1,5; текстът да е двустранно подравнен; размер на шрифта 12; отстъп на първи ред 1 см. Да няма празни редове между абзаците.

Препоръчителна структура на публикацията:

Заглавие – центрирано, с главни букви, bold, на български и английски език (за автори от чужбина - на английски език).

Име, презиме и фамилия на автора - bold, центрирани. Не се посочват научната длъжност или степен, име и адрес на институцията.

Частите на публикацията се наименуват – bold (Резюме, Ключови думи, Увод, ..., Използвана литература)

Кратко *резюме* – до 250 думи, двустранно подравнено. Включва основните акценти в съдържанието на материала - ясно формулиран изследователски проблем, цели, методи, резултати и оригинални приноси и изводи. Резюмето се представя на **български и английски език**.

Ключови думи – до 8-10 думи на **български и английски език**.

Препоръчителната структура на публикацията (в зависимост от характера на съдържанието) е добре да включва: увод, методология на изследването, анализ на резултатите, заключение.

Таблиците да се разположат центрирани в текста като се номерират (Таблица 1. – дясно подравнено, bold) и наименуват (центрирано, bold) отгоре. Желателно е таблиците да се представят и отделно от основния текст в допълнителен файл (освен в основния текст на материала).

Изображения. Изображенията (фигури, снимки, рисунки, схеми, диаграми, графики и др.) да бъдат записани като отделен, самостоятелен файл, а не като част от текстовия файл. Файлови формати могат са бъдат JPEG, GIF, TIFF, BMP, EPS. Файловете да бъдат именува-ни с названието на изображението. Фигурите и техните надписи (под фигурата, центрирани, bold) се номерират с арабски цифри в реда, по който са цитирани в текста. Мястото на тези фигури в текста трябва да е посочено – Фиг. 1, Фиг. 2 и т.н.

Цитиранията се обозначават в скоби в края на изречението като се посочва фамилията на автора, годината на публикуване на източника страницата - напр. (Петров, 2009: с. 43). При позовавания страницата може да не се посочи.

В края на публикацията се представя *библиографско описание* на източниците, които са използвани и цитирани в основния текст. Представянето на литературните източници в списъка на литературата става в *APA стил* (вж. *Publication Manual of the American Psychological Association*): www.calstatela.edu/library/guides/3apa.pdf

За контакти: След литературата се представят имената на автора/авторите, техните академични позиции (специалност, курс, форма на обучение и др.). Контактите се представят на български и английски език.